

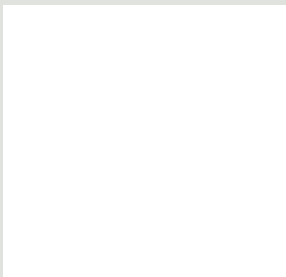
Svenska folkskolans vänner

Årsbok

SFV-kalendern

2016

— Årgång 130 —

Svenska folkskolans vänner

Annegatan 12, 4 vån. (PB 198)
00121 Helsingfors

09-6844 570
sfv@sfv.fi
www.sfv.fi

Vi finns på Facebook och Youtube
Twitter: sfv_forening

Chefredaktör

Johan Aura

Kalenderredaktörer

Rabbe Sandelin
Christine Skogman

Layout, pärmbild

Pia Pettersson

ISSN 0357-1068 (Print)
ISSN 2243-0261 (Web)

Nord Print, Helsingfors
2016

Bli vän med Vännerna!

SFV grundades 1882 för att starta folkskolor och bibliotek och för att ge ut skrifter till den svenskspråkiga befolkningen i Finland. Idag är uppdraget betydligt bredare: SFV ger ut egna publikationer, och entusiasmerar och stöder med bidrag, stipendier, pris och medaljer, samt driver SFV-huset G18 i Helsingfors. SFV främjar bildningsarbete via sin studiecentralsverksamhet, och genom att vara delägare i utbildningsenheten Axxell. SFV äger dessutom förlaget Atena, och är delägare i Schildts & Söderströms. SFV har cirka niotusen medlemmar.

KÄRNIDEOLOGI

Vi vill stärka det svenska i Finland...

VERKSAMHETSFORM

genom utbildning, förlagsverksamhet och understöd...

KÄRNVÄRDEN

som en folkrörelse för bildning, kunskap och kultur.

VISION

Svenskan är en självklar del av den finländska vardagen.

Innehåll

6 *Tove Fagerholm*
Shakespeare 400 år
Såsom i en spegel

18 *Tove Fagerholm*
Arvid Mörne
En ensam sanningssökare

26 *Agneta Pennanen*
Erik Aminoff
- guldetarbaronen

40 *Anna Lena Bengelsdorff*
Idas resa

48 *Olle Spring*
En trio som värnar om sin hembygd

58 *Elisabeth Sandelin*
Den viktorianska barnboken
och slutet för rationalismen

64 Minesrunor

130 SFV år 2015

”

*Vi vill bli ännu bättre på att berätta
vem vi är, vad vi gör, vart SFV:s
bidrag riktas och vad våra bidrag
resulterar i.*

JOHAN AURA, sid. 132

Kanslichefens översikt	132
Verksamhetsberättelse	135
Resultaträkning	138
Balansräkning	139
Finansieringsanalys	140
Noter till bokslutet	141
Bokslutets underskrift	145
Bokföringsböcker	146
Revisionsberättelse	147
Förteckningar	148
Utdelning 2015	155
SFV:s donations- och testamentsfonder 2015	158

Shakespeare 400 år

Såsom i en spegel

*Hela världen är en teaterscen,
och alla män och kvinnor bara skådespelare.
De gör entré. De gör sorti.
Under sin livstid spelar människan många roller.*

Ur Som ni behagar

Näst Gud har ingen skapat så många människor som **William Shakespeare** för världens teaterscen. Mer än 600 livslevande karaktärer i 38 skådespel har han kreerat. Han har gett en personlig och oförliknelig innebörd åt den skapelseakt då en människa som består enbart av ord träder fram, konturskarp, tidlös och mångtydig, på samma gång ingen och envar, ingenting och allt.

Shakespeare har blåst in sin levande andedräkt i alla dessa människor som befolkar scenen, men han har inte skapat en enda som är hans egen avbild. Jagidentiteten förlorar sig i verken. Han låter Hamlet säga att skådespelets uppgift är att hålla upp en spegel för naturen. Hans verk är förtrollade speglar, som speglar oss själva och en gigantisk fresk av världen. Men

han som rör speglarna, honom kan vi inte se. ”Liksom med trollkraft rör du allt, ej sedd”, skrev **Erik Gustaf Geijer**.

Vem är Shakespeare?

Ingen har lämnat så djupa spår i världslitteraturen som Shakespeare, men själv går han nästan inkognito genom världen. ”I am not that I am ... jag är inte den jag är” säger Jago i *Othello*. Vem döljer sig bakom Shakespeares många teatermasker?

Enkla biografiska fakta har vi. William Shakespeare, ”Gulielmus filius Johannis Shakespeare” döptes den 26 april 1564 och sägs vara född den 23, på St Georgs dag. Fadern John ägde en egendom i Stratford och var gift med godsägardottern **Mary Arden**, som fick ärva en bondgård på drygt 20 hektar, där John odlade vete och korn. Det fanns också gott om

Chandos-porträttet, som är det mest kända verk som man tror föreställer William Shakespeare. Porträttet tros ha målats av John Taylor. Courtesy of National Portrait Gallery, London /Wikipedia.

husdjur. John slaktade själv och tog till vara skinnen. Den unge William fick goda insikter i skinnberedning. Han kallas i en del biografier för handskmakarson. Han skaffade sig också dåligt rykte som tjuvskytt.

Den 28 november 1582 gifte sig den adertonåriga William med den tjugosexåriga **Anne Hathaway** och den 26 maj 1583 döptes dottern **Susanna**. Två år senare föddes tvillingarna **Hamnet** och **Judith**.

Hur försörjde sig den unge barnafadern? De närmaste åtta åren efter giftermålet brukar kallas "the lost years", under de åren har eftervärlden förlorat honom ur sikte. "Kom till London som en utfattig äventyrare", skriver **Samuel Johnson**, som också berättar att Shakespeare inledde sin bana vid teatern som stallknekt. Under de följande åren måste han ha etablerat sig som skådespelare och dramatiker, för 1592 uppförs *Henrik VI* och *Titus Andronicus* som vinstgivande kassapjäser på Rose-teatern i Bankside söder om Themsen. Mycket måste ha hänt stallknekten under de förlorade åren. Hur skulle han annars fått så djup insikt i hur man uppträder i de förnämaste salongerna? Mycket har han sett och insett.

Varken kristen eller moralist

Den på gamla dagar så andligt sinnade **Leo Tolstoj** förkastade Shakespeare med en frenesi som närmar sig ursinne. Han grundade sin avsmak på det faktum

att han ansåg att Shakespeare varken var kristen eller moralist. Tolstoj har pekat på något väsentligt. Den ständigt dubbeltydiga Shakespeare är anmärkningsvärt fri från ideologi, han saknar teologi, metafysik, etik och avstår från tydliga politiska ställningstaganden. Han tänkte grundligt och originellt, hans fria ande kunde inte spärras in i någon fälla, han är gränsöst vidsynt också för nutida förhållanden.

"Han är den minst självupptagna och minst aggressiva av alla de stora författarna vi känner", påstår **Harold Bloom**. Det finns inga stora Shakespearebiografier därför att det inte finns tillräckligt mycket att veta om honom för att det ska bli en rafflande historia.

Som person är han märkligt solitär trots att han uppenbart hade sällskapstalang. Hans vänner och bekanta har vittnat om att han var älskvärd, trevlig, öppen sällskaplig och kvick. Han var också tämligen alldaglig, hänsynsfull chosefri, godlynt och anspråkslös. Dessutom ansågs han vara ganska slipad när det gällde affärer.

Kanske är det just denna färglöshet i kombination med hans gigantiska dramatiska begåvning som gör honom tidlös och universell. Han kan fortfarande fångla nästan vilken publik som helst i alla multikulturella sammanhang. Shakespeares litterära briljans överlever översättningar och förflyttningar till andra kulturer. Han är så allmänt förstådd på alla språk att hans verk bildar en särpräglad multikulturell helhet.

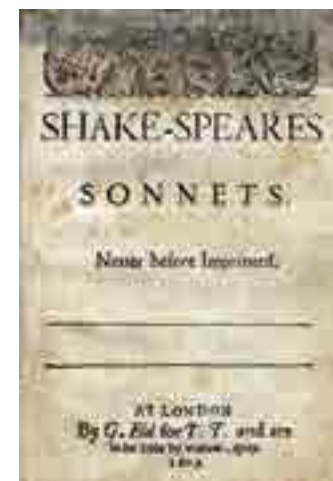
Han återger den mänskliga karaktären och personligheten i all sin föränderlighet så att det blir livet självt publiken ser, och som i en spegel ser man sig själv. Hans karaktärer är så öppna att de blir analytiska instrument som kan användas för att bedöma det egna jaget.

Sonetternas gåta

1609 utkom litteraturhistoriens mest omskrivna och omdiskuterade engelska diktverk, *Shakespeares Sonetter*. Den innehåller 154 sonetter samt en längre dikt kallad *En förälskads klagan*. Man vet inte när de skrevs, inte vem de riktar sig till och inte under vilka omständigheter de publicerades. Förmodligen skildrar sonetterna ett händelseförlopp eller en serie upplevelser som är förknippade med varandra. Tre icke namngivna personer framträder: en poet, en aristokrat och en mörk kvinna. En fjärde person, en rivalpoet, skymtar också i bakgrunden.

Man har ifrågasatt verkets autenticitet och utpekat en rad adelsmän i hög ställning som upphovsmän. Numera råder enighet om att det verkligen är Shakespeare som skrivit sonetterna.

Den lilla volymen är försedd med en dedikation till Mr. W.H, vilket också vålat huvudbry. Vem är denna W.H? Är det

den unga ädlingen, vars skönhet prisas i de 126 första sonetterna?

Och vem är den mörka kvinnan?

Frågorna är många, svaren få. "Antagligen har mer nonsens talats och skrivits, mer intellektuell och känslomässig energi förgäves spillts, över Shakespeares sonetter än över något annat litte-

rärt verk i världen" skriver den engelska poeten W.H. Auden.

För mig ligger sonetternas gåta på ett helt annat plan: hur är det möjligt att denna magiska närhet till författaren kan överbrygga 400 år? Hur kan en sådan bråddjup insikt i det mänskliga psyket förenas med lätthet, lekfullhet och poetisk briljans?

Om jag blev tvungen att välja en enda bok, som jag inte kan skiljas från är det *Shakespeares Sonetter* med **Eva Ströms** tolkning och kommentarer jag stannar för. Att ställa det engelska originalet mot den svenska tolkningen är en oöverträffad poesinjutning.

Sonett nr 60 har lockat många översättare och finns ofta med i diktantologier, mest känd på svenska i **Erik Blombergs** tolkning. Så här ser den ut i Eva Ströms språkdräkt:

Likt vågor som har brått mot stenig strand,

så flyr våra minuter mot sitt slut,
där varje våg som kämpar in mot land
mot föregångaren ska bytas ut.
Ett barn, som föddes i ett hav av ljus,
mot mognad kryper och mot mognad förs,
dess glans av solförmörkelserna bryts,
och Tiden tar sin gåva som förstörs.
Så genomborrar Tiden ungdoms blomning,
skär parallella spår i fager panna,
äter naturens vackraste fullkomning,
och ingenting får liens slag att stanna.
Och ändå ska min diktning stå emot,
hylla ditt värde trots hans grymma hot.

Hans texter är musik

Mer än 400 operor har komponerats till Shakespeares texter. Det är lätt att förstå. Hans texter är musik.

Den man som ej inom sig har musik
Och icke rörs av sköna toners endräkt
Är böjd för svek, föräderi och rov;
Hans andes verksamhet är stum som natten,
Och hans begär är svarta som en avgrund;
Tro ingen sådan man!
Ur Köpmannen i Venedig

Redan 1692 komponerade **Henry Purcell** operan *The Fairy-Queen* baserad på *En midsommarnattsdröm*. Åtminstone fem operakompositioner bygger på detta skådespel.

Guiseppe Verdi var en stor Shakespeare-beundrare. Med operan *Macbeth* 1847 be-

träder Verdi en väg som leder bort från det konventionella och fram mot psykologisk sanning och mättade stämningar i det musikdramatiska skeendet. Redan 1842 började han tänka på att komponera en opera baserad på *Kung Lear* och projektet förföljde honom till hans död. *Kung Lears* vansinniga sorg och fruktansvärda övergivenhet skrämde Verdi så till den grad att han inte förmådde avsluta sin komposition.

Verdi var 74 år då han blev klar med operan *Othello*. Här uppnår han musikdramatisk fulländning. *Othello* framstår som den italienska operarepertoarens mest sublimesa verk och Verdi tänkte sig att hans verksamhet som operaskapare nu var avslutad. Ändå visade det sig att han med oförminskad skaparkraft skulle komponera ännu en Shakespeareopera vid nästan 80 års ålder.

Falstaff, som baserar sig på *Muntra fruarna från Windsor* med tilläggsstoff från *Henrik IV*, hade premiär på La Scala den 9 februari 1893 med kungligheter, aristokrater och ledande personligheter från hela Europa på plats. Ovationerna efter ridåfall varade en timme. Succén var överväldigande – trots att Verdi aldrig tidigare lyckats med opera buffa. Verdis *Falstaff* är ett av de mästerligaste verken på musikkomedins område. Text och musik bildar en organisk helhet som i kanske ingen annan opera.

Romeo och Julia har inspirerat sex operakompositörer, men mest älskad är nog ändå **Sergej Prokojevs** balett, som

En midsommarnattsdröm. Oberon, Titania och Puck med dansande älvor. Målrad av William Blake, ca. 1786. Tate Britain/Wikipedia.

hade premiär 1938 i Brno, fastän den komponerades på beställning av Marin-skijbaletten redan 1935–36.

Stormen har gett upphov till fem operaversjoner och norrmannen **Arne Nordheim** vann internationell berömmelse med balettmusiken till *Stormen* 1979.

Pjotr Tjajkovskij har komponerat symfoniska dikter till *Romeo och Julia*, *Stormen* och *Hamlet*.

En nykomling bland Shakespearebaletterna är *En vintersaga*, komponerad för The Royal Ballet, Covent Garden, av **Christopher Wheeldon** 2014.

Shakespeares verk fortsätter att inspirera musiker runt om i världen.

Två genier finner varandra

”Hör nu herr S., borde Ni inte någon gång rikta Er uppmärksamhet mot Shakespeares dramer ... Stormen borde vara lämplig just för Er.” Så skrev **Sibelius** vän **Axel Carpelan** år 1901.

I maj 1925 kom en förfrågan från Sibelius danska förläggare **Wilhelm Hansen**: ”Har du komponerat musiken till *Stormen*? Det Kongelige Teater i Köpenhamn vill ge detta skådespel och skulle eventuellt vilja använda din musik”.

Under hösten 1925 växte partituret till det nya scenverket fram med förvånansvärd snabbhet. Den en timme långa musiken har komponerats för solister, blan-

dad kör, harmonium och en stor orkester, inalles 36 nummer.

Uppförandet ägde rum i Köpenhamn i mars 1926 och i synnerhet musiken gjorde succé. ”Shakespeare och Sibelius, dessa två genier, har hittat varandra”, hette det i recensionerna.

I *Stormen* når Sibelius orkestrala genialitet sin höjdpunkt och han skapar nya oerhörda orkesterfärger och en drömlig berusande atmosfär. Han befinner sig på höjden av sin skaparkraft. Stilskalan är oerhört bred. Han förmår skapa en helhet trots att han rör sig från grövsta komedi till sublimaste tragedi, i sann shakespearsk anda.

Till uppförandet av *Stormen* i Helsingfors 1927 komponerade Sibelius ännu ett majestätiskt slutnummer.

Shakespeare höll sin magiska spegel framför Sibelius, som såg sig själv. Enligt **Tawaststjerna** är Prospero för Sibelius sinnebilden för den skapande konstnären medan Ariel symboliserar inspirationen och Caliban den demoniska sidan av hans väsen.

Shakespeares Globe

Det legendariska teaterhuset, The Globe, byggdes 1599 och drevs av ett bolag med tre huvudägare: 1) markägaren som hyrde ut tomt, 2) bröderna **Burbage** som ägt det teaterhus som revs och gav virke till Globteatern, 3) fem medlemmar av ensemblen, bland dem Shakespeare.

Teatern hade en diameter på drygt trettio meter och rymde tretusen åskådare. Tre gallerier, nio meter höga, omringade den tolv meter breda scenen och innergården med ståplatser. Gallerierna hade halmtäckta tak. Bakom scenen fanns omklädningsrum och ovanför den ett galleri för orkestern. Men spelade under bar himmel och i dagsljus.

Det första kända skådespelet som gavs på Globen var kanske **Julius Caesar**. På Globen uppfördes många av Shakespeares dramer. Författaren fick tio procent av vinsten.

En brand skadade teatern 1613 men återuppbyggnaden var klar redan följande år. 1642 lät puritanerna stänga teatern och 1644 revs hela teaterbyggnaden.

En nutida rekonstruktion av Globteatern uppfördes 230 meter från den ursprungliga platsen och invigdes 1997.

Att i dag se en föreställning på Shakespeares Globe är att göra en tidsresa på 400 år och samtidigt se sin egen verklighet. För mig har det blivit några av mitt livs mest oförglömliga upplevelser. Jag stod inklämd på ståplats bland 800 andra som inte heller fått biljett till gallerierna när jag såg *Henrik IV*. Stämningen var obeskrivbar! Jag glömde trötta ben och värkande rygg, jag skrattade och jag grät och jag visste att bättre än så här kan en teaterföreställning inte bli.

Nästa gång, när jag såg *Mycket möda för ingenting* hade jag sittplats på stadigt träbänk. Skådespelarna var ypperliga, allt kändes äkta och ursprungligt, nära

T.v.: En hypotetisk rekonstruktion av Globe-teatern av C. Walter Hodges, baserad på arkeologiska och dokumenterade fynd. T.h.: Den rekonstruerade Globe-teatern i London.

och sant. Det var underbart att få titta in i Shakespeares skrattspegel och känna igen sig själv.

På Shakespeares Globe inser man att det överhuvudtaget inte krävs vridscen, fantastiska kulisser eller sofistikerade ljusarrangemang för att entusiasmera publiken. Shakespeare behöver inga konstgrepp, det räcker med en regissör som är lyhörd för texten och litat på att den bär – och självfallet en uppsättning begåvade skådespelare.

Världens mest spelade dramatiker

Under hela 1900-talet har intresset för Shakespeares dramatik och hans person varit i ständigt stigande och han har blivit den mest spelade dramatiker i världen. Trenden fortsätter och kulminerar säkert under jubileet i år.

För varje teater med självaktning i hela den civiliserade världen borde minst ett Shakespeare-drama om året vara en

självklar sak, tycker Shakespearekännaren **Gunnar Sjögren** i Sverige. Vårt västra grannland kan stoltsera med en rad intressanta Shakespeareuppsättningar 2016. I London firas jubileet alldeles enormt.

Hur är det då med de finländska teaternas? Saknar de självaktning eller hör Finland inte till den civiliserade världen? En teaterinsatt finsk gentleman som jag rådde komma i samspråk med sade häromdagen att vi saknar regissörer som vågar ge sig i kast med Shakespeares fyra största tragedier *Othello*, *Kung Lear*, *Macbeth* och *Hamlet*. Men det är just dem jag vill se i oförvanskad form på finländsk teater.

I sommar ska jag se Verdis *Othello* på operan i Nyslott. Där har jag också sett Verdis *Macbeth*. **Aulis Sallinen**s *Kuningas Lear* på vår nationalopera år 2000 var en fantastisk upplevelse, men hur mycket jag än älskar opera är det ändå ett Shakespeare-drama på riktig teater jag helst ser, för att få njuta av ett språkligt fyrverkeri som saknar motstycke.

Hamlet, Horatio, Marcellus, och Hamlet's fars spöke. Henry Fuseli, 1780–5. Kunsthau Zürich/Wikipedia.

Aldrig glömmet jag **Ingmar Bergmans** rena avskalade uppsättning av *Hamlet* på Dramaten i Stockholm och på det Konlige Teater i Köpenhamn har jag skakats i min själ av en oförglömlig Shylock i Köpmannen i Venedig, där han skälvande av förtvivlan utropar: Är inte juden människa!

Nya Shakespeareöversättningar både på svenska och finska finns tillgängliga. Shakespeare räknade med skådespelarnas fysiska närvaro. Det var för teater-scenen han skrev, det är oss åskådare han talar till. Han tvivlade aldrig på att han

skulle nå fram till oss med sitt mest sublima budskap.

Melankolins sköra väv

Det går ett stråk av melankoli genom allt vad Shakespeare skriver. Verkligheten ter sig som en skör väv som man med en handrörelse kan riva sönder.

*Av samma tyg, som drömmar göras av,
vi äro gjorda, och vårt korta liv
omfamnas av en sömn*
ur *Stormen*

Livet är bara en skugglik saga och världen en teaterscen. Ingenting bestående finns, ingenting kan man äga - utom sin egen död.

*En skugga blott, som går och går, är livet:
en stackars skådespelare, som larmar
och gör sig till, en timmes tid på scenen
och sedan ej hörs av. Det är en saga
berättad av en dåre; låter stort
betyder intet.*

Ur *Macbeth*

Shakespeare har en desillusionerad syn på människosläktet. Människan kan vara storartad, men hon är också en ”hopplappad tok” fullproppad med inbillningar, lätt att vilseföra. Gärna ordar hon om sanningen, men sant är bara det som förblir osagt. Den största av alla melankoliker är *Hamlet*. Han är jaget som avlyssnar sig själv, som ständigt för dialog med sin egen tanke.

*Att vara eller inte vara – det är frågan:
om det är stoltare att tåligt utstå
ett skändligt ödes pilregn eller ta
till vapen mot ett hav av nöd och sorger
och gå till storms mot dem?*

Hamlet brottas med motsättningen mellan ideal och verklighet. Generation efter generation av unga människor identifierar sig med den danske prinsen, ställd inför livets krav på handling: så kall, så varm, så hetsig, så tveksam – så mänsklig.

*Att dö –
att sova, ingenting mer, och säga
att i den sömnen domnar
smärtan i vårt hjärta och de tusen plågor
som är köttets arvedel – det vore
en nåd att stilla bedja om. Att dö,
att sova, kanske drömma ...*

Hans sista ord

Döden var en central fråga för Shakespeare. Många dör i hans skådespel, mest hjärtslitande av alla är kung Lears död. Shakespeare visste vad döden betyder. Som femtonåring miste han sin syster **Anne**. Sonen Hamnet var bara elva år när han dog.

Prospero i *Stormen* drar sig tillbaka till Milano för att dö. Shakespeare följer hans exempel. Efter att ha skrivit trettioåtta skådespel på tjugofyra år återvänder han till Stratford för att dö.

Shakespeares testamente är daterat den 25 mars 1616. Den 23 april avled han i sitt hem i Stratford-upon-Avon. Han begravs i Den heliga Treenighetens kyrka och där vilar ännu hans ben. I Poet's Corner i Westminster Abbey, där många stora brittiska författare fått en ärofull sista viloplats finns bara en staty av William Shakespeare. Han står ledigt lutad mot sin skrivpulpit med fjäderpennan i handen. Ser det inte ut som om han skrattade så smått i smyg?

På gravstenen i Stratford är de ord inristade som han själv bestämt skulle vara hans sista hälsning till eftervärlden:

*For Good friend for Jesu sake forbeare,
To digg the dust enclosed heare:
Blest be y man y spares thes stones,
And curst be he y moves my bones.*

*Gode vän! Låt bli för Jesu skull
att gräva i min mull.
Välsignad den som skonar denna sten.
Förbannad han som flyttar mina ben.*

Ett tidlöst geni

He was not of an age, but for all time, skrev **Ben Jonson** i en hyllningsdikt. Tiden har gett Jonson rätt. Shakespeare är ett tidlöst geni, 400 år efter sin död är han teaterns obestridd främsta.

Vad är det som gör honom så älskad av alla som på allvar närmat sig honom?

Jag tror att svaret ligger i den personliga relation han förmår knyta till åskådaren. Det räcker inte med den stund av ren och oförfalskad njutning en shakespeareföreställning ger. Det viktigaste för mig är den insikt jag bär med mig efter föreställningen. Den insikten blir alltid djupt personlig, var och en har sin egen Shakespeare och sin egen tolkning.

Så som i en spegel känner jag igen mig själv på ett sätt som ofta är smärtsamt men självinsikten kan också vara befriande. Samtidigt inser jag någonting väsentligt om min egen värld.

Både Shakespeares narrar och tragiska hjältar och hjältinnor förmår väcka medkänsla, så stark att sorgen blir självupplevd. Skrattet är förlösande, men

Henry IV, akt II. Falstaff antar kungens roll. Målning i vattenfärg av Johann Heinrich Ramberg, 1829./Wikipedia.

KÄLLOR:

Harold Bloom: Den västerländska kanon

Carl-Göran Ekerwald: Shakespeare - liv och tänkesätt

Gunnar Sjögren: Shakespeare, dramatiker, människa och myt

det är de tragiska insikterna som består. **Strindbergs** mästerverk *Ett drömspel* har ett ledmotiv som kommer från Shakespeare: Det är synd om människan. ■

Arvid Mörne

En ensam sanningsökare

Tänker man på den svenska poesien av i dag kan man inte nog glädja sig över att Arvid Mörne lever i vår mitt och bär sin stormslitna fana med oss, framför oss. Det finns vällukter på annat håll; han är saltet och syran.

Elmer Diktonius 1935.

Arvid Mörne representerar som ingen annan finlandssvensk skald det som under fem decennier gått som en storm över vårt land, från debuten 1899 till sin död 1946. Allt vad han skildrat är sett och upplevt. Ingen har som han frammanat våra ljusaste förhoppningar, vår djupaste längtan, våra flyktiga segrar och våra tunga besvikelser.

Mörnes dikt skiljer sig från den riks-svenska samtidsdikten, den skiljer sig också från den finlandssvenska dikten. Hans starka personlighet färgar av sig på allt han skrivit.

Hans Ruin skriver i sin Mörnebiografi: "Mörne äger inte Tegengrens naturliga mjukhet, men han äger en förtätad innerlighet. Han äger inte Gripenbergs klangsköna patos, men så mycket mer det kärva, äkta uttrycket, utan för-

sköning, verkande med sin egen tyngd och sannfärdighet. Han äger inte Hemmers smittande omedelbarhet, men han äger en ton, som dröjer länge och klingar djupt i ensamma själars skrymslen."

Han är envetet och allvarsamt sig själv. Han respekterade **Elmer Diktonius** och försvarade **Edith Södergran**, men för-ringade gärna den modernistiska strömningen i sin egen dikt.

I hans obundna dikt är bilden det dominerande stilmedlet.

Dikt

*-värld av andakt och skönhet!
Andakten ett himlavalv,
skönheten dess regnbåge.
Villor allt – kanske.
Men utan dem
vi levde icke.*

Mörne kände sig likviderad av den ton-
givande allmänna opinionen. I *Strandas-
ter, Atlantisk bränning* 1937 blickar han
tillbaka på sin diktning:

*Det borde varit nattviol
och högblå ärenpris
och mera, mycket mera sol
i min försmådda visa!*

*Det borde varit stjärnor ock
och månbelysta ängar
och mera, mycket mera lock
från mera mjuka strängar*

*Det borde -- men jag tog mig av
strandastern i en skreva.
Violblå aster, svartblått hav
och brus och rum att leva.*

Under slutet av 30-talet eller möjligen
under krigsåren skriver **Eyvind John-
son** ett brev som måtte ha glatt Mörne
mycket. Johnson sitter på Den Gyllene
Freden med några författarkolleger och
skriver: ”Du har sagt det mesta av vad vi
överhuvudtaget har att säga. Du är en av
de goda krafterna i tiden; en av dem. Vi
hälsar dig som vän, siare, uppbyggare.”

Två motpolar

*Helt visst må svanen oförgätligt sjunga
och trast och fink – poeter allihop.
Men någon rätt har ock en brännings tunga,
novemberrytm och trutens rop.*

Så skriver Arvid Mörne i en opublicerad
dikt, bitter över att han sällan nått en för-
säljningssiffra på mer än 300 exemplar.
Visst anas en anspelning på den store
svansångaren Runeberg. När Mörne de-
buterade 1899 kände han liksom många
andra diktare skuggan av nationalskald-
den. *Johan Ludvig, den ende, tyrann!*

Runeberg och Mörne är de främsta re-
presentanterna för var sitt århundrade. I
många avseenden är de varandras mot-
polar. Runeberg föddes och levde sitt
liv vid den finlandssvenska kusten, men
verkade som ung informator i Saarijärvi
och Ruovesi. Den ödsliga inlandsnaturen
och dess människor lämnade outplånli-
ga spår i hans hjärta.

Mörne föddes i Kuopio och tillbringa-
de många somrar hos sin faster på Kaarila
gård utanför Tammerfors. Han hade dju-
pa rötter i den finska inlandsnaturen. Han
var inlandsbon som förlorade sitt hjärta
till skärgården och blev strandhavets ly-
riker och det svenska Nylands skald.

Runeberg fick uppleva hur hans dik-
ter lästes och älskades, för Mörne var det
svårt att nå fram till en bred allmänhet
och kritiska röster höjdes mot hans kär-
va stil. Runeberg var den uppburna na-
tionalsymbolen. För dagens debatter var
han jämförelsevis likgiltig medan Mör-
ne på grund av sitt glödande engage-
mang för socialism och svenskhet blev
den utstötta enslingen. Intresset för sam-
hällsklimatet gjorde också Mörne till vår
främsta presshistoriker.

Med *Fänrik Ståls sägner* påstås Rune-
berg förhålliga kriget. Mörne avskydde
krig av hela sitt hjärta, men insåg att han
måste acceptera ett väpnat försvar för
Finland. Han blev en tändande ledarge-
stalt för Jägarrörelsen. Likväl säger Mör-
ne att han aldrig uppmanade studenterna
att ge sig iväg. Han betonade ständigt
att Norden skulle vara ett demokratins
och rättsordningens fäste i en värld som
drivs av våld. Många gånger försäkrade
han att hans insatser för fosterlandet be-
tingades av rättspatos.

”Jag kallar den för fosterländsk, som
vill försvara Finland mot Ryssland och
offra det som måste offras för rikets
trygghet.”

Under vinterkrigets sista veckor skrev
han en dikt som han lät stanna i skriv-
bordslådan:

Sven Dufva på bron

*I storm och brak han stod på bron,
Sven Dufva,
och trodde han var född med segerhuva.*

*Vi andra? Ja det var av ödet ment
att han kom fram för tidigt, vi för sent.*

*Vi rår ej för att våra klockor stannat.
Men Dufva slogs och kunde inte annat*

*än stupa i den underbara tron
att ingen djävul släpptes över bron.*

Runeberg behövde aldrig kämpa för sitt
svenska språk. Han kunde tryggt kalla
sig finne. Han kunde säga att hans kär-
lek till fosterlandet gällde varje fläck av
Finlands jord.

Mörne sade: ”Vi skola inte röra ihop
fosterländskhet och svenskhet. Rune-
berg har givit oss sin dikt, det är myck-
et nog. Han har väckt till liv den finländ-
ska hjälteanden, som skapade Finlands
frihet – det är kanske ännu mera. Men
Runeberg upplevde inte vad vi har upp-
levat, ej heller kände han någonsin, vad
vi ha känt av inbördes svensk samhörig-
het och av kärlek till just denna svenska
jord, där vår egen stam bor och bygger.”

Runeberg vände nederlaget i kriget
1808-09 till en moralisk seger och åter-
upprättade soldaternas ära. För Mör-
ne finns det bara förlorare i krigets spår.
1944 skrev han i *Sfinxen och pyramiden*:

*Du, som bad i ångest med ditt hjärta,
aldrig mer för vapenlyckan bed!
Hela världen är ett hav av smärta
och den enda segers namn är fred.*

Runebergs arvtagare

Trots alla olikheter finns det mycket som
förenar Mörne och Runeberg.

*Mörne är helt visst den finske lyriker, som
är tydligast besläktad med Runeberg, och
liksom hos denne framträder hans osmyck-
ade enkelhet särskilt tilltalande gentemot de
samtida svenskarnas retoriska vidlyftighet.
Det är Runebergsk fläkt i rader som dessa:*

*Strandens fura ser sin skugga
vandra ut på vattnet:
"Dunkla träd med kolsvart krona,
vem är du?"*

Så skriver **Anders Österling** i en artikel våren 1918. Han anser att Mörne ger fulländade prov på "finsk naturåskådning" i runebergsk form. Och visst anser också Hans Ruin att Mörne är Runebergs arvtagare i finlandssvensk dikt.

I debutsamlingen *Rytm och rim* finns dikter där Runebergs idyll och epigram-teknik är igenkännbar:

*Björkarna i hagen
vaggas brudlikt smärta.
Lyckan ligger slagen,
vissnad i mitt hjärta.*

Mörne diktar ofta på ren runometer och hans ordupprepningar påminner om Runeberg och ännu så sent som 1937 i samlingen *Atlantisk bränning* finns ekon av Runeberg:

*Människohjärtat äger fyra kamrar.
Fyra har också mitt eget hjärta.
I det första någon hamrar, hamrar
glädjen ut till vemod, sorg och smärta.*

När direkt påverkan i stort sett försvunnit fördjupas istället den inre frändskapen. Inga andra poeter i vår litteratur har så kärleksfullt och trofast som Mörne och Runeberg behandlat sommarnattens milda fägring över väna vasskransade vikar och sund:

*När det lugnar över sundet,
och en ensam flicka hopar
till sitt röda torp på udden
där en gök i granen ropar;*

*när det lugnar över sundet,
medan hennes höga stämma
sjunger sånger, som mig säga
att jag här, blott här, är hemma;*

*när det lugnar över sundet
och den ljusa natten tiger,
lyckans varma, sällan hörda,
lovsång ur mitt hjärta stiger*

Mörne har lärt sig knappheten hos Runeberg, båda skyr onödiga utsmyckningar. I motivval, diktion och saklig realism går han i Runebergs fotspår. Ingen har som Mörne ivrat för de små och undanskymda i samhället. Hans människoskildring är sträv och ordfattig, han känner varmt för de oansenliga tingen och den arbetstygda enkla människan.

Runebergs käraste gestalter är också enkla människor så som mannen i ledet, höljdd i trasor och **Lotta Svärd** med sitt stora varma hjärta.

Också det patriotiska motivet delade Mörne med Runeberg. Hans Ruin skriver att det djupnar stort och allvarstyst bakom Mörnes kärva bilder: bakom fliken av ett landskap ett helt land, bakom en enda människa ett helt folk.

Under det mesta som Mörne skrivit anas också ett större fosterland än Finland. Han förlorar aldrig mänskligheten

i sikte. Ständigt värjer han människovärdet. I novellsamlingen *Det förlorade landet* 1945 skriver han:

*Ingen är sig själv nog, ingen lever skild
från vårt ljustörstande, lyckosökande
människoläktes gemenskap och hela jorden
är vårt hem.*

Visdiktaren

Mörnes lyrik har under decennier manat fram bilden av grubblaren och sanningssökaren som ensam och besviken genomskådat "det i blindo levda livets mållöshet." Men det finns också en annan, en helt annan ton som bär genom

hela Mörnes diktning, från den första till den sista samlingen.

I ett brev till Hans Ruin den 14.4.1945 skriver Mörne: "Visdiktningen har följt mig från tidiga ungdomen till sena ålderdomen. Visdiktaren Arvid Mörne är en oerhört viktig del inte bara av diktaren utan också av människan Arvid Mörne. I visorna har jag andats ut, i visorna havt min glädje."

I debutsamlingen *Rytm och rim* sjunger visan med en folkeviseaktig, vårlig klang. Det är *Sjömansvisa (Båkländets vackra Maja)* och många andra, t.ex. *Vår-låt*:

*Lyssna till min skalmēja
Inga i Bro!
Värliga vindar fjäja
i skogen vårt bo,
fjuniga knoppar springa
i hage och mo,
spröda konvaljer ringa
Inga
till ro.*

Under årens gång skulle skuggorna tät-
na, men visan består. I *Vandringen och
vägen* 1924 finns både durklanger och
mollstämd kadens, t.ex. i *Låt vid gungan*
där sista versen sjunger i moll:

*Till gungan inga vägar gå
och varje väg drar bort.
Och nu är natten lång och grå
och dagen grå och kort.
Och spelar jag, så spelar jag på dallran-
de sträng
för en mörk och mäjad äng, för en mörk
och mäjad äng
och för stjärnan på det svindlande fäste.*

En dikt som jag läser varje sommar är *Ju-
linatt på ön ur Sommarnatten* 1916. Det
är kanske inte vissångaren utan naturly-

rikern Mörne som strövar i sommarnat-
ten, som ser, som lyssnar och upplever en
mytisk tidlöshet. Hörsel- och synintryck
bildar kontraster, men naturens tystnad
spelar den viktigaste rollen. Diktens cen-
trala motiv är den undersamma tidlös-
hetsupplevelsen. Så vill jag helst min-
nas Mörne, lycklig och ett med den na-
tur han älskade.

*Skogssus, fågelsång och mänskoröster
äger solfylld dag.
I den lugna julnatten talar
endast havets dyningsslag.*

*Läderlappen jagar. Lysmaskhonan
invid vägens kant
pryder slagna ängens dräkt av skymning
med en grönvit diamant.*

*Sina stumma, skygga hjordar driver
moder natt i vall.
Tröga sniglar, flinka igelkottar,
snokarna i svedens fall*

*över ljumma marker ljudlöst glida.
Dunklet slukar tid och rum.
Endast havets djupa stämma talar,
när en dyning bryts i skum.*

KÄLLOR:

Hans Ruin: Arvid Mörne. Liv och diktning 1946

Johan Wrede: Arvid Mörnes lyrik. Från och med den poetiska
förnyelsen omkring 1920. 1968

Arvid Mörne

ARVID MÖRNE

f. 6.5. i 1876 i Kuopio

- ❖ Föräldrar: tullinspektör Arvid Oskar Mörne och Maria Gustava Lindroos
- ❖ 1882 flyttade familjen Mörne från Kuopio till Nystad
- ❖ 1894 studentexamen vid Nya svenska samskolan i Helsingfors
- ❖ Studier i historia och litteratur vid Helsingfors universitet, fil.mag 1897, fil.dr. 1910
- ❖ Debuterar 1899 med diktsamlingen Rytmet och rim
- ❖ Gift 1899 med skådespelerskan Signe Hagelstam
- ❖ Barn: Håkan 1900, Barbro 1903, Gudrun 1905
- ❖ Rektor för Finns folkhögskola 1899-1909, lärare 1909-1911
- ❖ Valdes till kurator vid Nylands Nation 1911
- ❖ 1913-1943 docent i inhemsk litteratur vid Helsingfors universitet.
- ❖ 1931 De Nios Stora Pris
- ❖ 1940 De Nios Stora Pris
- ❖ 1044 Svenska Akademiens stora guldmedalj
- ❖ d. 15.6.1946 i Grankulla

Erik Aminoff

- guldetarbaronen

I Viljakkala nordväst om Tammerfors ligger Haveri gruva där man sedan 1773 brutit järnmalm. 1939 började gruvans rikaste period. Man hade funnit både silver och guld i berggrunden. Till gruvchef kallades min morfar Erik Aminoff, som innan dess hade levt ett ovanligt spännande liv.

I sin karriär som bergsingenjör hade **Erik Aminoff** rest nästan runt hela jordklotet. Efter högskolan i Sachsen arbetade Erik arbetat i Colorado och Mexiko. På en guldetningsexpedition i östligaste Sibirien hade han kapsejsat i en fors. Han var nära att bli avrättad av bolsjevikerna, men utklädd till en japansk överste lyckades han fly över Amur till Manchuriet. I Kina tillryggalade han 1800 kilometer till fots i ett område fullt av kringstrykande rövarband. I minus 68 grader förfrös han sina tår, men efter det fick han svettas på Filippinerna. Till sist fick han en guld tjänst i hemlandet.

Erik Aminoff föddes i Åbo i maj 1879. Fadern **Ivan Aminoff** var sjökaptan. Han hade seglat på världshaven och tjänstgjort på kaukasiska ångfartyg. 1878 hade

han gift sig med **Josefine Jansson**, hemma från Korpo och dotter till en sjökaptan. Vid tiden för Eriks födelse förde Ivan befäl på ångbåten Åbo, som trafikerade ruten Stockholm-Åbo-Helsingfors-Petersburg. Men Ryssland lockade igen. Ivan blev 1880 chef för Nobels tankångarflotta på Kaspiska havet och Volga.

Att verka i Ryssland var på den tiden inte ovanligt i finlandssvenska adelsskretsar. Ivans äldsta bror **Johan Fredrik Gustaf** var officer i tsarens armé och deltog bland annat i fälttåg i Centralasien och i rysk-turkiska kriget. Följande i ordningen **Adolf Casimir** var kammarpage hos **Alexander II** och blev senare kommenderad till ryska generalstabsakademin. **Björn Alexis** var civilingenjör och ledde sjöfartsundersökningar på Angara-floden och var biträdande chef

Erik Aminoff med studiekamraterna i Freiburg. Erik är stående tredje från vänster.

vid kanalbyggena kring Ladoga. Vidare var han överingenjör vid anläggandet av den stora kanalen mellan Ob och Jenisej. Den yngsta brodern **Nikolaj** arbetade vid järnvägen, bland annat som stationsinspektör på Sjuvalovo vid banan Systerbäck-Petersburg.

Eriks far Ivan bodde tydligen med sin familj i Astrakhan (precis vid Volgas utlopp i Kaspiska havet) eftersom de fyra följande barnen föddes där. Astrakhan är en gammal rysk stad, som omnämns redan på 1200-talet. I och med Nobels verksamhet fick staden i slutet av 1800-talet ett ekonomiskt uppsving. Men när Ivans far **Alexander Aminoff** hade dött år 1886 bestämde sig Ivan för

att överta arrendet av kronobostället Saaris. Familjens femte barn föddes på Saaris 1887. Ivans fru Josefine födde mellan 1879 och 1901 i rask följd elva barn, varav tio levde till vuxen ålder. När den yngsta sonen kom till värden var Erik redan utflugen ur boet.

Erik skrevs in i andra klassen i Åbo Svenska Samskola 1889 och blev student tio år senare. I samma skola gick nästan alla Eriks syskon. Utom Erik utdimitterades en av bröderna och tre av de fyra systrarna som studenter därifrån. Erik och hans två år yngre syster Greta blev studenter samma år.

Under somrarna levdes man ett sorglöst herrgårdsliv på Saaris. Erik var spor-

tig till sin natur och tyckte om friluftsliv. Vid hans död beskrev hans tio år yngre bror **Berndt** i ett kondoleansbrev sin äldsta bror såhär: "Han var mina pojkårs idol, som ständigt gaf nya anledningar till beundran. Han förde mig ut på mina första seglatser hemma på viken, och jag kan ännu se oss för mig i den lilla båten, han 15-årig och jag 5-åringen, som upplefde ett äventyr. Sedan var det fiskefärder längre bort, jakter med storebror då man själv knappast var längre än bössan, seglingar i en primitiv hemmagjord isjakt och mycket, mycket annat."

Erik gick efter studentexamen som frivillig in vid Åbo bataljon. Men i motsats till flera av sina bröder deltog han inte i inbördeskriget. Han förde sitt eget krig långt borta på annat håll. Och när han, efter nästan fyrtio år utomlands, kom tillbaka till fosterlandet bara ett år innan vinterkriget bröt ut var han för gammal att bli soldat.

Från Sachsen till Arizona och Sibirien

En kort tid arbetade Erik hos sin morfar sjökaptenen och affärsmannen **Isak Wilhelm Jansson**. I ett brev skriver han att några kamrater skulle ta reda på en bra bergsskola åt honom. Skolan blev sedan Bergskademin i Freiberg i Sachsen, världens äldsta bergsskola, där han skrevs in hösten 1900.

Enligt Eriks brev till sin mor fanns under hans första termin 323 studeranden,

av dem 136 tyskar och 125 ryssar. Hans egen årskurs bestod av cirka 90 studenter. "Minst 60 stycken äro ryssar och judar, med hvilka jag ej har någon lust att komma i beröring", skrev han. Breven han författade under de tre åren i Freiberg handlar om studier, kamrater, hyresbostäder och måltider. Han hyrde rum tillsammans med en landsman.

Nästan alla Eriks brev är adresserade till hans mor. Möjligen har eventuella brev till fadern försvunnit. Det verkar också som om Josefine skulle ha varit väl insatt i och intresserad av Eriks studier. Han redogör för vilka föreläsningar han går på, sina timmar i laboratoriet och sina tentamina. Mycket ofta är det fråga om pengar. Han har tagit lån – det är inte så att föräldrarna och gården försörjer honom. Kostnader gällande mat eller inackordering förs på tal i varje brev.

Tyska hade Erik säkert läst i skolan. Under den första terminen skrev han att han förstår tyska ganska bra, men ännu inte kan tala språket. "Ett sätt att lära sig fort tyska är att gå in i någon av studentkåren, men det är ganska dyrt."

Under det sista studieåret sysselsatte framtiden hans tankar. Till sin mor skrev han: "När du träffar Farbror Björn så tag honom afsides och ha honom att lova att skaffa mig en god plats i Sibirien eller Manchuriet." Björn var farbrodern som var stationerad i Tomsk. Men en knapp månad senare hade Erik ändrat åsikt: "Enligt hvad jag läst i tidningarna

så kan man väl anse att Finland knappast nog ens till namnet mera existerar. Tanken att jag en gång skulle få plats i Ryssland har efter de senaste restriktionerna blifvit mig ytterst motbjudande."

Men att han skulle arbeta utomlands var han övertygad om och skrev: "Vet du Mamma, nog skulle det ju för mig också vara kärare att kunna sedan förblifva någonstans ej allt för aflägsset från hemmet, men då jag ju är tvungen att se på sakens ekonomiska sida, så blir det nog fördelaktigast för mig om jag kan få plats i något utomeuropeiskt land, ty nybörjarlönerna äro i Europa urusla."

Utlandsplanerna förverkligades. Först reste han västerut och arbetade vid en mekanisk verkstad i Massachusetts, sedan blev det Colorado, Arizona och också en avstickare till Mexiko och sedan Arizona igen. Riktigt nöjd verkade han inte att vara någonstans. Oftast var lönerna för låga. Från Mexico skrev han våren 1905 till sin mamma och uppmanar henne att åter be Farbror Björn skaffa honom något arbete. Tillbaka i Arizona lyckas han inte få anställning någonstans. Han skrev att de som anställs är mexikanare, som går med på en lön om en dollar om dagen.

Guldets lockelse

Erik återvände till Europa och verkade 1907-1909 som teknisk ledare på en firma i Petsamo. Där tycks han inte ha kommit överens med ägaren. Ett halvt år var

han anställd vid en kolgruva i Angarsk i närheten av Irkutsk. Av breven framgår att han också där var missnöjd. Han hade dålig lön. På en kort tid hade han lärt sig allt han kunde lära sig, och han kände att han måste företa sig något. Han sökte tjänster på olika håll i Manchuriet. Men guldlet började locka. Han funderade på att själv ge sig ut på en expedition. Han skaffade sig kontakter, samlade information och räknade ut kostnader. För sin far redogjorde han noggrant för sina planer, och fadern försökte hjälpa honom med finansieringen. Han ville söka guld i östra Sibirien, kring floderna Lan, Uda och Zeja.

I maj 1910 bar det av. Erik hade planerat expeditionen tillsammans med en kollega. Av någon anledning var hans bror Berndt, som studerade juridik i Finland, med under en del av färden. Om den delen fick föräldrarna rapport av Berndt: "Och i grunden var det så att där man följde bror Erik, där gick vägen mot Äfventyret, det okända, spännande, kanske farofyllda, men alltid lika lockande".

Erik skrev själv endast om senare delen av expeditionen, som nog innehöll en rejäl dos dramatik. En forsfärd slutade så här: "I en av forsarna rände båten upp på en nedsjunknen stock och välte. Genast då jag välte ur båten blef jag neddragen under stocken, men kom snart lyckligt upp igen i närheten af båten, som flöt med kölen i vädret samt lyckades kroka mig fast

i den. Vid vältningen gick min vänstra arm ur led, så jag blef urståndsatt att kunna simma utan fick följa med båten ett par 100 m tills den kom till sådant vatten att man kunde stå i det mot strömmen.”

Med provianten var det ofta problem. En dag sköts en älg, som naturligtvis gav mycket kött. Men Erik, som inte på en längre tid ätit kött, blev sjuk. Fiska försökte man också göra. Under en månad låg guldletarna vid floden Lan. Där tillverkade de egna fiskeredskap och fick också en riklig fångst. På två man handkonsumerade de dagligen två ämbar fisk och blev enligt Erik runda och feta. I oktober fick de kontakt med män tillhörande ursprungsbefolkningen tunguser. Dessa skulle föra dem till ett guldvaskeri. De färdades med sju renar. Erik hade en fårskinnspäls, men den måste han lämna efter sig. Den blev för tung för renarna.

Då hade det redan blivit full vinter: tjugofem till trettio grader kallt. Den tionde november kom expeditionen fram till ett guldvaskeri. Där blev Eriks följeslagare kvar och Erik fortsatte till ett annat vaskeri.

“Jag hade tur, ty de hade badstugan uppeldad. Det var verkligen härligt att få tvätta sig ordentligt och få taga på sig rena underkläder, som jag lyckades tillhandla mig. De kläder jag bar på mig voro alldeles ruttna af det svettande de varit utsatta för. Det var en skön känsla att första gången efter den 26 maj få kläder att sig och lägga sig i en säng.”

Erik hade tydligen en mycket god grundkondition och var inte rädd för strapasser. Också senare skulle han vara med om ansträngande rekognoseringsfärder, som inte nämnvärt påverkade hans hälsa.

Erik fortsatte färden i skarp köld, en gång minus 57 grader. Men det är oklart hur det egentligen blev med guldfyndigheterna. I december undersökte han ytterligare några bäckar, men utan resultat. I mars 1911 befann han sig i alla fall 140 kilometer från staden Zeja. Han hade fått tjänst på Verchne-Amurskaja Zolotopromysilennaja Kompanija (Övre Amurs guldtuvningskompani), ett bolag som han skulle tjäna i fyra år, först som biträdande distriktschef, sedan som överdisponent för hela företaget. Bolaget var ett av Sibiriens största bergsföretag. Till sin mamma skrev han: “Jag har nu kommit in i ett relativt bra företag där man kan hafva utsikt att komma sig upp, och om det ännu ej är så lukrativt, så får man dock lefva litet som herre och det uppväger ju ändå något det.”

Han skrev också att det täcka könet var representerat på vaskeriet och att påpen, prästen, hade några nätta och väluppfostrade döttrar. Med en av dem, **Valentina** (Valentina) **Kornakoff**, gifte han sig 1912.

Att söka sin lycka i Sibirien eller Fjärran Östern var inte ovanligt medan Finland hörde till Ryssland. En grupp finlandssvenskar seglade 1868 till Amurlandet. Där skulle de leva på valfångst,

”

Jag hade tur, ty de hade badstugan uppeldad. Det var verkligen härligt att få tvätta sig ordentligt och få taga på sig rena underkläder, som jag lyckades tillhandla mig. De kläder jag bar på mig voro alldeles ruttna af det svettande de varit utsatta för.

jakt, fiske och guldvaskning. Hur det gick får man veta i **Erik Appels** bok *Det förlovade Amurlandet*, 1998. I den framgår också hur många finländska tjänstemän det fanns de östra delarna av Ryssland. I Nakhodka residerade **Harald Furuhjelm** som guvernör för Amurdistriktet. Hans bror **Hampus Furuhjelm**, tidigare Alaskaguvernör, var i slutet av 1800-talet kommandant för den ryska Stillahavsflottan.

På guldkompaniet i Övre Amur arbetade människor av olika nationaliteter. Ett par av ingenjörerna var också utbildade i Freiberg. Ute på guldfälten gjorde kineser grovjobbet och kineser anställdes även som lakejer och kockar åt ingenjörerna.

Den transsibiriska järnvägen började byggas 1889. Innan dess var fortskaffningsmedlen båt eller häst. “Om ett år blir Amurjärnvägen färdig”, skrev Erik 1911 till sin mamma, “och då kommer du hit och hälsar på mig; icke sant.” Men mamma Josefine kom aldrig till Amur. Det gjorde i stället Eriks sväger **Nils Yngve Lundberg**, som ett par år arbetade med Erik på guldfälten. Ett år hade han sin fru **Greta** och sina döttrar med sig.

Också Eriks näst yngsta bror **Svante** vistades en tid hos sin bror.

I början var Erik nöjd med att han fått anställning på ett bra bolag, men när han blivit överdisponent fick han svårigheter eftersom bolagets ekonomi inte var i skick, och bara blev sämre när kriget började. Tillsammans med en kompanjon skaffade han sig egna guldfält. Dessa såg ganska lovande ut, och Erik såg med förtröstan mot framtiden och sade upp sig från guldbolaget.

Med två års mellanrum föddes tre barn i Eriks och Valentinas familj: **Elly** (min mamma) 1913, **Adolf** 1915 och **Anna** 1917. När Elly var ett halvt år gammal tillbringade hon sommaren på Saaris tillsammans med sin mor. De två andra fick stifta bekantskap med Finland och släkten där betydligt senare, Anna först som vuxen.

Bolsjevikerna kommer

På sensommaren 1917 upptäcktes en mycket rik guldgång. Erik stod på tröskeln till att bli förmögen, men den ryska revolutionen kom ifatt honom. Så här beskrev han de ödesdigra åren i ett brev till sin klasskamrat:

“Knappt en vecka efter dessa upptäckter började anarkin här och jag, liksom de flesta guldgrävarna blev tvungna att överlämna våra fält, såsom de stodo i pöbelns våld, och denna rövade och plundrade dem sedan ¾ år ostört. Då jag blev tvungen att lämna fälten begav jag mig till vår huvudstad Blagovesjtjensk, dit jag tidigare fört min familj i säkerhet, ingick här i en frikår, som försvarade staden. Vi höll oss en kort tid, men i mars 1918 blev vi grundligt slagna och vi överlevande blev tvungna att söka säkerhet på den kinesiska sidan. Då Blagovesjtjensk föll blev den fullkomligt utplundrad och 3900 av den manliga befolkningen mördad. På den kinesiska sidan blev jag sedan med min familj till september samma år, då de vita återtog överraskande och jag återfick mina fält. Dessa voro naturligtvis fullkomligt utplundrade, men efter ett par månader fick jag en mindre drift tillstånd igen.

I maj 1919 började de röda taga överraskande igen och de flesta ägarna stängde sina fält. Optimist, som jag alltid varit, trodde jag att det var tillfälligt och beslöt att hålla ut. Jag utrustade med egna medel en liten skyddskår och vi höll oss till början av augusti, då vi blev överfallna av ett mångdubbelt större rövarband, förlorade en hel del i döda och blev tvungna att lämna fältet, vilket blev plundrat och alla byggnader och förrådshus stuckna i brand. Efter detta levde jag i Blagovesjtjensk till jul, då jag åter blev tvungen att fly till Kina, och se-

dan dess har jag ej varit med min fot på rysk grund.”

Den andra flykten till Kina var mycket dramatisk. En dag när familjen satt och åt knackade en okänd ryss på dörren. Han berättade att Erik fanns på en lista över dödsdömda vita och föreslog byteshandel. Om ryssen lovade att låta Erik och familjen fly skulle Erik i sin tur se till att denne inte blev dömd om de vita igen kom till makten. Erik tyckte att det verkade som en bra överenskommelse och han gjorde sig genast beredd att försvinna. I egenskap av gruvvägarförbundets ordförande hade han samarbetat med den japanska ockupationsarmén. Nu fick han hjälp av japanerna. Han kläddes ut i japansk översteuniform och smugglades över till den kinesiska sidan av floden.

Familjen smugglades över Amur i olika omgångar. Barnen kläddes ut till små kineser och transporterades över floden av kinesiska handelsmän. Det finns olika versioner av flykthistorien. Adolf, som inte var mer än fyra år när det hände, står för den mest spännande. “Jag blev kinesflicka”, berättade han sjuttio år senare. “Mitt hår färgades svart och flätades i hårda små flätor.” Att han också blev flicka berodde, förklarade han, på att människan enligt kinesisk tro fick sin själ först som sjuåring. Innan dess var det fritt fram för djävulen att lägga beslag på barnen, men djävulen brydde sig inte om flickor. Sant är i alla fall att barnen fördes över av hjälpsamma människor och att familjen splitt-

rades, men efter en tid kunde förenas i den manchuriska staden Sahaljan.

Det här innebar slutet på Eriks ryska äventyr. Långt in på 1920-talet trodde han att situationen i Ryssland skulle förändras och att han skulle få sina guldfält tillbaka. Men så gick det inte. I Ryssland trädde för några år sedan Eriks namn fram ur historiens dunkel. I ryska Fjärran östern utkom år 2008 en bok *Ljudi Zolota* (ungefär Guldfolket) av **Pavel Afanasjev**. I den behandlar han Amur-områdets märkesmän inom guldgräveri och gruvindustri ända fram till revolutionen. Erik Ivanovitsh Aminoff var en av de elva personer som författaren ägnade ett eget kapitel.

Speciellt mycket intressant information verkar Pavel Afanasjev inte att ha hittat i de nästan hundra år gamla lokala arkiven, fastän han konstaterar att Erik Aminoff uppenbarligen var Övre Amur-gruvbolagets sista överdisponent och att hans karriär bröts under revolutionens kaotiska skeden. Enligt skildringar i dåtida tidningar presenterade Erik Aminoff sig alltid som “baron Aminoff” fastän han å andra sidan kunde uppträda mycket folkligt. Han deltog till exempel personligen i gulddletandet, och vandrande i terrängen med ryggsäck på ryggen.

Hopp och besvikelse i Kina

Eriks familj bodde fem år i Sahaljan, den kinesiska staden på andra sidan Amur, mittemot Blagovesjtjensk. Själv var han

där en tid, men sökte sig sedan till Harbin, huvudstad i Manchuriet. I fredsslutet efter rysk-japanska kriget 1904–1905 fick Kina disposition över Manchuriet, men både Ryssland och Japan var närvarande där. Harbin hade 300 000 invånare år 1921, en tredjedel ryssar. De politiska förhållandena i landet var hela tiden osäkra. År 1931 erövrade Japan Manchuriet och styrde det till 1945 i form av marionettstaten Manchuko.

Erik letade efter guld åt en grupp amerikanare. Han fann ett tiotal guldförande floder, blysilvergångar, stenkol och asbest, men amerikanarna drog sig ur projektet. Erik ville helst starta ett eget företag, men lyckades inte med finansieringen. Inte fick han heller någon tjänst med en sådan lön att han hade kunnat försörja sin familj.

Sommaren 1925 fick Eriks mor två brev där sonen berättade om sin ekonomiska situation. Han hade på ett halvt år inte kunnat sända pengar till sin familj och klarade sig bara genom att en bekant gav honom mat och husrum. Pengar som Josefina hade sänt till sin svärdotter kom aldrig fram. Nöden kunde inte ha varit större. I samråd med Valentina beslöt Erik att skicka de två äldsta barnen, Elly (12 år) och Adolf (10 år), till sin farmor i Finland. Barnen skulle åka tåg genom Sibirien och resa med ett bekant par. Anna fick bli kvar hos sin mamma. Ingen hade väl ändå kunnat räkna med att skilsmässan skulle bli så lång som den blev: tolv och ett halvt år.

Kanhända utrinna denna sista dag för 1925 de sju magra åren och i morgon börjar en ny era i mitt i mitt liv.

Det var ett svårt beslut för Erik. När man idag talar om att barn i 10-års åldern skickats bort från sina föräldrar till en annan del av världen verkar det upprörande. Men för hundra år sedan var det inte ovanligt att de som arbetade utomlands sände sina barn till hemlandet för att bo hos släktingar eller gå i internatskola.

I oktober 1925 kom Valentina till Harbin med barnen. Familjen fick en kort tid tillsammans innan Elly och Adolf i slutet av december åkte iväg. Som resedokument hade de ett gemensamt pass utfärdat av ambassadör **G.J. Ramstedt** i Tokyo (se *SFV-kalendern* 2014). Precis efter nyåret kom de fram till Åbo. I hemmet hade de talat enbart ryska, kanske med undantag av tider när de haft någon släkting boende hos sig. Eventuellt hade Erik försökt bibringa dem några ord svenska under den sista månad de var tillsammans. Farmor Josefine måste ändå under sina år med Ivan i Ryssland ha lärt sig språket och några av Eriks syskon kunde säkert också ryska. Barnen skulle i alla fall lära sig svenska så fort som möjligt för att kunna börja skolan i Åbo. I september 1926 föddes Eriks och Valentinas fjärde barn, sonen **Erik**. Kanske en tröst för Valentina, som säkert länge saknade de äldre barnen.

Vid tiden för barnens avresa hade Erik två projekt på gång, eller kanske snarare hopp om två projekt. Han hade fått i uppdrag att företa malmletningar vid Gula floden i provinsen Shandong och han skulle bli chef för de nya gruvorna han upptäckt. Han planerade redan att familjen skulle bosätta sig i Tsindau, en av tyskarna uppförd mycket vacker stad vid Stilla Havets kust. Själv skulle han arbeta 35 kilometer därifrån. Men av på grund av inbördeskriget avbröts projektet.

Han hade också blivit uppmanad att utarbeta ett program för utvecklingen av bergsbruket i norra Manchuriet. När han hade lämnat in sin skrivelse var han nästan övertygad om att han skulle bli chef för ett större guldbolag i Heilongjiang. “Kanhända utrinna denna sista dag för 1925 de sju magra åren och i morgon börjar en ny era i mitt i mitt liv”, skrev han den sista december 1925 till sin mor. Men också i fortsättningen skulle åren bli ganska magra. Inbördeskrig och andra konflikter tycktes alltid sätta krokben för Erik när han hade hopp om en ny anställning.

Strapatser var han inte rädd för. I två och en halv månad var han ute för att undersöka en flod 400 kilometer från järnvägen. Med sig hade han sju ryska och

två kinesiska arbetare. Man tillryggalade 1 800 kilometer till fots. I området fanns ingen bofast befolkning, endast kringströvande rövare. Två av Eriks arbetare var nära att bli dödade av sådana. Här och var fanns små kinesiska arbetslag som utförde skogshyggen. “Jag hittade ett sådant arbetslag på sju man fullkomligt nakna och hackade till kotlett med yxor”, skrev han.

Inget guld hittades men Erik miste sina kindtänder, då provianten på grund av storm och torka blev sandblandad. Erik var i alla fall nöjd över att ha fått vara ute i friska luften och fått motion varje dag.

Den eviga optimisten

I mitten på 20-talet hoppades Erik fortfarande på att få sina gruvor i Amur tillbaka. Rykten cirkulerade om att japanerna med hjälp av andra stormakter skulle hjälpa östra Sibirien att befria sig från de röda och bilda en egen republik med icke-socialistiskt styre. Tillsammans med en japan skulle Erik lämna in en ansökan om att få koncession på sina tidigare fält.

Erik skrev regelbundet till sin mor och redogjorde för sina planer och förhoppningar. I januari 1927 ansåg han att han hade många olika möjligheter framför sig. En var guldfälten i Amur, och också att med japanska pengar exploatera nya fält i Ryssland. Vidare underhandlade han med japaner om placering av ett kol-fält. Dessutom hade han fått i uppdrag

att finna en kompanjon för bearbetning av en större guldfyndighet i Manchuriet.

Han hoppades också på att en tysk firma skulle ge honom sysselsättning i Mukden, och han kände till två firmor som var villiga att börja arbeta i Shandong när kriget där tog slut. Dessutom trodde han sig kunna få något tillfälligt arbete i Shandong ännu medan kriget pågick.

Några månader tidigare hade det varit nästan avgjort att han skulle ned till koreanska gränsen för att sätta i gång guldrift, men tyvärr fick huvudpersonen i bolaget slaganfall. En tyskamerikan hade genom en av Eriks bekanta låtit honom förstå att han skulle kunna få anställning som assistent i ett bolag som letade efter nafta.

På väg till Tsinanfu (Jinan) i Shandong kom han första gången till Peking. Där fick han vänta några dagar och hade tydligen tråkigt. Han skrev: “De dagar jag varit här har jag ströfvat omkring och besett en del av ortens berömda och historiska minnen. Jag måste säga att alla dessa saker ej göra det minsta intryck på mig. Hvad du än ser i Kina dessa tempel, i Manchuriet, i Shandong eller här, så är det överallt ett och detsamma, kopier i större eller mindre skala af samma model, med samma klumpa och afskyvärda Budhabilder.”

Vidare beskriver han huvudstaden så här: “Här i Peking är intet att göra, staden är en ren regerings och diplomatstad

Här i Peking är intet att göra, staden är en ren regerings och diplomatstad utan det minsta affärslif, och tiderna äro sådana att europeerna afväkla sina affärer i detta land nu öfverallt.

utan det minsta affärslif, och tiderna äro sådana att europeerna afväkla sina affärer i detta land nu öfverallt.”

Dåligt gick det också för Erik. Den person han skulle träffa kom inte och pengarna han skulle få fick han inte. Så fortsatte åren i Manchuriet: Erbjuden tjänst som ledare för en koppargruva i Kiang-su, 500 kilometer från Shanghai 1927. Provinsen blev indragen i kriget och av projektet blev det ingenting. Skrev kontrakt med en kinesisk firma, som skulle grunda ett guldvaskeribolag. I den tjänsten reste han mycket och gjorde långa och krävande expeditioner också i stark köld. 28.11.1928 skrev han: “Min hälsa är utomordentlig. Jag känner mig mycket bättre än i Harbin. Mina krafter äro ganska goda ännu. Af hela min personal 18 män är det endast en rysse som kan hålla jämna steg med mig från morgon till kväll och ändock är jag den äldste af hela partiet.”

Senare skulle han bli instruktör för en liten kolgruva. Han blev också erbjuden en tjänst vid ett engelskt företag i Korea, men ville inte fara dit. 1930 väntades en mängd amerikaner och engelsmän vilja sätta in kapital i bergsforetag. Optimisten Erik hoppades kunna placera några

utmärkta fält hos dem och förde redan underhandlingar.

Men historien upprepades hela tiden. Engelsmän, tyskar, amerikaner och japaner skulle sätta igång projekt, men kriget och revolutionen satte hinder i vägen. Erik försörjde familjen med några månader långa anställningar. Ibland hade Valentina och barnen det litet bättre och kunde flytta in i en större lägenhet, men för det mesta bodde de i två rum och kök tillsammans med en annan familj.

I sina brev redogjorde Erik noggrant för sin ekonomi, vad han hade fått, vad han hade utlovats och vad han själv räknat ut att olika projekt kunde ge honom. Dessutom talade han om sina kostnader och om hur dyra förnödenheterna var. Valentina skrev också till sin svärmor. Hon gav utlopp för sin otrygghetskänsla. Kanske var hon inte heller lika optimistisk som Erik. “Bara Erik nu skulle få en tjänst”, skrev hon ofta. Men hon fick utstå många besvikelser.

Erik råkade riktigt illa ut år 1931. Han skulle undersöka en guldfyndighet, men hade inga pengar till sitt förfogande. Han talade om för ägarens representant, en kines, att han inte kunde fortsätta undersökningarna, men denne blev ursinnig,

slog till Erik med en påk, tog hans ägodelar och hotade med att binda honom om han försökte avlägsna sig från platsen. Erik såg sig tvungen att fly, knuffade undan de kinesiska vakterna, sprang ut i skogen och tog sig sedan över berg och åkrar fram till den närmaste järnvägsstationen. Då hade han tillryggalagt nittio kilometer på ett och ett halvt dygn. I ett brev från 1935 berättade han att han på en expedition 200 kilometer från järnvägen sprang nästan rakt i famnen på ett rövarband. Han sprang undan och kom efter en 50 kilometer lång nattmarsch till en militärpost där han var i säkerhet.

Mamma Josefine uppmanade med jämna mellanrum Erik att komma hem till Finland. Eriks pappa Ivan hade avlidit redan 1918. Josefine skötte gården och tog hand om Eriks äldre barn. 1935 skrev han till henne att henne att det inte var någon idé för honom att komma hem, eftersom utsikterna för honom i Kina snart skulle bli ganska goda. Hoppet om framgång levde ännu kvar. Till sin klasskamrat skrev han: “Jag skulle gärna komma hem för ett par månader, men att bo där, tror jag, skulle bli för trångt.”

Hem till Finland via Filippinerna

Mycket bättre blev det inte för honom. Han fick rådet att söka tjänst på Filippinerna. Han var tveksam. 1936 fyllde han 57. Han hade uthärdat stark köld på ansträngande expeditioner, men det tro-

piska klimatet var han rädd för. Dessutom tyckte han att det var synd att lämna Manchuriet utan att få någon ersättning för alla de mödor han utstått där.

I december 1936 reste han i alla fall. Han hade fått anställning i firman Engineers and Geologist Syndicate. Färden gick över Shanghai och Hongkong. I Shanghai måste han oplanerat vänta i 17 dygn. Inte heller den storstaden gjorde större intryck på honom. En kväll blev han inbjuden till ett party hos en amerikansk familj där damerna söp sig så fulla att de inte kunde stå på egna ben. Han blev chockad och skrev att han aldrig upplevt något liknande.

De första månaderna var Erik ensam i Manila. I april kom Valentina med barnen. Familjen flyttade in i en elegant våning i den fashionabla delen av staden. Erik var mycket på resor på de olika öarna. Han tog sig fram med flyg, bil och tåg – och ibland på häst eller till fots. Hettan plågade honom och han var också med om en svårare bilolycka. Han blev lindrigt skadad, men fick efteråt en svår ögoninflammation. En febersjukdom som han kallade “dinki” blev han också angripen av, antagligen var det var fråga om denguefeber.

Hemma i Finland hade Elly hunnit utbildas till sjuksköterska, medan Adolf tagit studenten. I Manila började Anna i ett handelsinstitut och Erik i engelsk skola.

I juli 1937 skrev Erik att han tänkte söka sig en ny tjänst vid ett företag “där

man inte behövde hoppa omkring så mycket”. Men vad det var som fick honom att äntligen flytta hem till Finland? Blev klimatet till sist för tungt? Var det omsorg om de två barn han hade med sig? Eller var orsaken att hans svåger kunde erbjuda honom en tjänst i Finland? Sommaren 1938 var familjen i alla fall samlad i Helsingfors och på Saaris.

Både Eriks bror Berndt och hans svåger **Berndt Grönblom** var i slutet av 1930-talet kopplade till Vuoksenniska, som 1935 hade börjat kartlägga malmfyndigheterna vid Haveri gruva i Viljakala. Där hade man redan på 1700-talet funnit järn, trots att malmbrytningen började först i mitten på 1800-talet. Järnmalm fanns det ändå inte tillräckligt av. Men man hittade både guld och silver.

Guldbrytningen började 1939 när Erik tillträdde posten som disponent. Det byggdes ett litet samhälle runt gruvan: hus för familjer och ett logi för ogifta män. Disponenten fick en tjänstebostad med utsikt över sjön och plats för representation.

Arbetet kom bra igång, men vinterkriget bröt snart ut och förhållandena blev sämre. I sina brev till sin mor skrev Erik ofta att han förlorat folk – och det gjorde han naturligtvis också under fortsättningskriget. Ändå tvingades han inte att stänga gruvan. Han skrev också att svågern Berndts förhoppningar i fråga om guldmängderna höll på att gå i uppfyllelse. En tid var Haveri den enda gruvan i Finland som hade guld som viktigaste

fyndighet. Materialet till guldmedaljerna vid de olympiska spelen i Helsingfors 1952 kom från Haverigruvan. År 1953 var årsproduktionen 400 kilogram.

På Haveri hade Erik och Valentina inte längre några barn boende hemma. Anna hade skickats till Sverige för att snabbt lära sig svenska och där gifte hon sig redan efter ett år. Erik gick i skola i Helsingfors. Adolf var med i både vinterkriget och fortsättningskriget. Därefter studerade han vid Stockholms Tekniska Institut. Elly, min mamma, gifte sig 1937 och belv änka 1940. År 1943 gifte hon om sig med min far **Håkan af Heurlin**.

Barnen hälsade naturligtvis på sina föräldrar när de hade möjlighet. Erik, som fortfarande var skolpojke, kom hem till loven. Valentina och Elly brevväxlade flitigt. Valentina skickade recept till Elly och berättade hur man kunde göra om man saknade ingredienser till vissa maträtter: sirap i stället för socker och späcki i stället för smör. Valentina var en flitig odlare. Hon berättade om sina tomatplanter och sin skörd av kål, sallat och äpplen,

I slutet av 1945 skrev både Valentina och Erik att de hade haft besök av ett legationsråd från ryska ambassaden. Denne hade gett Erik ett erbjudande om en tjänst i Fjärrkarelen: “Som jag ej antog, men erbjöd mig att fara till Amur och reda upp deras malmer där om de vilja betala bra.” Diplomaten trodde att Eriks erbjudande skulle antas, men till Valentinas lättnad blev det ingenting av den historien.

Vi alla, som stod dig nära, förstod dock huru besvikelsen över det uteblivna livsverket, för vilket du offrat dina mannaår, kändes bittert innerst inne.

Valentina hade 1944 fått ett finskt utrikespass som berättigade till resor utomlands, men inte till Ryssland.

Erik hade alltså äventyrslusten kvar, eller så var det vetskapen om hur mycket guld som ännu fanns i Sibirien som gjorde honom rastlös. Nu hade han i alla fall sin egen gruva och en säker inkomst. Han kallades Haveribaronen, och en väg på Haveri heter fortfarande Baronstigen. Han gick omkring med en Fabergé-guld-klocka fäst i ett skosnöre och tycks ha varit omtyckt av sina underordnade. På sin fritid ägnade han sig åt sina främsta intressen: jakt och fiske.

En stor sorg fick han uppleva. Valentina dog en förtidig död i januari 1948, endast 55 år gammal. Efter en livmoderoperation fick hon inte stiga upp ur sängen på flera dagar. Resultatet blev blodpropp. Att döma av alla de kondoleansbrev Erik fick hade Valentina hunnit bli omtyckt av släktingarna. Och bara i tio år fick hon bo i samma land som den dotter hon varit skild från i tolv.

Fyra år efter Valentinas död gick Erik i pension. Elly tog hand om honom. Han flyttade med hund och hushållerska in i ett hus i närheten av släktgården Qvidja, där Elly bodde. Han var nära naturen och hade sin dotter på tre kilometers avstånd.

Och hans yngre dotter Anna, som bodde i Sverige, firade med sina barn sommarlov hos honom.

Att bo ute på landet blev i alla fall enkelt och opraktiskt för Erik. Något år bodde han i ett hus nära Pargas centrum, men till slut flyttade han till Helsingfors. Där fanns hans yngsta son Erik och flera av hans syskon. Efter en längre tids sjukdom dog han den femte januari 1960.

Berndt Grönblom talade vid jordfästningen om Eriks stora erfarenhet som bergsman och hans lojalitet både mot bolaget, Vuoksenniska och de anställda där. Han fortsatte: “Vi alla, som stod dig nära, förstod dock huru besvikelsen över det uteblivna livsverket, för vilket du offrat dina mannaår, kändes bittert innerst inne.”

Drömmen om guldets levde kvar hos Eriks äldre son Adolf. Denne studerade ivrigt de kartor och planritningar han hittade i faderns kvarlåtenskap och gjorde med sin hustru, som var journalist, en resa till Amurlandet. Den yngre sonen Erik, vars ryska var perfekt, blev chef för ett företag som gjorde stora affärer med Sovjetunionen. ■

KÄLLOR:

Erik Aminoffs brev

Berndt Herman Aminoff: Släkten Aminoff. 1978.

Haveri gruvans nätsidor

Idas resa

När jag första gången stöter på henne befinner hon sig på en bal i Åbo. Ryktet berättar att hon med sina långa flätor sveper ner glasögonen på den unga fattiga student hon dansar med. Sista gången jag ser henne omnämnas är i Carita Sundells Öbyhistorik. Där presenteras hon som en blid gammal dam på gården Kila i Bromarf. I år skulle hon ha fyllt 140 år.

Vad hann **Ida Ramstedt** vara med om under de 53 år hon var gift med **Gustaf John Ramstedt**? Den unga studenten med glasögonen hette alltså så. Vid tiden för balen var han bekymrad för vad han skulle bli när han blev stor. Han var påfallande språkbegåvad och behärskade flera språk redan när han inskrevs vid universitetet. I skolan hade han förutom svenska och finska haft kurser i franska, tyska, ryska, grekiska och latin. Engelska hade han lärt sig i hemknutarna i Raunistula av den mestadels frånvarande faderns sjömanskumpaner. Grunderna i polska hade han inhämtat av en polsk granne. Han hade enligt moderns önskan planerat att bli präst, och därför inlett studier i latin, grekiska och hebreiska. Som

nybliven student fattade han intresse för och lärde sig det nya universella språket esperanto. Småningom insåg han att prästbanan inte var den rätta för honom utan flyttade över till den filosofiska fakulteten. Också här handlade det om språk. Ett avgörande steg var då han anmälde sig till professor **Otto Donner** vid Helsingfors universitet för att tentera högsta vitsord i sanskrit. Donner hörde till grundarna av det finsk-ugriska sällskapet. Hans mål var att leta fram och utbilda unga män att fortsätta det arbete som **Mathias Alexander Castren** hade inlett. Professorn fick ögonen på den språkbegåvade unga mannen och knöt honom till sitt projekt gällande den finsk-ugriska språkfamiljen. Med Donners hjälp och generösa finansiella stöd styrdes Ramstedt

Bild av Walther Stötzner ur Sakari Pälsis bok *Mongolian matkalta* (1911).

in på en bana där han skulle bli världsberömd. Det finns mycket att berätta om honom, men här vill jag fokusera på vad som kunde krävas av en ung flicka som i början av förra seklet gifte sig med en forskare av hans kaliber. Här följer några glimtar ur **Ida Olivia Alexandra Josefssons** liv som hustru till språkforskaren Gustav John Ramstedt.

Hon föddes och växte upp i Nagu, liksom den blivande maken under torftiga förhållanden. Hennes öde avgjordes när hon flyttat till Åbo och råkade stöta ihop med det här unga språkgeniet. Det skulle ge henne upplevelser hon sannolikt inte kunnat föreställa sig. 1897 gifte de sig, hon 21 år gammal, han tre år äldre. I sin bok *Sju resor i Östern* berättar Ramstedt om hur han tillsammans med sin unga fru och en nybliven, två månader

gammal dotter reser iväg på sin första forskningsresa. Den gällde de vid Volga bosatta tjeremisserna, vilkas språk ännu inte var utforskat. Färden går via Moskva till Nisjni-Novgorod därifrån en hjulångare tar dem till Kozmodemjanska, resans första etapp. Redan den första natten ger en föraning om att allt inte kommer att bli som man är van vid. När mörkret lagt sig stiger den lilla familjen i land för att söka sig till ett natthärbärge. De får tag i en hästdroska och efter en färd längs stadens gropiga och smutsiga gator stannar kusken vid en port: Agrifina, Agrifina, här kommer jag med gäster till dig. En gumma med rufsigt hår uppenbarar sig. Hon visar dem ett ledigt rum med två järnsängar med smutsiga madrasser och försvinner. Nattgästerna väntar på att sängarna skall bäddas, men

det visar sig att gumman gått och lagt sig. Då John söker upp henne för att fråga om det är möjligt att få litet te uppenbarar hon sig småningom med en stor kokande samovar och en tom tekanna. Det unga paret förundrar sig, men ännu mer gör deras värdinna det. Aldrig har hon träffat på besökande som anländer utan att ha med sig te, socker, glas och skedar eller överhuvudtaget någonting alls. Ännu mera himlar hon sig över att gästerna vill sova på lakan, aldrig har hon hört talas om sådant.

Det är meningen att handla om en natt, men så börjar problemen. Följande morgon anländer en polis och vill se deras pass som till allmän förskräckelse visar sig ogiltigt i Ryssland. Det är stämplat den 4 juni, men i Ryssland är det fortfarande maj. De har rest utan uppehåll och tide- räkningen i Ryssland är då ännu 12 dagar efter Finlands. För att de inte skall bli hemskickade är Ramstedt tvungen att ta sig till guvernören i länets huvudstad och reda upp saken. Hustrun och den lilla dottern lämnar han för några dagar ”i Agrifinas vård”, som han uttrycker saken. Gärna skulle man bekanta sig med Idas redogörelse för hur de dagarna förflöt, men någon sådan har inte stått att finna. Själv berättar han om hur han återvänder till Agrifina och finner sin familj ”i bästa välmåga och alla sorger bortblåsta”.

Efter olika äventyr hamnar de i en liten tjeremisby vid namn Tusjnal där de kommer att vistas tre månader. Vissa kultur-

krockar kan man inte undgå. Tjeremis- serna visar sig vara ett fromt och kyrk- ligt folk och det väcker misstänksamhet då Ramstedts inte bär kors kring halsen som alla rättrogna gör. Dessutom dricker de inte brännvin vilket ortsbefolkningen uppfattar som mycket suspekt.

Förtroendet kommer ändå att åter- upprättas med besked.

Juli månad hade varit torr och het vil- ket fått byborna att tillkalla kyrkliga myndigheter för att välsigna åkrarna och be om regn. En lysande kyrklig proces- sion vandrade längs den breda bygatan i Tusjnal. Just då processionen passera- de huset där familjen Ramstedt stod och såg på, råkade en liten pojke av en häst bli sparkad i huvudet. Han blev liggan- de blödande och orörlig på gatan. ”Er- ge kola” gossen dör, skrek människor- na. Ida Ramstedt banade sig väg fram till gossen, bar tillsammans med sin man honom in i deras stuga. Hon tvät- tade blodet från hans tovigga huvud och kläder varefter hon förband såret. Folk- massan samlades utanför stugan full av fasa, de trodde att den främmande famil- jen var människoätare då de for iväg med den, som de trodde, döda pojken. Men så släpptes pojkens föräldrar och byäld- sten in i stugan och där satt gossen på en bänk och mumsade i sig sötsaker. Situa- tionen förändrades i en handvändning, Ramstedts var alltså väsen som förmåd- de väcka de döda och hädanefter var de- ras position i det lilla samhället orubbad.

” *De är ju mänskliga varelser som man genom att visa vänlighet kan komma väl överens med.*

Då deras lilla dotter skuffades omkring i byn i sin barnvagn väckte hennes hem- gjorda spetsmössa stor uppmärksamhet. Ida fick lov att förfärdiga många liknande åt byns småtingar. Tjeremisskvinnorna som beundrade hennes skicklighet när det gällde bakning ville lära sig hennes knep också i det här avseendet och fa- miljens förhållande till byborna blev allt hjärtligare. När tiden var inne för avfärd samlades hela byn för att ta avsked, med den lilla pojken de uppväckt från de döda i tätan och alla spädbarnen i spetsmössor. I ett brev till hustrun före avfärd hade John försäkrat att sommaren bland tje- remisserna sannolikt skulle bli mycket angenäm: ”de är ju mänskliga varelser som man genom att visa vänlighet kan komma väl överens med”. Den som följt med hans verksamhet bland olika folk- slag och senare som sändebud i Japan har inte kunnat undgå att notera att han hade en ovanlig förmåga att komma överens med människor och väcka förtroende. Av ovanstående skildring drar åtmins- tone jag slutsatsen att samma egenska- per var typiska också för Naguflickan som blev hans hustru.

Från Tusjnal tog sig familjen till Kasan, men jag skall inte uppehålla mig vid de- ras vistelse där utan i stället berätta om den i många avseenden dramatiska fär-

den till Mongoliet, resans slutmål. Ram- stedt redogör för tågfärden genom Si- birien. Banan längs avsnittet Krasno- jarsk-Irkutsk var bara halvfärdig. Från Krasnojarsk över Jenisej fanns ingen bro men järnvägen fortsatte på andra sidan den breda floden. Då Jenisej under vin- terhalvåret var täckt av stark is hade man byggt en provisorisk järnväg över själva floden. Skenorna ledde nerför en brant backe, därpå över isen och uppför en li- ka brant backe på andra stranden. Pas- sagerarvagnarna firades med starka rep ner på isen och skuffades över till andra sidan. Där väntade ett lokomotiv som med kraftiga kättingar släpade upp tå- get. Vid sidan av skenorna fanns för pas- sagerarnas räkning en skranglig gångbro av bräder. Alla resande måste i vinterköl- den, cirka 40 minusgrader, gå den här ki- lometerlånga biten till fots. ”Med sin lil- la flicka i famnen klarade min hustru trots allt märkvärdigt bra denna besvär- liga passage”, berättar den äkta mannen. Också i övrigt var resan händelserik, men jag skall nöja mig med skildringen av hästskjutsen till Mongoliets huvud- stad Urga. Den tog vid efter tågresan med en så kallad mandarinskjuts som på tre dagar förde dem nästan 400 km ge- nom helt väglösa trakter. De här skjut- sarna var i allmänhet reserverade för äm-

betsmän, men John lyckades utverka en sådan för sig och sin familj till vilken vid det laget hörde en liten hundvalp de fått som gåva.

Åkdonet hade nästan två meter höga hjul och avståndet mellan hjulen var ungefär två gånger vagnskorgens bredd. Korgen hade lodräta väggar och ett högt välvt tak. På framsidan fanns en dörr och ett glasfönster. Tak och väggar var beklädda med ylletyg, men eftersom golvet var hårt och bart inhandlade man en madrass och ett stort antal dynor. På steniga vägar slängs nämligen passagerarna inne i korgen hit och dit. Åkdonet framförs med hjälp av en tre meter lång bom som spänns över fimmelstängerna. På mitten av bommen spänns flera långa remmar som fyra ryttare tar hand om. Bommens ändar placeras andra ryttare framför sig i sadeln. Det gick raskt undan. För det mesta galopperade hästarna i full fart. Man stannade inte ens för att byta hästar. De nya hästarna som var utvilade satte av i sken och så fortsatte färden i rasande tempo uppför berg och ner för berg. Småningom vidgades nejden och där låg Urga som skulle bli familjen Ramstedts boplats för en längre tid.

Här och där fanns grupper av fyrkantiga inhägnader bestående av pålar inslagna i marken och utanför dem människor och boskap. Innanför och utanför inhägnaderna fanns jurtor och gatorna mellan dem var krokiga. På öppna platser fanns

avskrädeshögar där hundar bökade och eftersom Urga existerat i flera hundra år var avskrädeshögarna på sina ställen mycket höga. Den som ville ha en överblick över staden gjorde bäst i att klättra upp på någon av de större högarna. Överallt fanns herrelösa hundar och rysar som bodde i Urga ansåg att invånarna knappast skulle kunna sova lugnt utan det ständiga gläfsset från hundarna. Centrum av staden upptogs av klostret där det bodde 10–20000 lamor och präster.

I det mongoliska samhället var männen delade i tre grupper vita, gula och svarta. De vita härstammade av traditionen från furstesläkter. De fungerade som överordnade i särskilda ämbeten. De gula var sådana som avlagt eller tvingats avlägga prästeden och de svarta motsvarade arbetarbefolkningen och lydde under de vita. De gula, ungefär en tredjedel av Mongoliets befolkning lydde inte under någon världslig myndighet. Klostret i Urga ansågs vara det allra heligaste i hela Mongoliet och den högsta bland alla heliga lamor var Bogdo Gegen. Han förklarade sig vid ett tillfälle beredd att betala till och med 10 kameler för makarna Ramstedts dotter, en affär som dock inte blev av. I en avskild stadsdel, den så kallade Köttstaden fick Ramstedts hos en familj Smirnov hyra ett rum som vette mot gården. Där bodde de i närmare ett år tills de skaffade sig en egen bostad. Litet längre åt sidan fanns en ”bosättning” med små låga tält av gammal mörk-

”

Hennes öde avgjordes när hon flyttat till Åbo och råkade stöta ihop med det här unga språkgeniet. Det skulle ge henne upplevelser hon sannolikt inte kunnat föreställa sig.

Flickan skulle tillfriskna om hon matades med mjölk från ett vitt sto som mjölkats vid fullmåne klockan 12 på natten

nad filt. På trasiga skinnbitar låg där Urgas spåtelskesjuka och klagade och bad förbipasserande om allmosor. Här framsläpade de eländiga liv tills det en dag tog slut, en natt kom hundarna och rev dem i stycken och någon ny stackare tog deras plats. Ramstedt konstaterar att eftersom mongolerna trodde att själen inte kan lämna en hel kropp ansågs det att hundarna gjorde en välgärning när de släppte ut själen.

När familjen köpt och inrett en egen bostad, ett hus med tre rum och skjul på gården blev det Idas uppgift att ta ansvaret för hushållet. Allt fungerade inte helt som hon var van vid hemma i Finland. Alla floder är hårt tillfrusna på vintern då kvicksilvret under flera månader vilar på 40 minusgrader. Då det i Urga inte finns några brunnar skaffar man på vintern vatten genom att från någon flod hugga lös stora isstycken och transportera dem med häst eller åsna till en gård där de placeras i skuggan. Ramstedts noterade snart att hur smutsiga och liknande varandra mongolerna än föreföll främlingen, fanns där ändå en utpräglad ståndsskillnad. En gång när John befann sig på en av sina många resor hände det att isen var slut då Ida behövde vatten. Den ordinarie vattenhämtaren var inte anträffbar och hon bad en man som

var avlönad för att utföra vissa sysslor att skaffa is. Mannen vägrade eftersom det var ett arbete som inte passade för honom som var präst. Han förklarade senare att isanskaffning är ett mycket simpelt göra som inte passar en man i lamadräkt. ”Det hade kunnat bli mycket prat om han förnedrat sig så djupt.” Det hela slutade med att Ida själv tog yxan och åsnan och hämtade isen varpå hon bad mannen se ”hur mycket sämre hon blivit”. Alla födoämnen, också grönsaker, förvarades under vintern i fruset skick. De togs in först när de skulle användas. En gång hade de av en mongolisk jägare köpt en stor svart vildsvinsgalt. Den var svårt frusen och bakbenen var raka. Då det var svårt att hänga upp den och stycka den togs den in i förrummet och ställdes att stå i en vrå. På natten hade bakbenen mjuknat och svinet föll med ett brak i golvet. På morgonen styckades det och fördes ut i en bod där de övriga matförråden fanns, frusna också de.

Månaderna gick, John var sysselsatt med sin forskning och ofta på resa, Ida skötte hem och barn och allt gick sin gilla gång då det plötsligt utbröt en scharlakanspidemi bland barnen i Urga. Lilla Sedkil blev smittad och svävade mellan liv och död. I Urga fanns ingen läkare men familjens ryska bekanta påstod att

det bland mongolerna fanns framstående medicinmän. En sådan som tillkallades förklarade att flickan skulle tillfriskna om hon matades med mjölk från ett vitt sto som mjölkats vid fullmåne klockan 12 på natten. En annan föreslog örter och torkat gräs. Då flickans ena öga och båda öron var illa inflammerade insåg man att Ida snabbt måste tillbaka med flickan till Finland. Man fick tag på en man som åtog sig att forsla mor och dotter och deras bagage till gränsen. John följde ridande med. Våren närmade sig, en årstid då det brukar bryta ut häftiga virvelstormar som kan vara ett par dygn. Det hände också nu. Himlen täcktes av svarta moln av sand, solen syntes inte ens på dagen och stormens kraft var fruktansvärd. Under ett dygn måste de resande söka skydd i en klyfta. När de äntligen kommit fram till ryska gränsen var John tvungen att ta farväl av hustru och barn och återvända till Urga till familjens hem ”som inte alls verkade lika hemtrevligt som förr”. Efter en flera veckor lång resa var Ida och Sedkil hemma i Finland. Flickan kom under ordentlig vård och tillfrisknade. Trots vedermödorna, framför allt när det gällde hemresan från Mongoliet var Ida beredd att ställa upp på ytterligare en resa till kalmuckernas land. Lilla Sedkil hade då fyllt 5 år. Också den resan fick ett dramatiskt slut. Hela familjen insjuknade i malaria. Ida och Sedkil repade sig snabbt, men Johns tillstånd blev betänkligt. Han hade på kort tid gått ner 15 kg i

vikt och man insåg att han måste hem till Finland om hans liv skulle gå att rädda. ”Hemresan var besvärlig, särskilt för min hustru, ty själv kunde jag knappast hålla mig på benen. På stationerna stödde min hustru mig under ena armen och konduktören eller en bärare under den andra”.

Under båtferden över Kaspiska havet utbröt en svår storm. Passagerarna som utgjordes av armenier, ryssar, turkar och många andra nationaliteter, var alla sjösjuka. I korridorerna hördes böner till olika gudar och heliga väsen på många olika språk. ”Min hustru blir inte så lätt sjösjuk och kunde därför mer än någon annan hjälpa de stackars människorna”. Ramstedts beskrivning ger en glimt av en mycket ovanlig kvinna. Trots att hon reser med en dödssjuk man och har en liten dotter att ta hand om, räcker hennes omsorg och krafter till för vilt främmande människor i nöd.

Det blev inte flera forskningsresor för Ida. Under de följande 17 åren föddes nya små ramstedtar på löpande band. Barnaskaran växte och erfarenheterna från de första resorna fick föräldrarna att inse att det kunde vara litet vanskligt att släpa med sig flera småbarn i sådana förhållanden. Men deras mongoliska och turkiska namn, **Sedkil, Bilge, Tsektsek, Erdem, Elzete, Oilik, Aldar** och **Maidary** blev en daglig påminnelse om vad Naguflickan Ida Josefsson fick vara med om då hon gifte sig med språkforskaren Gustaf John Ramstedt. ■

Unga amatörers fotointresse skapade en unik kulturskatt

En trio som värnar om sin hembygd

Det är konstigt att alla mina offentliga bedrifter jämt bedöms som kultur, jag som egentligen aldrig har varit intresserad av kultur som jag betraktat som "snofseri", säger **Ingmar Gustafsson**. Man hör på tonen att han inte är alldeles allvarlig. Han har ju dock lämnat djupa kulturella spår inom foto och film, musik och sjöfart, för att nämna några områden där han varit synligt verksam. Hans gärningar har dessutom belönats med kulturpris, så det må räcka som bevis!

- Vi kunde inte ana då att vårt fritidsintresse, vår hobby, en dag skulle betraktas som en kulturgärning! Man får bara vara stolt över att man hade en möjlighet att vara med, säger **Bjarne Andersson**.

Det som han och Ingmar talar om är de filmer som för 60 år sedan spelades in av en grupp unga amatörer på Vessö i Borgå skärgård och som nu har räddats för eftervärlden och i digital form gjorts tillgängliga för en bredare publik.

Den som i sin tur får ta åt sig största tacken för att detta blev gjort är **Olof Blomqvist**.

Det är en imponerande kulturgärning dessa tre Vessöbor har utfört, var för sig och tillsammans.

Tar man dem i åldersföljd får man börja med Ingmar Gustafsson, 81 år, från ett skepparhemman i Gräsviken i Sondby på Vessölandets sydspets. Följande i ålder är Olof "Oa" Blomqvist, 76 år, jordbrukare med månghundraåriga rötter i fädernejorden på hemstället Grannas i Lönköping på Vessös västra kust. Och mitt emellan dem har den yngsta Bjarne Andersson, 71, sin lott på hemön, i Skavarböle, där han kanske känner sig som mest hemma trots yrkesverksamhet och fast boende på annat håll.

Fotointresset förenade

För att finna en gemensam utgångspunkt får vi gå tillbaka i rum och tid till Vessö på 1950-talet. Ingmar hade köpt en kamera och tekniskt intresserad som han var, ville han få ut mera av fotograferan-

I Näcken år 1958 gestaltade Ann-Kristin Lang flickan Toa som bedårades av näcken (Harry Gustafsson). Bakom filmkameran stod – eller knäböjde sig – Ingmar Gustafsson.

det än bara knäppa ett kort då och då. Snart väcktes tanken att bredda fotointresset till andra ungdomar på ön, där utbudet av fritidssysselsättningar inte var särskilt stort den här tiden. En studiecirkel hos Hermods gav idén att bilda fotoklubben Fotocirkeln 1953. Jämsides med stillbildsfotograferandet började man filma med en enkel 8 millimeters smalfilmskamera, som inköptes gemensamt för egna hopskramlade pengar. Smalfilmandet utvecklades till riktiga ”spelfilmer” med manus och regi och med klubbmedlemmarna som medverkande framför och bakom kameran. Bland titlarna kan nämnas äventyrsfilmen *Smugglare i farten*, tjuv- och polishistorien *Kameran* är trumf och den känsliga kärlekssagan *Näcken* efter **Verner von Heidenstams** roman. - Vi ska komma ihåg att filmmakarna inte hade andra filmatiska förebilder än de filmer de eventuellt hade sett på biograferna i Borgå; det här var långt före televisionens genombrott i våra hem.

Tor ”Tutte” Blomqvist, som var ordförande i Wessölandets ungdomsförening, fick ögonen på de unga filmarna och fick dem att spela in en film i två delar om Vessö, som dokumenterar människornas liv och verksamhet i helg och söcken.

Foto som polisbevis

Nu kopplar vi in Bjarne Andersson i berättelsen.

- Jag var 12 år och hade fått en kamera och fick höra om Fotocirkeln som In-

gmar hade startat. Det var roligt att vara med på mötena, där vi bl.a. fick tävla med egna bilder.

I filmen *Smugglare i farten* spelade Bjarne en av poliserna. Lite bakgrund i agerandet hade han av teaterpjäser i skolan. För filmen *Kameran* är trumf skrev han manuset.

- Polaroidkameran hade då presenterats och jag tyckte det var så fantastiskt att man genast fick se bilden man hade tagit med den. Då fick jag idén att använda en polaroidbild som fällande bevis när polisen jagade en tjuv.

(För dagens digifotograferande publik måste man kanske berätta att man på den tiden fotograferade på film som måste framkallas och kopieras – en tidsödande process som gjorde att man fick vänta länge på den slutliga bilden. Polaroidkameran var revolutionerande: efter knäppet kunde man veva fram en papperskopiering av den tagna bilden.)

Film med miljonbudget

Det stora språnget för Fotocirkeln togs 1957 när fullmäktige i Borgå landskommun beställde en heltäckande dokumentärfilm om hela den dåvarande kommunen. Sockenfilmen gjordes 1959-61 med professionell utrustning, med en 16 mm:s kamera och färgfilm.

Det var nog ett stort förtroende kommunen visade det unga filmteamet, där Ingmar Gustafsson var den enda myndiga och hans medarbetare var pojkar och

Ingmar Gustafsson med sina fotointresserade ungdomar i Fotocirkeln i slutet av 1950-talet. Fr.v. Boris Grönqvist, Ros-Marie Grönqvist (gift Aartila), Ingmar Gustafsson, Lars Nieminen, Anna-Lisa Lönnqvist (Nordman), Nils Karlsson, Bjarne Andersson och Henry Virtanen.

Filmen *Smugglare i farten* spelas in 1958. Tor Nyman hanterar den enkla 8 mm:s kameran (den drevs av en fjäder som drogs upp med ett handtag på sidan). På en sten i bakgrunden sitter scriptan Anna-Lisa Lönnqvist och prickar av scenen i manuskriptet där polisen Bjarne Andersson med förstärkning har ryckt ut för att fånga in bovarna.

flickor i 14-16-årsåldern. Ingmar fick bära hela ansvaret för projektet som hade en miljonbudget i dåtida markvärde.

Sockenfilmen *Vår hembygd* hade premiär den 20 januari 1962 och visades sedan i skolorna och vid tillställningar runtom i kommunen. Ett år efter premiären hade den redan setts av 5.000 personer. Småningom sjönk den in i historiens glömska där kommunen en dag gjorde den sällskap: den upphörde att existera när den slogs samman med staden den 1 januari 1997.

DVD-film och bildbok

Där hade filmen begravts om inte Olof Blomqvist hade tagit tag i saken.

Med fyrtio års kommunalpolitisk gärning i hemsocknen bakom sig insåg han vilket unikt bygdehistoriskt dokument som hotade att försvinna. År 2010 tog han initiativ till att digitalisera sockenfilmen som överfördes på en DVD-skiva med 90 minuters speltid. Men inte nog med det. Ca 300 bilder extraherades från filmen och publicerades 2013 i en bok med samma namn som sockenfilmen: *Vår hembygd*.

Här har Bjarne Andersson gjort en tung insats att skriva förord och bildtexter och inte minst att identifiera personerna på bilderna – det var ett jättearbete med tanke på att det hade gått femtio år sedan filmen gjordes; skoleleverna hade vuxit upp till medelålders kvinnor och män! På tal om det: när sockenfilmen

spelades in var 38 folkskolor verksamma i Borgå landskommun, 25 svenskspråkiga och 13 finskspråkiga. I dag är motsvarande siffror 14 finska och 15 svenska.

- Vi har ingen egen skola längre på Vessö, konstaterar Olof Blomqvist och berättar om ett initiativ att bjuda Kråkö skola - där Vessöbarnen nu går - på en tur runt hela Vessölandet för att stärka hembygdkänslan.

Lär känna din hembygd

Samma syfte, att fördjupa kunskapen om den egna hembygden, har också de två DVD-skivor med titeln Vessöfilmer som presenterades i början av 2015. På den första skivan finns de två hembygdsfilmerna *Vessö 1*, som Fotocirkeln spelade in 1956, och *Vessö 2* (1957). På den andra skivan samsas sex filmer som inspelats åren 1957-59, bland dem Fotocirkelns egna spelfilmer men därtill också bl.a. en film om det lokala jaktlagets älgjakt och om Vessö FBK:s 25-årsjubileum som de unga filmmakarna gjort.

Filmerna har försetts med presenterande texter av Bjarne Andersson men dessutom med musik som avsevärt höjer upplevelsen.

Alla de här gamla filmerna är oskattbara tidsdokument som visar hur mycket samhället har förändrats på ett halvt sekel. De har också ett givet personhistoriskt värde och så är de naturligtvis av ett stort foto- och filmhistoriskt intresse. Därför är det berättigt att tala om en

kulturgärning att de nu gjorts tillgängliga för nya generationer.

Gamla sånger bevaras

Olof Blomqvist har fler projekt bakom sig och på gång. Man hittar hans namn i arbetsgruppen som på en DVD-skiva har förevigat en Fest kring gungan i Storkroknäs där en del Vessölåtar framförs. Han var med om att förverkliga det gammaldags bondbräöllopet på Kiala gård 2008 som också finns bevarat på DVD. Hans hand syns också i nyutgivningen av del två och tre av **Tor Juslins** heltäckande hembygdshistoriska boktrilogi Vessö förr. Aktuellt nu är *Toner från Vessö*, ett not- och texthäfte med 60 sånger och melodier skrivna och komponerade av personer som bott eller varit verksamma på ön. Bland dem återfinns **J.L. Runeberg** som firade över trettio somrar i Lillkroknäs, **Theodor Lindh** som var ägare till Storkroknäs gård och som skrivit orden till *Nylänningarnas marsch*, **Runar Lindén** – också han från Kroknäs – som komponerat 22:a batteriets marsch, och **Gunnar Loman** som skrivit och tonsatt bl.a. *Vessövals*. En del av melodierna finns redan som nyinlagd bakgrundsmusik i Vessöfilmerna, några uppfördes på Svensborg när föreningshusets hundraårsjubileum firades den 21 november 2015 – bl.a. *Vårt land* till Runebergs egen melodi.

Bjarne Andersson står för presentationer av författarna och kompositörerna i

sånghäftet. En intressant omständighet är att en stor del av sångerna hittades i en portfölj, som varit bortglömd i ett halvt sekel!

Spelman till sjöss

Ingmar Gustafsson har en given plats i porträttgalleriet av Vessö-musiker. Ur hans hand och hans dragspel emanerar åtminstone en *Dubbelbröllopsvals* och en tonsättning av mamma **Ragnhilds** dikt *Långmalmsvägen*.

Men han är kanske ändå mest känd och omskriven för en kulturgärning som faller lite utanför den gemensamma ramen.

Det är ju han som tillsammans med **Ted Lönnroos** för trettio år sedan vågade sig på att köpa det anrika skärgårdsfartyget m/s J L Runeberg och rädda det till ett nytt liv och en fortsatt framfart i främst den östnyländska skärgården med Borgå och Helsingfors som fasta avgångs- och anlöpsamnar. Runeberg och dess rederi är allmänt bekanta, hela berättelsen finns nedtecknad i **Thure Malmborgs** välskrivna historik till fartygets 100-årsjubileum 2012.

För skepparsonen Ingmars del blev J L Runeberg en vändpunkt som styrde in hans liv på helt nya banor. Han satt på Nestes ritkontor i Sköldvik och drömde sig till sjöss, antingen på en lastbåt eller ett passagerarfartyg. Han hade haft egen båt sedan 1960-talet och han hade seglat två år på pappa **Edvins** sandsku-

När Fotocirkeln bjöd till fest på Svensborg visades de lokala filmerna för en uppskattande publik. Igenkänningsfaktorn var ju hög! Att filmen kunde brista mitt i visningen och måste limmas ihop igen gav bara en extra krydda åt programmet. – Här är det Ingmar Gustafsson som sköter projektorn.

”Folkhögskolan är nog den bästa skola jag gått i, där fick en bondpojke som jag lära sig uppträda inför publik.

ta Fortuna. Nu kastade han loss på allvar och skaffade sig steg för steg behörighet att framföra fartyg. I trettio år yngre Ted Lönnroos med några månaders sjöpraktik på Nordsjön fann han en likasinnad och tillsammans köpte de J L Runeberg när fartyget en dag bjöds ut till salu.

Det var ett vågat beslut.

I dag kan Ingmar Gustafsson konstatera att det var ett gott beslut. Fartyget har rustats upp på alla tänkbara sätt, mest med egna krafter och egna ekonomiska resurser.

Och underhållet fortsätter.

- Med god omvårdnad kan fartyget leva hur länge som helst, säger Ingmar lakoniskt.

Själv har han lämnat först befälet och sedan också ordförandeskapet i rederistyrelsen till yngre krafter. Numera är Ted Lönnroos kapten på fartyget.

Skrivande skogsman

Och hur gick det för den unga filmmanusförfattaren Bjarne Andersson? Jo, han blev en ordets man, både det skrivna och det talade.

Skrivarlågan tändes i folkhögskolan i Borgå. Där hölls samkväm varje vecka med program av eleverna. På Bjarnes lott föll en gång uppgiften att skriva ett diskussionsinlägg med den provokativa rubriken ”Slösar flickor mer än pojkar?”

- Jag skrev humoristiskt och det ledde till att jag fick uppträda på nästan varje samkväm med ett kåseri. Det gav bra

feedback. Folkhögskolan är nog den bästa skola jag gått i, där fick en bondpojke som jag lära sig uppträda inför publik.

Och det har Bjarne sannerligen fått göra sedan dess under en mer än trettioårig lärargärning. Redan i unga år bestämde han sig för att skogen skulle bli hans arbetsplats och -uppgift. Efter ett år som virkesuppköpare i Åboland och åtta år i Borgå-reviret såg han att Västankvarn sökte en lärare i skogs-skötsel. Han fick tjänsten, men måste då bygga på sin praktiska erfarenhet med pedagogikexamen. Från Västankvarn gick utbildnings- och karriärvägen vidare till Ekenäs forstinstitut - därifrån han har en skogsbruksingenjörsexamen - för att sluta i andra stadiets utbildning inom ramen för Axxell. Tyngdpunkten i hans läraruppgift kom att bli skogsägarutbildningen.

Bjarne har energi så det räcker och blir över för många, många fler. Att räkna upp alla hans engagemang skulle bli en ändlös katalog. I den ryms 14 Vasa-lopp och otaliga jaktresor hemmavid och runtom i världen både som jägare och ledare. Den skrivarlåga som tändes i folkhögskolan en gång i ungdomen har han hållit vid liv genom aktiv medverkan i tidningar och tidskrifter. Det har vid det här laget blivit ett 500-tal artiklar om framförallt skogs- och viltvård. I fem år var han Finlandsredaktör för svenska *Jaktjournalen* med ett beting att skriva 6 notiser i varje nummer en

gång i månaden. Hans livslånga intresse för älghundsuppfödning och -skolning har resulterat i boken Mitt hundliv som utkom i fjol.

Östnylänning i exil

Bjarne och hans familj - som efter att de två döttrarna flyttat ut numera består av hustrun Lina och tre älghundar - har sin fasta adress i Grundsjö i Karis. Men genom alla åren ”i exil i Västnyland”, som han säger, har han behållit sitt fotfäste på Vessö, där han fått överta sin morbrors gård med skogsbruk och uthyrningsstugor.

- Rötterna sitter djupt i jorden i Östnyland, säger Bjarne, som dock tillstår att hans frivilliga uppbrott och flyttning har gett honom nya upplevelser som han annars aldrig hade fått om han stannat kvar.

- Jag högaktar dem som hela sitt liv hållits kvar i hembygden. Själv är jag alltför rörlig. Men jag har fått leva ett rikt liv, jag har hela tiden fått jobba med det som är min hobby.

Som ett insegel på sin östnyländska tillhörighet har Bjarne aldrig frångått sin genuina Vessö-dialekt.

- Det skulle bara låta onaturligt om jag skulle försöka uttrycka mig på något annat mål.

Imorfars fotspår

Olof ”Oa” Blomqvist har förblivit sin hembygd obrottsligt trogen och bidragit till dess förkovran. Hemgården Grannas

historia är dokumenterad så långt tillbaka som till 1534. Nu har en son tagit vid och återväxten tycks vara tryggad också i följande ägargeneration.

Oa har varit medlem av sin hemkommuns fullmäktige i inemot 40 år. Han har följt traditionen från morfars släkt som har varit samhällspåverkare i två sekler, först i Helsinges socken, senare i Borgå. Morfar **Janne Backman** var aktivt engagerad i kommunen och i föreningslivet. Han var ordförande i byggnadskommittén för Wessölandets ungdomsförenings föreningshus Svenskborg som kunde invigas den 6 januari 1916, nästan på dagen ett år efter att tomten hade införskaffats. Hela bygden slöt upp kring bygget.

Dottersonen Olof har varit viceordförande för föreningen i fyra år och ordförande lika länge. Man kan gott säga att han har varit med om det mesta som skett på ön. Titeln hembygdsråd, som han förärades 2011, är sannerligen berättigad.

Dörröppnare

- Min mormor var en vis kvinna, som alltid hade ett visdomsord att dela med sig. Som att ”det får aldrig finnas en så låg dörr att du inte kan gå in genom den”.

Det är en regel som kan tillämpas på alla dessa tre kulturbärare, som var för sig och tillsammans har öppnat så många dörrar för sig själva och för andra. ■

”

Det får aldrig finnas en så låg dörr att du inte kan gå in genom den.

Föreningshuset Svenskborg, som invigdes för 100 år sedan den 6 januari 1916, har varit navet i den här Vessö-trions mångförgrenade verksamhet – fr.v. Olof Blomqvist, Ingmar Gustafsson och Bjarne Andersson. FOTO: VIOLA STJERNBERG

Den viktorianska barnboken och slutet för rationalismen

Den viktorianska tiden är den period då drottning Victoria regerade det brittiska imperiet. Det gjorde hon i sextiofyra år, åren 1837–1901. Under den tidiga viktorianska perioden var romaner den vanligaste formen av litteratur. Bästsäljare som Charles Dickens, William Thackeray och Elizabeth Gaskell publicerade romaner i serieform i tidningar, billiga nog att läsas även av de lägre klasserna. Författare började också skriva för barn, men många viktorianska barnboksförfattares böcker har fallit in i historiens dimslöjor.

I början av den viktorianska tiden ansågs barnboken ha en viktig funktion i barnets uppfostran, en kvarleva från den föregående epoken under kungarna **Georg I–Georg IV**. I barnkammaren lästes didaktiska och moraliska berättelser som varken var särskilt spännande eller roliga. En litteraturgenre som man kan säga att var en produkt av den förståndiga upplysningsperioden. Böckerna skulle främst undervisa, uppfostra och forma barnen. Lära dem att vara snälla mot fattiga och mot djur, och vägledas i frågor som gällde religion, flit och renlighet. Flickor skulle bli goda mödrar, medan pojkarna skulle växa upp och klara av kommande betydelsefulla uppgifter i samhället.

Det fanns ett utbrett motstånd mot fantasifulla och underhållande barnböcker, och kampen mellan fantasi och saklighet pågick i flera år. Folk diskuterade ifall det överhuvudtaget var lämpligt att läsa sagor för barn, och en av de starkaste förkämparna för fantasin kom att bli **Charles Dickens**.

Så småningom förändrades uppfattningen om barnböckerna, och berättelserna omformades för att passa trender i tiden. Barnen i böckerna blev mera naturliga: kaxiga, frågvisa, till och med arga – kanske också riktigt stygga. Och debatten om saklighet versus fantasi dog ut, med en seger för fantasin. När **Edward Lear**s limerickar och nonsensverser *A Book of Nonsense* kom ut 1846 befriades barnlitteraturen slutligen från sin tvång-

"Mrs. Bedonebyasyoudid". Illustration i Charles Kingsleys *The Water Babies*. Library of Congress.

T.v.: En galen tebjudning. Alice tillsammans med påskharens och hattmakaren. Bilden från 1907. Lewis Carroll & Charles Robinson. /Wikipedia. T.h.: Sida från originalmanuskriptet till Alice i underlandet av Lewis Carroll, från 1864. British Library/Wikipedia

ströja. Edward Lear älskade att skriva limerickar, hans karaktärer är excentriska och situationerna absurda. Författaren blev känd och älskad, och limericken blev populär som versform.

Med Lewis Carrolls *Alice i Underlandet*, som kom ut för 151 år sedan, tog barnbokslitteraturen en ny riktning. Matematikern som dolde sig bakom pseudonymen Lewis Carroll var en inbiten samlare som senare forskning tillfrågade om alla sparade på allt som hade med hans författarskap att göra. Han fick ideligen brev från beundrare som gillade de båda böckerna om Alice.

Alice i underlandet och uppföljaren hör till de oftast kommenterade barn-

böckerna i världslitteraturen. Böckerna var mycket ovanliga för sin tid. I stället för att vara uppfostrande och didaktiska fick fantasin styra på ett sätt som fortfarande känns friskt och utmanande. Bokens sagovärld fängslade omedelbart både barn och vuxna med sina drömlika äventyr och oförglömliga figurer, som den ständigt leende Solkatten, Hattmakaren, den vita kaninen och Hjärter Dam. Alla karaktärer återfinns idag bland litteraturens mest älskade och uppskattade sagofigurer.

Kring mitten av 1800-talet fanns redan olika typer av barnböcker och ungdomsböcker för pojkar och flickor, och man kan säga att barn- och ungdomsboken började utvecklas mot de genrer de utgör idag.

Darwin i barnboken?

Redan som gymnasieelev fascinerades jag av Charles Darwins evolutionsteori, som hade fört det mänskliga tänkandet in på helt nya spår. Teorin går i korthet ut på att individer med egenskaper som är bättre anpassade till sin levnadsmiljö lättare kan fortplanta sig, och att dessa välanpassade egenskaper därför sprider sig till kommande generationer.

Då jag skulle skriva min pro gradu frågade jag mig om man kunde skönja dessa Darwins idéer som en samhällstrend i den viktorska barnlitteraturen. Jag steg in hos professor Tauno F. Mustanoja för att diskutera ämnet, och han tittade lite roat på mig. Därefter fick jag göra en djupdykning i den tidiga viktorska barnlitteraturens bistra didaktiska moralism.

Jag beställde viktorska barnböcker från Foyles Bookstore i London och stötte på *The Water Babies (Havsbarnen)*, skriven av vetenskapsmannen och den litterära anglikanska prästen Charles Kingsley (1819–1875). En energisk kyrkoherde som gärna kastade sig in i heta debatter utan att tänka på följderna eller riskerna. Han skrev några reformradikala sociala romaner samt två historiska romaner som kan anses utmärkta. Romanen *Westward Ho!* (1855) placerade byn Bideford i North Devon på kartan. Ursprungligen skriven för vuxna, blev romanen om Amyas Leigh, ett svärbemästrat barn som följer Francis Drake ut på sjön, en barnfavorit.

Charles Kingsley ingick i den krets av vetenskapsmän som delade intresse för vetenskap, zoologi och botanik. Han var en av Darwins mest ivriga läsare och korrespondenter, vilket bevisas av att Darwin år 1859 skickade honom ett tidigt manuskript till det som skulle bli *Om arternas uppkomst*.

Kingsley var den första att prisa Darwins arbete och skrev att han redan länge följt med växter och deras korsningar, och funderat över samma saker. Han såg inte heller några problem med att förena sin religiösa tro med Darwins teorier. Som en kuriositet kan nämnas att han även myntade begreppet "pteriomania" för att beskriva den viktorska passionen för ormbunkar. Viktorska konsthandverk hade ormbunkemotiv på keramik, glas, metall, textil, trä, och skulpturer. Till och med gravstenar och minnesmärken utsmyckades med ormbunkar.

Darwin i Havsbarnen

Av alla de viktorska barnböcker jag läste är Kingsleys *Havsbarnen* den enda bok som tar upp darwinismens läror. *Havsbarnen* lät han publicera i vecko- och månadshäften som följetong, och i stil med många andra viktorska barnböcker är den en didaktisk moralisk fabel och en allegorisk skildring om den unga sotarpojken Toms förunderliga äventyr.

Den fattiga föräldralösa Tom blir bortjagad från sitt hem av sin husbonde Gri-

mes. Efter att pojken mött en överklassflicka Ellie faller han i en älv och förvandlas till ett havsbarn, amfibie, en varelse som kan leva både i vatten och på land. Han blir vägledad av en insekt som ömsar skinn och blir en trollslända. Toms strapatsrika vandring för att åter bli människa innehåller strider, lockelser och triumfer. Genom att bevisa sin vilja att göra saker som han inte gillar, förtjänar Tom till sist en återförvandling till mänsklig form, blir en stor vetenskapsman och en framgångsrik och moraliskt upprätt viktorsk gentleman som kan planera järnvägar, ångmaskiner, elektriska telegrafer och räfflade kanoner. Ellie och Tom förenas också.

Med andra ord en klassiker som är full av Darwins teorier, men som förändrar den dåtida barnlitteraturen i mindre grad. Boken lär bland annat ut att lax och forell kommer från samma fisk, och att reptiler gett liv åt ett omåttligt antal nya fåglar och fiskar. Och att Mother Carey, moder Natur personifierad, skapar djur, fiskar och fåglar, fast hon bara sitter på sin marmortron och låter djuren skapa sig själva. Och att fågeln Gairfold, fågeln utan vingar, den som inte kan anpassa sig, är den sista i sitt slag.

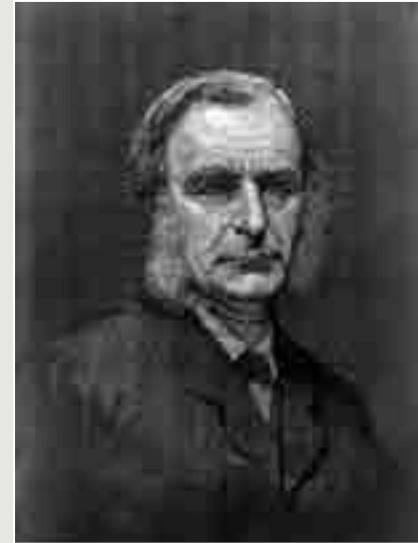
Berättelsen ligger någonstans mitt emellan undervisning och underhållning. Händelserna har ett djupare budskap om hur viktigt det är att utvecklas andligen och granska världen med nyfikenhet. Man kan kalla boken sin tids edut-

ainment. Också drottning **Victoria** lär ha läst boken högt för sina många barn.

Kingsleys vänliga havsvärld är lätt att närma sig. Stilen är torr, ibland förtätad och ibland rentav förförisk. Han beskriver vattnet med ljus och skuggor och förtrollade varelser. Berättelsen innehåller många anspelningar på personer och ämnen som då var aktuella. En bok att läsa högt i små etapper. Jag läser nu boken på nytt; en omarbetad upplaga, där de mest långtråkiga partierna tagits bort. Nya generationer har alltså fortfarande möjlighet att bekanta sig med Kingsley – jag har också stött på en kinesisk utgåva från så sent som 2005.

Boken som blev en av hörnstenarna i den brittiska barnlitteraturen under många decennier föll dock småningom i onåd på grund av Kingsleys egna rasfördomar mot judar, amerikaner, fattiga och irländare. Den viktorska mannen i polisonger hade missriktat börjat stöda sina åsikter på Darwins evolutionsteori, och ansåg att engelsmännen var av en högre stående ras än irländarna. Under en resa till Irland skriver han bland annat: ”Jag känner mig förföljd av de mänskliga schimpanserna jag såg under färden i detta fruktansvärda land... att se vita schimpanser är hemskt...”

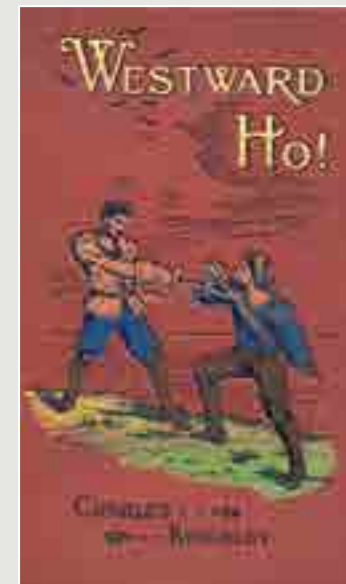
Lyckligtvis återfiner man inte Kingsleys rasism i hans sagovärld. Jag undrar om han själv någonsin erkände att han enligt Darwin hade samma anfäder som aporna. ■

Charles Kingsley. Gravyr från Illustrated London News. Wellcome Trust.

Illustration i Charles Kingsleys The Water Babies av Jessie Willcox Smith. Wikimedia.

Pärm av Walter Sydney Stacey (1846-1929) till Kingsleys Westward Ho! i en utgåva från år 1899. Wikimedia.

Teorin går i korthet ut på att individer med egenskaper som är bättre anpassade till sin levnadsmiljö lättare kan fortplanta sig, och att dessa välanpassade egenskaper därför sprider sig till kommande generationer.

Carola Antskog

* 4.5.1941

† 31.12.2015

Filosofie magister Carola Antskog somnade in natten mot nyårsafton den 31 december 2015. Så sent som i början av oktober hade hon fått diagnosen cancer i halsen. Eftersom hon var en människa med stark kämparanda gav hon inte tappt förrän den allra sista tiden, som hon tillbringade på vårdavdelningen vid hälsocentralen i Kimito, hembygden som hon i praktiken förblev trogen hela livet.

Carola Antskog föddes den 4 maj 1941, kort innan fortsättningskriget bröt ut. Hon gick i skola i Kimito, studerade i Åbo och arbetade som matematiklärare bland annat i Kimito, Östersund i Sverige, på Åland och i Karis där hon verkade som rektor för Karis-Billnäs gymnasium. Hon avslutade sin skolkarriär i Esbo.

Efter det att hon hade lämnat yrkeslivet kunde hon på allvar ägna sig åt den lokala politiken och sin hembygdsforskning. Hennes första bok handlade om Annonsbladet i Kimito som år 2000 firade 75-årsjubileum. Sedan följde böcker om Kimito avdelning av Finlands Röda Kors, Labbnäs semesterhem, som bygdens stora son Amos Anderson etablerade för husmödrar från hela Svenskfinland, och därpå om 100-åriga Västanfjärds Marthaförening. Hennes som det skulle visa sig sista bok handlar om Kimitoöns krigsveteraner 40 år, och gavs ut 2012.

Carola Antskog var aktiv inom Esperantoförbundet i Finland. Hon började lära sig esperanto redan 1986 inspirerad av en artikel i Scoutposten och intresset för esperanto förs nu vidare av hennes dotter Anna Ritamäki-Sjöstrand. Många var de es-

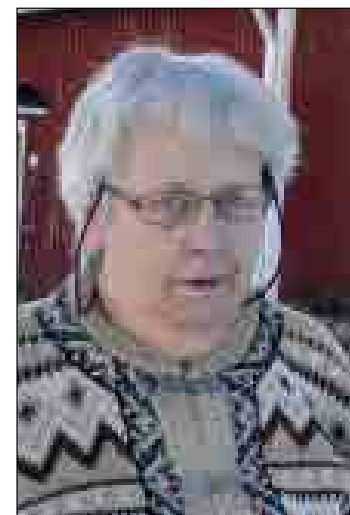

FOTO: ÅU

perantoevenemang Carola Antskog ordnade och deltog i. Hon var också ordförande för Lärarnas esperantoförening i Finland rf under åren 2001–2008.

Carola Antskog valdes in i Kimito fullmäktige som representant för Svenska folkpartiet redan 1997. När de tre kommunerna Kimito, Västanfjärd och Dragsfjärd 2009 gick samman i Kimitoöns gemensamma kommun företrädde hon SFP fram till våren 2012 då hon var med om att bilda den obundna fullmäktigegruppen Fri samverkan i protest mot den politik som fördes. Gruppen fick oväntad framgång i kommunalvalet hösten 2012 och knep sju av fullmäktiges 27 platser. Vid sin död var hon vice ordförande i kommunens omsorgsnämnd och centralvalnämnd.

Carola Antskog var aktiv inom Martharörelsen, i den lokala pensionärsföreningen och i församlingen. I december 2014 brann hennes hem, gamla Fröjdböle skola, och hon förlorade allt. Hon fick en ny bostad i den gamla diakonistugan nära kyrkan. Hela bygden hjälptes åt med att skapa ett nytt hem åt henne.

Carola Antskog var en välkänd gestalt i Kimito. Även om hon inte var helt okontroversiell, då hon ofta hade starka åsikter och även framförde dem, var hon respekterad. Man lyssnade på henne och hon åstadkom saker. Carola Antskog sörjs närmast av dottern Anna och sonen Patrik med familjer, sin fästman Stig, och sin släkt där hon var en fast klippa och av många vänner.

*Ann-Gerd Steinby
svägerska och vän*

Anita Blumenthal

* 23. 4.1921

† 12.9.2015

Med Anita Blumenthal gick en känd och värderad Ekenäsprofil ur tiden.

Anita Margareta Eck föddes i Ekenäs den 23. 4.1921. Hon var dotter till vicehäradshövdingen Hakon Eck och Gerda Ekholm. År 1939 blev hon student från Västra Nylands samlyceum och studerade sedan vid Svenska Handelshögskolan i Helsingfors. Hon gifte sig med diplomekonomen Gösta Haraldsson Blumenthal, sedermera stadskamrer i Ekenäs och major i reserven. De fick barnen Ralf Gustav f. 1944 och Harriet Elisabet f. 1946.

Så här berättade Anita Blumenthal för Kim Isaksson i Ekenäsnejdens Krigsveteraners 45 års krönika Deras minnen består om hur hennes och Göstas kärlekssaga började: ”Vi träffades på Handlsgillet den 14 mars 1941 under mellanfreden. Vi var kurskamrater på Hanken. Han följde mig hem och sedan började han jaga mig!”

Det var en kort tid av intensiv uppvaktning. Längre varade inte freden, bara drygt tre månader, och så ryckte Gösta in i kriget. Anita bodde då hos sina föräldrar vid Stora Kyrkogatan i Ekenäs. Hela tusen brev skrev hon till Gösta under den tid de var åtskilda, medan Gösta skrev 300 brev tillbaka. För honom var det säkert inte lika lätt att finna tid för brevskrivning.

Fyra månader under Fortsättningskriget arbetade Anita som soldathems-syster i Äänislinna. Gösta igen arbetade på staben där. Anita och Gösta gifte

sig 1943 och flyttade in hos Anitas föräldrar. Först 1948 kunde paret flytta in i en egen bostad.

Anita blev hemmafru, och skötte om de två barnen. På den tiden var daghemsverksamheten i staden blygsam.

Föreningsverksamhet stod Anitas hjärta nära. Hon var socialt utåtriktad och redan på femtiotalet blev hon sekreterare i Ekenäs stads kvinnliga gymnastikförening och verkade också som sekreterare i Röda korsets lokalavdelning i början av 1960-talet. År 1964 startade Föreningen Veronica i Ekenäs, en förening för Odd Fellow-fruar med inriktning på understödsverksamhet. I olika repriser var Anita ordförande för föreningen och utsågs till hedersordförande år 1986.

En uppgift som Anita tyckte mycket om var att redigera elevmatrikeln för Ekenäs samskola/Västra Nylands samlyceum/Ekenäs samlyceum 1905-1975. För redaktör Sven Holmström på tidningen Västra Nyland berättade hon i en födelsedagsintervju år 1991 att det var mycket arbete att samla ihop alla uppgifter, men att det var ett roligt arbete. Hon ansåg att hon också hade fått nya insikter i t.ex. korrekturläsning. Trots att hon läste igenom matrikeln flera gånger upptäckte hon ändå i den tryckta versionen korrekturfel... det måste ha känts svårt för den ordningsälskande Anita.

År 1956 blev Anita medlem i Fruntimmersföreningen i Ekenäs och valdes genast till att leda den bokcirkel som fortfarande verkar inom föreningen.

År 1963 valdes hon till Fruntimmersföreningens kassör, i den egenskapen kvarstod hon ända till år 1980. År 1989 valdes hon till föreningens revisor. Ännu en period som kassör i föreningen hann Anita med, från år 1995 till år 2000. Vid årsmötet år 2000 avgick Anita från styrelsen och valdes då till Fruntimmersföreningens fjortonde hedersmedlem.

Den 30 september 2011, då hon var 90 år, ordnade Anita sitt 110:e möte för fruntorna i sitt hem på Ystadsgatan. Ännu fyra år skulle förunnas henne att leva och Anita kom fortfarande till fruntornas möten, men på grund av ålder allt mer sällan. Då Anita dog den 12 september 2015 i en ålder av 94 år hade hon verkat i Fruntimmersföreningen i 59 år och i Veronicorna i 51 år.

Länge kunde hon bo hemma, den allra sista tiden bodde hon på Hagahemmet där hon trivdes gott.

Fruntimmersföreningens och Veronicornas medlemmar minns Anita med tacksamhet och respekt.

Henrik Cederlöf

* 10.1.1922

† 4.9.2015

Med Henrik Cederlöf är den sista av det gamla Ekenäs stora hövdingar borta. Få har som han satt sin prägel på så mycket - i staden, regionen, hela Svenskfinland, som publicist och debattör, som skolman, föreningsaktiv och kommunal beslutsfattare.

Efter några ungdomsår i krigstjänst vidtog studier vid Åbo akademi. Henrik Cederlöf promoverades 1948 som magister med blivande hustrun Gunvor som kransbinderska. - Äktenskapet varade i 55 år och ändades i hustruns död år 2002, en vecka efter hans egen 80-årsdag.

Han smakade på journalistyrket några år vid Västra Nyland, men läraryrket kallade. Först fick han pröva sina pedagogiska vingar som timlärare i Ekenäs seminarium där pappa Johannes var direktor. När han 1959 knöts till Ekenäs samlyceum som äldre lektor i modersmålet inleddes en lärarbana som kom att vara i 32 år fram till pensioneringen 1985 som rektor för Ekenäs gymnasium. Under de här åren genomgick skolan och utbildningsväsendet stora förändringar. En höjdpunkt var invigningen av gymnasiets nya skolbyggnad 1980 - i folkmun döpt till "Henriksborg" efter sin handlingskraftiga rektor.

Jämsides med lärargärningen hann Cederlöf med många andra tids- och energikrävande uppdrag. År 1950 hade han anförtrodd ledningen för lokalradion i Ekenäs. Under sina 18 år som radioman genomkorsade han Västnyland och samtalande med människor i deras vardag och helg. När televisionen kom

Gun Spring

var han redo också för det nya visuella mediet. I gamla arkivfilmer har vi fått se en korrekt kostymklädd reporter i samspråk med svettiga arbetare i de trånga gruvgångarna under havet vid Jussarö.

År 1950 ställde han som 28-åring upp i sitt första kommunalval på en ungdomslista som ville utmana det ”förlagade gubbväldet” i Ekenäspolitiken. Cederlöf blev invald och det var startskottet för en kommunalpolitisk karriär som avslutades först 1988. Då hade den forna ungdomspolitikern varit andra viceordförande i stadsfullmäktige 1965-76 och ordförande 1980-88 och däremellan en period stadsstyrelsens ordförande. Till de viktigaste avgörandena under dessa år räknade han kommunfusionen 1977, då ”Stor-Ekenäs” bildades, samt tillkomsten av nationalparken och landskapsmuseet. Han pläderade starkt för Ekenäs som svensk centralort och för att ”Västnyland måste hålla samman, annars är dess öde beseglat”. Därför berördes han på gamla dagar illa av åtgärder som han såg som ett hot och en försvagning av regionen och dess strukturer.

En grundinställning i hela hans politiska verksamhet var att se finlandssvenskheten som en rikedom för landet. Det svenska språket var inte blott hans läroämne, det var hans livsluft. Kravet att bevara och stärka svenskan i Finland förfäktade han oförtrutet i den offentliga debatten och i alla de fora där han verkade: i Svenska folkpartiet, i Svenska Finlands folkting, i ungdomsföreningsrörelsen, i kulturlivet både lokalt och regionalt. När han år 1993 fick Svenska folkskolans vänners kulturpris som ”ursinnig” svensk och framgångsrik påverkare tyckte han att uttrycket i prismotiveringen gav ett önskat intryck av aggressivitet. Han såg sin finlandssvenskhet som i viss mån romantisk, med en anknytning till hans starka känslöbindning till skärgården.

Med förvärvet av den lilla holmen Pottören 1962 befästes och fördjupades kärleken till skärgården som hade väckts under pojkårens sommarferier hos släktingar i Pargas. Ett aktivt båtliv vidgade vyerna. Intrycken av utskärgårdens sällsamma växelspel mellan hav och land förmedlades i talrika tidningskåserier och även i bokform.

Ordet var Henrik Cederlöfs uttrycksmedel. Som festtalare var han en oefftärmlig estradör vars sprittande entusiasm och retoriska emfas smittade av sig på publiken. Som debattör och skribent var han en formuleringskonstens mästare. Doktorsavhandlingen 1967 om Runar Schildts novellistik blev underlag för läromedel i hans eget skolämne. Efter pensioneringen från gymnasiet kom det

egna skrivandet igång på heltid. Hans magnum opus var Ekenäs stads historia, fjärde delen som fortsätter delarna II och III av Johannes Cederlöf. Arbetet tog fyra år, som han själv kallade ”en god tid, en lycklig tid” fylld av ett djupnande intresse för hemstaden. Verket kom ut till Ekenäs stads 450-årsjubileum 1996 och författaren förlänades professors titel och belönades av Svenska litteratursällskapet med Spåreska priset. I raden av förenings- och personhistoriska skrifter som emanerade ur Henrik Cederlöfs dator under de många pensionärsåren framhöll han själv gärna boken om farleder och lotsplatser i Ekenäs skärgård samt historiken över Nylands brigad med titeln Finlandssvenskt försvar.

Veteranarbetet blev med åren allt viktigare för majoren i reserven. Cederlöf såg det som en plikt att lyfta fram våra veteraners gärning och förmedla sina krigstida upplevelser till yngre generationer – med undertonen att de måtte förskonas från krigets fasor. Bara några veckor före sin död var han inbjuden att tala inför underofficerselever i Dragsvik och rördes djupt av den unga publikens uppskattande intresse.

Henrik Cederlöf var en i högsta grad levande människa. Långa cykelfärder och skidturer hade grundlagt en stark kondition. Det är inte heller länge sedan han simmade runt holmen där ute i havet. Naturligtvis krävde åren sin tribut också av honom. Men han lät sig inte nedslås. Han bevarade en pojkkattig nyfikenhet livet igenom, alltid redo för vittra och djupsinniga samtal och lika väl för uppsluppen samvaro. Med sin bullersamma frejdighet blev han medelpunkten i alla kretsar. Han hade ett varmt klappande hjärta för sina vänner. Det var en stor ynnest att få vara innesluten i hans vänskap.

Han fick sluta sitt långa och verksamma liv omgiven av sina tre barn. De och deras familjer var honom alltid en källa till stolthet och glädje.

Olle Spring

Folke Erikson

* 21.1.1926

† 27.2.2015

På utbredda vingar svävar en havsörn över Dalens by i Dragsfjärd en vårdag 2015. En mörkklädd skara människor har samlats utanför ett rött tegelhus beläget på en höjd över den närbelägna insjön. Huset är byggt av Folke Erikson, som stilla somnade in ett par veckor tidigare, den 27 februari i en ålder av 89 år, efter ett långt och omväxlande liv i kunskapens och utbildningens namn. Nu skall han följas till graven av släkt och vänner - örnen är kanske ett sändebud för att se till att allt är väl. Omsorg om nära, kära, plikter och egendom var en typisk egenskap för honom.

Kimitoön i Åbolands skärgård blev slutdestinationen för en livsväg som började i Övermark i Österbotten den 21 januari 1926. Syskonskaran på fem pojkar decimerades, då brodern Ole drunknade i Närpes å, och seminaristen Atle, äldst av dem alla, stupade i fortsättningskriget. Folke och bröderna Helge och Trygve fick tidigt lära sig att arbeta, vid sågen, på åker och äng och som hjälpredor på den lokala biografen Bio Rio.

Folke visade tidigt fallenhet för matematiska ämnen och läsning – han var suverän på satslära och logik. Efter den tunga militärtjänsten i Dragsvik under krigets sista år valde han att studera till folkskollärare vid Nykarleby seminarium. Den första tjänsten vid Karlå folkskola i Närpes kom han ofta tillbaka till – det rådde ett gyllene skimmer över den tiden. Han höll länge kontakt med både elever och lärare och långt efter att skolhuset blivit rivet vinkade han till Karlå från bilen på riksåttan.

I Övermark fanns en vacker och klok ung lärarinna, som Folke fick upp ögonen för. Inga från Kvevlax blev hans hustru 1951. Tillsammans fick de uppleva mer än sextio år, se två barn och barnbarn växa upp, vara med när Finland efter kriget utvecklades till ett modernt välfärdssamhälle med en urban livsstil. Från det första gemensamma hemmet i Vasa flyttade den unga familjen till en helt ny skola i Rangsby i norra Närpes, där Folke energiskt tog itu med uppgifterna som skolföreståndare. Både han och Inga tog aktivt del i samhällslivet, ordnade kvällskurser, samlade byborna till insamlingar vid katastrofer och förde världen in i den lilla bygemenskapen.

Folke hade ett starkt intresse av att vidareutveckla sig och en naturlig begåvning för teknik – han förstod hur en bilmotor och växellåda fungerade eller vad en bandsåg kunde användas till. Han läste kvällstid in kurser i högre matematik och trigonometri via Hermods och NKI för att bredda sitt kunnande. I början av sextioalet vidareutbildade han sig till slöjdlärare och arbetade i det nya skolcentret i Närpes, där han lärde tonåringarna hur man byggde en praktisk hylla eller skulpterade en elegant fågel i betsat trä – några av dem finns säkert kvar i Sydösterbotten.

Efter att Inga också vidareutbildat sig gick flyttlasset år 1965 till Dalsbruk i Egentliga Finland. Från Österbottens vida slätter och höga himmel till den klippiga åboländska skärgården och en bruksmiljö med klassklyftor kunde steget kännas långt, men i det nya skolcentret stod blänkande maskiner och väntade på någon som ville svarva, hyvla, fräsa, borra eller svetsa. Här fick han vara med om att utveckla en av Finlands första grundskolor.

Både Folke och Inga läste mycket, skönlitteratur och fackböcker. När Dalsbruks bibliotekarie gick i pension tog Folke över hans tjänst. Under de följande åren utvecklades utbudet av böcker och musik till högsta klass och Dalsbrukarna fick besök av intressanta författare.

I slutet av sjuttioalet arbetade Folke som skoldirektör i Kimito, men arbetet innebar också att lägga ner byskolor, något som skar i hans folkbildningsinriktade hjärta. Därför valde han och Inga att än en gång gå tillbaka till grunden. Lågstadiet i Västersundom i östra Vanda blev en ny bas. Efter sex år i storstadens utkanter var det dags för pension och 1988 flyttade familjen permanent tillbaka till det egenhändigt byggda hemmet i Dalen.

Nyfikenhet var typiskt för Folke, oavsett om det gällde teknik, vetenskapens landvinningar eller resor. Han var tidigt ute med att bygga ett eget solvärmesystem på taket och skulle gärna ha etablerat ett eget vindkraftverk. Han satsade också på bergvärme för att få en miljövänlig och bekymmersfri uppvärmning av hemmet. Samlingen specialverktyg i det egenhändigt byggda verkstadsskjulet hade hedrat vilken bysmedja som helst. Impulser till nya konstruktioner kom också från resor till fyra kontinenter – den första resan med minibuss till Neapel och Pompeji 1959 var äventyrlig. Folke med sällskap fick snurra runt Triumfbågen i Paris ett antal varv innan fransmännen släppte ut honom på Champs Elysée. Han och Inga åkte tåg på tumanhand i Tunisien utan kunskaper i franska, fastnade med husvagnen i en smal norsk tunnel, blev nekade tillträde till Frankrike på grund av saknade dokument, varefter inte heller Belgien ville släppa in ekipaget – men de hittade en liten smitväg på kartan och fortsatte resan! Han fick se Operahuset i Sydney, bron över floden Kwai, portugisernas forna koloni Goa, Hebridernas dimmor, Islands heta källor, Auschwitz och saltgruvorna i Polen, kinesiska muren och framförallt tillbringa sin åttioårsdag på de älskade Kanarieöarna. Folke lärde sig spanska för husbehov på äldre dagar för att få ut mer av vistelserna i Spanien och han gick på datakurser för att kunna använda sig av modern kommunikation.

Bilen var ett viktigt hjälpmedel för Folke, i arbetet och på fritiden, till exempel under hundratals resor på initiativ av Inga för att samla in kläder och förnödigheter för krigsoffer och flyktingar. Först i raden var en grå Wartburg, som hamnade på taket i en snäv kurva julen 1956, och sist kom en röd Peugeot med skjutdörrar för att underlätta insteget, när han drabbades av framskriden Parkinson. År 2005 råkade Folke och Inga ut för en svår olycka, när de kolliderade med en bilist som körde rakt ut framför dem norr om Björneborg. Händelsen medförde både fysiska skador och en psykisk belastning, som det tog länge att återhämta sig från.

I och med att krafterna sinade på grund av sjukdomen blev det svårare att orka med de dagliga rutinerna och Inga fick dra ett tungt lass. Folke återkom ofta till sin barndom och uppväxt, men kunde ibland visa att han hängde med sin tid, till exempel under en av den franska presidenten Hollandes skandaler – han ville skriva ett brev till honom för att klaga, men då de anhöriga förklarade att det nog blir svårt så deklarerade han att ”i så fall kan jag skriva direkt till det franska folket!”

Hans sista resa inför 89-årsdagen gick till Ekenäs, där dottern Maria hade köpt ett gammalt hus vid stranden. Med stort intresse tog han del av renoveringsplanerna och kommenterade dem medan han stödd på kappen besåg rummen. En vecka senare drabbades han av en lunginflammation som långsamt tömde hans sista krafter. En lärare och folkbildare av den gamla stammen hade lämnat sitt uppdrag för gott.

Tage Erikson

Carl Erik Estlander

* 22.2.1927

† 15.1.2016

Kommerserådet Carl Erik "Ce" Estlander föddes 22.2.1927 i Helsingfors och gick bort 15.1.2016. Familjen flyttade 1941 till Vasa och 1947 avlade han studentexamen vid Vasa svenska lyceum. I Vasa träffade Ce sin blivande hustru Gunnel Hartman och tillsammans skulle de komma att tillbringa nästan 70 lyckliga år. Han fortsatte studierna vid Handelshögskolan vid Åbo Akademi därifrån han utexaminerades som diplomekonom 1949. Härifrån gick vägen till Viialan Viila Oy som exportchef. Efter två år flyttade arbetsplatsen till Helsingfors, först till agenturfirma Tradex och

två år senare till exportföretaget Transaco. År 1956 anställdes Estlander hos Axel von Knorrings Tekniska Byrå som kontorschef. Han avancerade till vice verkställande direktör och år 1969 fick han ta över som verkställande direktör, en tjänst han behöll till sin pensionering 1987.

Under hans tid utvecklades bolaget genom en mångfaldig ökning av omsättningen och personalen växte. Hans satsningar på yrkeskunniga och kompetenta medarbetare blev avgörande för bolagets framgång inom den ständigt föränderliga teknologibranschen. I ledningen för Axel von Knorrings Tekniska Byrå engagerade sig C.E. Estlander inom utrikeshandeln i en tid när nationsgränserna kunde vara långt svårare att forcera än i dagens ekonomiska integration. Engagemanget förde till ledande poster i Finsk-Ungerska Handelsföreningen, Finlands tekniska handelsförbund och Helsingfors Handelskammare.

Estlanders mångsidiga verksamhet i sin profession i näringslivet hindrade honom inte från engagemang i talrika stiftelser och medborgarorganisationer inklusive Riddarhuset, där han även fungerade som ordförande i direktionen. Samhällspolitiken och svenska frågor var viktiga för Ce Estlander, som agerade såväl på det kommunala planet i Helsingfors som i centralstyrelsen för Svenska folkpartiet där han även hjälpte med ekonomin i finansutskottet. Han var ju bekant med de tvåspråkiga landskapen tack vare verksamhet i såväl Vasa, Åbo som Helsingfors – det som senare betecknades som den finlandssvenska trepunktsmodellen. De tre döttrarnas skolgång förde till ett naturligt engagemang som direktionsordförande i Munksnäs Svenska Samskola följt av ordförandeskap i Munksnäs Svenska Skolförening. Det var en förvandlings tid när privatskolorna övergick till staden.

Familjen blev viktig för Ce och de tre döttrarna Monica, Carita och Carolina fick i honom en pappa som var närvarande i vardagen och han ställde upp för dem i vått och torrt. Skärgården och framförallt sommarstället Brakesund i Kyrkslätt skärgård var honom mycket kärt. Där tillbringade han all sin lediga tid omgiven av barn och barnbarn – sin stora familj. Han älskade att ströva i skog och mark. Talrika motorbåtsfärder företogs i trakten för att inspektera utlagda minkfällor eller iakttä fågellivet på skären.

Pensioneringen vid sextio år gav nya möjligheter till frivilligarbete för både barn och äldre manifestat i ordförandeuppdrag i Stiftelsen Sedmigradskys Småbarnsskola och Marias Asyl, i Stiftelsen Blomsterfonden i Helsingfors och i Arbetets Vänner Huvudföreningens åldringshem.

Ce Estlanders värdiga och samtidigt sällskapligt nyfikna väsen förde honom till ordförandeposten i anrika Svenska Klubben i Helsingfors. Därmed var onsdagskvällarna vikta för ett uppskattat värdskap där ämnena för föredragen omfattade allt från politik, ekonomi och internationella frågor till kultur, media och svenska frågor.

Bland de stora "fonderna" var Ce Estlander engagerad i Samfundet Folkhälsan för att slutligen under 1990-talet fungera som ordförande i finansrådet och ledamot av styrelsen för Svenska litteratursällskapet i Finland. Årtiondet var av utomordentlig betydelse för sällskapet och Svenska kulturfonden, som ägs och förvaltas av litteratursällskapet. Vid utnämningen våren 1991 befann sig Finland i ekonomisk kris, som även återspeglades på kapitalmarknaden och

i litteratursällskapets förmögenhetsvärden. Vid Estlanders avgång nio år senare hade förmögenheten mer än femtondubblats för att överstiga halvannan miljard euro. Litteratursällskapet förvaltade det största allmännyttiga fondkapitalet i Finland.

Nokias närmast explosiva tillväxt i börsvärde och sällskapets sätt att med kontrollerad men inte obetydlig risk tidslägga omplaceringarna lade grunden för en finansiering av finlandssvensk kultur och vetenskap på en helt ny nivå. Estlanders roll, hans orädda sätt att handla och förtroendefulla samarbete med den verkställande ledningen i ett allmännyttigt fondkonglomerat som omsatte rekordartade belopp, kan inte nog uppskattas. Detta förtroendemannavärv hade formen av oavlönad insats i vårt mångsidiga finlandssvenska medborgarsamhälle. I egenskap av längst verksamma ledamot i litteratursällskapets finansråd tackade minister Christoffer Taxell våren 2000 avgående ordföranden Ce Estlander för uppnådda resultat och för fast, men vänlig ledning av finansrådet. En träffande karaktäristik.

*Joakim Flinck
Henry Wiklund*

Vidar Hannus

* 11.11.1929

† 26.1.2016

Vidar Hannus, en uppburen skolman och humanist, finns inte mera i vår krets. Född 1929 avtecknar sig följande kontur i hans tidiga studie- och yrkeskarriär. Student 1949 från Vasa svenska lyceum, fil.lic. från Åbo Akademi 1956 med finska och latin som centrala ämnen, äldre lektor i finska vid sitt gamla läroverk 1959-1974, de fyra sista åren därtill som rektor. Som rektor var Vidar Hannus värd vid Vasa svenska lyceums ståtliga 100-årsjubileumsfest i maj 1974, med professor Olav Ahlbäck, Wasalyceist även han, som uppskattad festtalare. År 2003 skrev han lyceets his-

torik för åren 1949-1974, en välkommen fortsättning på Ragnar Krooks grundläggande arbete. Han var långvarig ordförande för Fornas Wasalyceister. Följaktligen satt lyceet djupt i skolmannen Vidar Hannus hjärta och med saknad, det var mitt intryck, blickade han tillbaka på sitt traditionsrika läroverk. Sin historik gav han underrubriken "En gammal pojkskolas sista kvartssekel".

Från hösten 1974 skulle den nystartade Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi, bli hans nya arbetsplats som lektor i finska språkets didaktik. Det andra skedet i hans yrkeskarriär tog vid och vi blev kolleger. Jag mötte en gedigen och lärd arbetskamrat, en mångsidigt bildad humanist. Vi hade mötts en gång tidigare vid 1960-talets början i Vasa sommaruniversitet, då Vidar såg till att jag klarade pro exen i latin. Redan från hösten 1975 skulle han, sedan en bi-

trädande professur i finska språkets didaktik inrättats, bli förordnad till tjänsten, som han skötte under en lång följd av år.

Vid Pedagogiska fakulteten var han en pålitlig och energisk kraft, inte bara inom det egna ämnet och vetenskapsområdet utan även i ledande administrativa uppdrag. Han var dekanus för fakulteten 1978-81 och 1982-83. Han åtnjöt stort förtroende inom Åbo Akademis ledning med kansler, Wasalyceisten Lars Erik Taxell i spetsen och verkade aktivt för att centrala tjänster kunde utan onödigt dröjsmål besättas. I fakultetens 10-årshistorik medverkade Vidar med en utförlig artikel om fakultetens lärare och studerande.

Då fakulteten hade valt latinet som promotionsspråk föll ett stort ansvar på latinisten Vidar. Bemärkta hedersdoktorer som Gösta Cavonius och Patrick Bruun fick sina förtjänster och insatser elegant utformade av Vidar, under prof. Rolf Westman övergripande ÅA-ansvar. Då Carl-Olaf Homén kreerades till hedersdoktor vid fakulteten 1999, bl.a. för sina idrottsfostrande insatser, fick man erfara hur Stafettkarnevalen tog sig ut i latiniserad form. Vid min doktorsmiddag 1979 harangerade han mig uteslutande på latin, en överraskning, vill jag tro, för den samlade akademiska eliten.

I sin pedagogiska framtoning betraktades Vidar både i skolan och i högskolan som kunskapsmässigt krävande. ”Tantum scimus, quantum memoria teneamus” är väl ett sätt att beskriva hans hållning. Han betonade att de elevgrupper som kommer från mer ogynnsamma förhållanden, speciellt borde ges kunskapen och kunnandet som verktyg för framtiden, i stället för att ytterligare marginaliseras genom kravlös flummighet i skolan. En hållning som kanske inte alla insåg det radikala allvaret i.

Förutom hans direkta insatser inom skola och högskola finner vi Vidar Hanus träget och långvarigt verkande inom kyrkan, försvaret, Lions Clubs International, den lokala skolförvaltningen, den Österbottniska högskoleföreningen och inom Svensk-Österbottniska samfundet. En imponerande insats i kulturens och samhällets tjänst.

Till sin person var Vidar, såsom jag lärde känna honom, en gedigen legering av de egenskaper som Ivar A. Heikel i sitt latinlexikon samlat under ordet virtus: manlighet, duglighet, redlighet. Men därtill bar han humorn och de goda historierna ständigt med sig i sin minnesränsel. För en ung och utvecklingsinriktad arbetare på det österbottniska högskolebygget var det nyttigt att få höra

att bakom varje framgångsrik man, finns två förvånade kvinnor, hustrun och svärmodern. En mer burlesk syn på livet avslöjades hos Laihelabon, som tillfrågad om inte den i magen inhuggna kniven gjorde ont, svarade, bara då jag skrattar. Lika mångsidigt kunnig som humoristiskt utrustad, var Vidar och till sin läggning, i mina ögon rättfram och anspråkslös.

Ute på familjens sommarställe, Öjskatan i Oravais, kompletteras bilden av Vidar. Han var naturvännen, odlaren, fiskaren, bärplockaren. Kanske något av ett Tusculum i Ciceros efterföljd hade här vuxit fram. Vid Vidars sida stod ständigt och nära, livskamraten Ingeborg, omtänksam och klok samt döttrarna Lena och Karin.

Jag hade vid flere tillfällen glädjen att stå i Vidars närhet då Vårt Land och Modersmålets sång skulle avsjungas. Det var starka stunder av sporrande allvar och unison sångarglädje. Fosterlandet och det svenska språket vilade djupt och fruktbart i denna kämpande skolman och humanist. Tisdagen den 26 januari hade Vidars timglas runnit ut.

Håkan Andersson, mångårig kollega

Gunvor Javén (född Ewalds)

* 6.4.1925

† 10.1.2016

FOTO: BENITA AHLNÄS

Inför Gunvor Javéns 60-års dag önskade hennes man, Artur Javén, ordna allt till det bästa för henne. Han hade bokat en festlokal och bjudit i släkt och vänner till födelsedagen som skulle firas på Åland. Söndagen den 28 mars skulle kyrkoher-

den Artur Javén predika i högmässan i Finströms kyrka. Kort innan högmässan drabbades han av hjärtinfarkt med dödlig utgång. Födelsedagen med inbjudna gäster blev Arturs begravningsdag. Omställningarna var omfattande. Gunvor kunde som änka inte längre bo kvar i prästgården i Finström där familjen med fyra barn hade bott sedan 1970. Nu var barnen utflugna. Som genom ett under lyckades Gunvor komma över en radhuslägenhet vid Källstigen i Östernäs utanför Mariehamn där hon blev granne med Ulla och Valdemar Nyman, som hade varit prästfolk i Finström innan Javéns.

Efter Arturs bortgång började ett nytt liv för Gunvor – från tvåsamhet till ensamhet. Två dagar efter Arturs död skrev hon kanske en av sina bästa krönikor i Kyrkpressen (18.4.1985), Djupdykningen utgående ifrån forskaren Cousteaus tidskrift om havsdjupens hemligheter. Hon berättar om hur hon på djupen finner de skönaste färger och former, det vackraste liv, där allt är ändamålsenligt. Jag tror att de raderna kan vara till tröst i saknaden efter Gunvor.

Gunvor levde med dubbel sorg. Ett år innan Arturs bortgång hade hennes mor i Borgå avlidit. Som den starka kvinna Gunvor var insåg hon att livet mäs-

te gå vidare. Det blev över trettio år som änka. Nu satsade hon på det konstnärliga och litterära skapandet som det inte hade funnits tid för mitt i familjelivet och som hustru till ett ämbete. Dörrarna till prästgårdarna både i Föglö dit familjen flyttade från Sibbo i början på 1960-talet och i Finström hade alltid stått öppna vilket innebar gäster som kom och gick med allt vad det innebar av husliga göromål och engagemang på olika plan.

Medan Artur ännu levde försökte Gunvor få tid för litterärt och konstnärligt skapande. Hon var engagerad i redaktionsarbetet för de åländska församlingarnas årligen utkommande publikation Sanct Olof där hon medverkade flitigt både med dikter och med prosa. Som filosofie magister med nordisk filologi, litteraturhistoria och engelska i sin ämneskombination arbetade hon som timlärare vid Ålands folkhögskola. Hon var också en av initiativtagarna till Ålands litteraturförening som grundades år 1972. I Församlingsbladet (numera Kyrkpressen) medarbetade hon både med lyrik och med artiklar. År 1977 debuterade hon med diktsamlingen Höstvär. Dessutom höll hon radioandakter om bland annat det grymma minnet av de första atombomberna över Hiroshima och Nagasaki. År 1983 utkom den mycket uppmärksammade boken Lev väl flickebarn baserande sig på den krigstida korrespondensen från år 1944 mellan skoleleven i Borgå Gunvor Ewalds och frontsoldaten Per-Ole Johansson. De två träffades aldrig. Per-Ole stupade i juni 1944. Gustaf Widén, då kulturchef på Borgåbladet, var en av de första som uppmärksammade boken med en lysande recension.

Fredsarbetet låg Gunvor varmt om hjärtat. År 1986 trycktes hennes fredsdikt upp på ett kort utgivet av Ålands fredsförening. Dikten, högaktuell i dag som är, ingår i den åländska fredsboken Röster från fredens öar med avsikt att föra fram synpunkter på Åland i ett internationellt sammanhang;

*"Av rädsla
för vi krig*

*När vi får mod,
ska vi mötas vapenlösa.*

*Fred strider man inte för.
Fred ger man och får."*

Tre år efter succén med Lev väl flickebarn som utkom i tre upplagor gav Gunvor ut Uppföljningsboken Blå skymning, även den på Finlands fredsförbund.

Efter att det nya hemmet i radhuslängan vid Källstigen med den vackra utsikten över Slemmern hade inretts fortsatte Gunvor med sina projekt. Hon talade ofta om hur pusselbitarna började falla på plats, även om det skulle dröja länge innan läggspelet blev färdigt. Det var inspirerande att ha Valdemar Nyman som granne och ett bollplank. Gunvors sista bok På egen våglängd, år 2000, handlar om hennes möten med människan Valdemar Nyman med ”glimtar från tangerande livsvägar”. Den ger också en av nycklarna till Gunvor Javéns personlighet med så många olika schatteringar.

Ett stort arbete var översättningen av Lassi Nummis dödsmissa Requiem till svenska som utkom år 1994. Att Gunvor hade intresserat sig för boken som hon hade kommit över på originalspråket på Mariehamns bibliotek år 1990 berodde på att hon i Nummis lyrik tyckte sig ha funnit en livsnerv värd att förmedla till läsare som inte kan tillägna sig texten på finska. Lassi Nummi var mycket nöjd med översättningen vilket han gav uttryck för på biskopsgården i Borgå i november 1994 då verket reciterades i sin helhet inför en stor publikuppslutning.

På 1990-talet utkom diktsamlingarna Ristning mot rymder och I tidens dolda rymlighet. Många av dikterna har tonsatts av bland andra kompositören Ingmar Wendschlag.

Ett kapitel i Gunvors liv handlar om hennes teckningar med motiv över blommande marker som hon utförde i växtfärg och i tusch. Blommor som färgsymfonier associerande till Prästnäset i Finström och Tullarnas äng i Mariehamn. Den rika åländska blomsterfloran med vitsippor, blåsippor och gullvivor formligen bubblade ur henne sedan början i juli 1989. Teckningarna har bland annat ställts ut på Ålands museum.

Kulturell som Gunvor var missade hon sällan orgelkonserter speciellt under Ålands orgelfestival som också inspirerade henne till dikter och Mariehamn litteraturdagar där hon var en trogen deltagare allt från början år fram till hennes sista år.

Gunvor talade ofta med värme om sina barn och deras familjer. För att hålla regelbunden kontakt med dem bosatta i Nagu, Sverige, Danmark och USA tillägnade hon sig den nya digitala tekniken i form av e-post och Skype.

Gunvor Ewalds föddes den 6 april 1925 i ”skaldestaden Borgå med sina fornminnen, sin idyll och sitt klimat för författare och konstnärer”. Hon växte upp som storasyster i en tre barns familj. Barndomshemmet vid Martavägen finns fortfarande kvar. Hon blev student från Privata svenska flickskolan (numera Strömborgska skolan) i Borgå år 1945 där hon i början av 1950-talet var timlärare. Under studietiden vid Åbo Akademi fattade hon tycke för Artur Javén som blev hennes make 1952.

Gunvor Javén fick leva ett långt liv. Nu har hon fått sin sista vila intill Artur Javén på Finströms kyrkogård. Bortom timligheten anar vi evigheten med Gunvors dikt som hon ofta brukade återkomma till:

*”Övervintringen
är kal och kall,
täcket vitt,
mjukt och lätt.*

*När jag når
till solens tid
skall nog saven
stiga varm,
skall nog hela trädet
brista ut i blom.*

Benita Ahlnäs

Magnus Ingmar Kull

* 12.4.1924

† 14.1.2016

Magnus Kull växte upp i Gamla Vasa. Hans föräldrar var folkskollärarna Ester Kull (f. Enegren) och Johan Evert Kull. Barndomen var trygg: Enligt egen utsago lärde sig Magnus köra buss när han var 12 år gammal och ofta var den enda passageraren till sista hållplatsen i Gamla Vasa. Vuxendomen var inte lika trygg. Pappa Evert deltog som frivillig i Vinterkriget och stupade. När fortsättningskriget började gick 17-åriga Magnus med som frivillig. Som sanitetsunderofficer såg han vad krig innebär. Efter hemförlovningen började han studera vid Svenska Medborgarhögskolan som grund-

dats år 1943 ”mitt under brinnande krig”, som det står i högskolans historik. Det var ett val som hade långtgående följder både för den unge studeranden och för högskolan. Det var där Magnus mötte sin Karin som sedan blev hans livskamrat under ett långt, lyckligt äktenskap. Det var han som lade grunden till att högskolan blev den starka och uppskattade läroanstalt den är i dag.

Magnus avlade socionomexamen med utmärkelse år 1949. Han fortsatte sedermera sina studier och avlade ekonomie licentiatexamen. Under tiden 1958 till 1969 verkade han också som rektor för högskolan jämsides med undervisningen. Magnus Kulls tid som rektor var av avgörande betydelse för högskolans utveckling. Han hade bestämt sig för tre uppgifter då han år 1958 valdes till rektor: att ändra högskolans namn, att få ett eget hus åt högskolan, som dittills varit hyresgäst hos olika andra utbildningsenheter och att fördjupa den

existerande utbildningen samt utvidga utbildningen till nya områden. Han lyckades också i alla dessa föresatser. År 1964 kunde det nya skolhuset ritat av arkitekt Erik Kråkström vid Topeliusgatan invigas, samtidigt ändrades högskolans namn till Svenska social- och kommunalhögskolan (SSKH). Inom loppet av ett par år utvidgades utbildningen till att omfatta även journalistutbildning och bibliotekarieutbildning. Han var också för nya nordiska och internationella influenser, vilket ledde till att högskolan på många sätt blev en föregångare särskilt inom den sociala utbildningen.

Också efter sin pensionering och flytten till Lovisa fortsatte Magnus att aktivt följa med SSKH's utveckling. Det är i hög grad tack vare Magnus Kulls framsynthet, diplomatiska förmåga och förmågan att skapa goda kontakter till omvärlden som SSKH fick den stabila grund den nu vilar på. Den anda han skapade lever fortfarande kvar.

Hösten 1969 godkändes en ny lag om skolstyrelsen. Till chef för den svenska avdelningen utnämndes Magnus Kull. Uppgiften var att bevara ett fungerande skolnät och trygga en skolgång för alla medborgare. Förutom en nio-årig grundskola skapades också ett nytt nät av gymnasier med sex nya skolor på den österbottniska landsbygden. En bedrift som saknar motstycke i vår skolhistoria. Målsättningen var att alla barn skulle ha möjlighet till fortsatta studier. Detta genomsyrade arbetet. Ingen ifrågasätter idag reformerna som genomfördes under 1970-talet. Magnus insats som chef och påhejare var betydande. Viktiga tider i Magnus liv var tjänsten som socialminister 1964, uppgiften som riksdagsman 1966-1970 och direktörsposten vid Nordiska kultursekretariatet i Köpenhamn 1971-75. Magnus var en övertygad nordist. Han sörjes av hustrun Karin och sönerna Johan och Erik med familjer.

Gunvor Bretschneider

Lasse Hoffman

Erik M Snellman

Martin Lilius

* 15.4.1947

† 2.9.2015

Martin Lilius, född i Helsingfors, flyttade redan under sina tidiga år till Tammerfors då pappan Henrik Lilius blev utsedd till viceVD på Klädesfabriken i Tammerfors. Svenska samskolan i Tammerfors blev Martins hemskola varifrån han också tog studenten. Efter studier vid Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg gjorde Martin sitt huvudsakliga värv inom den maritima tunga industrin. Martin var också mångårig styrelsemedlem i Tamfelt Abp samtidigt som han engagerade sig aktivt i hemkommunens och framför allt den svenskspråkiga gemenskapens väl och ve.

Martin hann med mycket. Han fungerade länge som styrelsemedlem och som styrelseordförande för Svenska samskolan, som ordförande för Birkalands distrikt för Pohjola-Norden och som ordförande för Pohjola-Norden, Pyynikki. Han var också engagerad i Svenska klubbens verksamhet och var aktivt med och arrangerade högklassiga föredragshållare till klubben, anordnade seminarier, Svenska Dagen fester etc.

Han fungerade som chefredaktör för Tammerfors aktuellt och skrev aktivt artiklar till tidningen. Hans stora intresse för «gamla prylar» – som han själv uttryckte det – gjorde honom till en av de stora kännarna av Tammerfors historia, framför allt stadens industrihistoria, som låg hans hjärta väldigt nära. Man kan gott säga att Martin hade ett finger med i spelet alltid då något spännande ordnades i Tammerfors på svenska.

År 2007 utsåg konungariket Sverige Martin till honorärkonsul i Tammerfors, en titel som han bar med den äran. Han var alltid färdig att hjälpa människor som var i behov av assistans. Vid sin sida hade Martin hustrun Leena, sönerna Fredrik och Carl-Henrik samt dottern Anna. Trots att Martin hann med mycket blev ju också en hel del ogjort och det kommer att vara svårt att finna en lika engagerad och för sin sak brinnande människa som Martin. Vi saknar honom på alla plan; som människa, som fixare och som vän och kollega.

Rikard Bjurström, konsulskollega

Tor Lindblom

* 17.7.1930 i Viborg

† 24.10.2015 i Helsingfors

FOTO: CHRISTIAN BERGENHEIM

En stark skolpersonlighet, Lärkans rektor emeritus Tor Lindblom avled på FN-dagen 2015 i en ålder av 85 år. Han föddes i Viborg och födelsestaden förblev hans hjärta nära.

Tor Lindblom blev filosofie kandidat i historia från Helsingfors Universitet 1955. Efter att ha varit rektor för Svenska folkakademin i Borgå 1964-68 utförde han sitt egentliga livsverk vid Nya svenska läroverket, sedermera Gymnasiet Lärkan. Under Lindbloms 24 år långa – Lärkans hittills längsta – rektorsperiod med 1106 dimitterade studenter var det inga tvivel i skolan om vad som var rätt

och fel. Minnesvärda var också hans morgonsamlingar, vilka han – resligt stående i talarstolen i festsalen – ofta inledde med ”Redan de gamla grekerna...”.

Vistelser i Frankrike under ungdomsåren gjorde Tor Lindblom till en frankofil. I gymnasiet höll han sina lektioner i en ledig föreläsningstil, så att lektionerna utgjorde direkta svar på historieförfrågor i realprovet. ”Bildningen är det som återstår då man glömt allt man lärt sig”, brukade han säga.

Tor Lindblom såg sin rektorsperiod som en seglats. Som rorsman för segelfartyget Lärkan genomförde han skolans övergång från pojkskola till samskola 1971. Hans fasta hand behövdes särskilt när skolan kommunaliserades 1977 och under kampen för skolans överlevnad under den stora gymnasiedebatten i Helsingfors 1989-90. Då var bränningarna som svårast.

Andrummet i Tor Lindbloms tillvaro var sommarvistelserna med familjen på stugan i Korpo, där han efter pensioneringen 1992 fick mer tid för att fiska och snickra. Konstnären Åke Hellman målade rektor Lindbloms porträtt 1990.

Tor Lindbloms publikationer

Tor Lindbloms publicerade minnen omfattar en tidsrymd på femton år, från våren 1934 i Viborg till studentexamen vid Svenska Normallyceum i Helsingfors 31.5.1949. Minnena är lättlästa och skrivna med en logisk och flytande stil. Tillsammans med Erkki Pasanen gav Tor Lindblom år 2001 ut boken ”EDEN. Viipurilainen asuinparatiisi”, som handlar om det kvadratformiga stenhuset Eden, ritat av Axel Gyldén, på adressen Slottsgatan 32, och dess invånare. Tor Lindbloms avsnitt är skrivet på svenska. Till hans minnen hör hur han en gång hämtade en maskrosbukett till hovfröken Anna Virubova, som hade varit vid Nikolaj II:s hov.

Tor Lindbloms kronologiskt följande verk är *Mitt Viborg* (1995), med hågkomster från barndomen och skolgången i Viborg. En hågkomst var det biosök Tor Lindblom i februari 1939 gjorde i Palatsi, då han såg filmatiseringen av Fänrik Ståls sagner: ”Runeberg själv spelades av sonsonsonen Carl-Michael, sedermera legendarisk rektor i Lärkan. Föga anade jag då att jag nästan 30 år senare skulle bli hans efterträdare i ämbetet.” – Ett dramatiskt avsnitt i boken är Vinterkrigets första dag, då Tor får sälja 100 extrablad av tidningen Karjala om krigets utbrott.

Bladen går åt som på heta stenar. Tor återsåg inte sin barndomsstad förrän år 1993. Reminiscenserna fortsätter direkt i verket ”Om den ljusnande framtid är vår” (1999). I början av december 1939 evakueras mor Stina Lindblom och de tre sönerna till Korpisaari gård i Kylmäkoski i södra Tavastland. I januari 1940 åker Stina Lindblom i smyg tillbaka till Viborg och återvänder efter en vecka. Från familjens bostad sänder hon med en armélastbil 25 kollin och taxen Tana i säkerhet. –Av boken framgår också att Tor Lindblom 1.10.1940 inleder sin läroverksutbildning vid Svenska Normallyceum i Helsingfors. Boken handlar om denna skoltid, och genom familjen Lindblom upplever läsaren det finska folkets prövningar under hela 1940-talet. Finlands försörjningsläge var som värst 1942, och då sänds Tor på 14 månader till släktingar i Kävlinge utanför Lund i Skåne. Efter de svåra bombardemangen av Helsingfors i februari 1944 inrätta-

des i Hufvudstadsbladet ”Dagbokens skola”, undervisning per korrespondens för elever i förskingringen. Tor, som var evakuerad till Pernå, deltog i denna undervisning. De två sistnämnda böckerna är utgivna av SFV.

Det blev Tor Lindblom förunnat att leva ett långt och innehållsrikt liv. Han sörjs närmast av hustrun Ulla-Brita, som var hans ovärderliga stöd genom årtiondena, av dottern Gabriella och sonen Christian och fem barnbarn.

*Holger Thors
Klas Weckman*

Erik Lindström

* 29.5.1922

† 27.8.2015

Kompositören, dirigenten och basisten Erik Lindström dog 93 år gammal. En av det finländska jazzfältets pionjärer och mångsysslare är död. Erik Lindström kom att syssla med det mesta i finländskt musikkiv och hann verka bland annat som arrangör, producent, dirigent och ledare för olika orkestrar. Han hann fungera både som studiomusiker och skivbolagsdirektör i radio-, tv- och filmsammanhang. Som musiker var han en multiinstrumentalist i egenskap av basist, pianist och vibrafonist.

Erik Lindström blev 93 år gammal. Han opererades i februari 2015 för cancer och vårdades hemma hela våren och sommaren. Men de två sista veckorna var han intagen på sjukhus, innan han definitivt somnade in. Han sörjs närmast av hustrun Hillevi eller ”Tipu”, som han var gift med i över 60 år och som kom att skriva skrivit många av hans schlagertexter, samt sonen Carolus. Lindström föddes i Helsingfors den 29 maj 1922 i en familj med en finsk mor och rikssvensk far och levde som svensk medborgare i Finland livet ut.

Genom hela Finlands jazz- och underhållnings- historia från 40-talet framåt finns Erik Lindströms namn med i olika sammanhang. Han började som typograflärling vid Uusi Suomis tryckeri men kom i ett tidigt skede att söka sig in i den finländska musikbranschen. Tillsammans med brodern Olle Lindström var han en av de centrala gestalterna vid Cotton Club i Helsingfors där man under krigsåren dansade både vanliga danser och jitterbug och spelade skivor och

jammade. Tillsammans med bröderna Jaakko och Sal Furman samt Herbert och Wille Katz svarade Erik Lindström för en stor del av svängen i Helsingfors på 1950-talet. Erik Lindström spelade själv med i både Ossi Aaltos och Onni Gideons orkestrar på 1940-talet, men hans egen orkester verkade under cirka femton år från 1950-talets början till mitten av 1960-talet.

Som kompositör åstadkom Lindström över 500 opus, och mest kända bland dessa är hittarna som uppstod i samarbete med några stjärnsolister. Inspelningen av Muistatko Monrepos'n med Annikki Tähti såldes i knappt 35 000 exemplar och tilldelades Finlands första guldskiva. Likaså kom Helena Siltalas tolkningar av Ranskalaiset korot och Pikku midinetti att etsa sig fast på många trumhinnor. Liian vähän aikaa blev likaså en standard. De många hittarna gjorde att Lindström på senare år kunde åtnjuta signifikanta Teostointäkter.

Hans skivbolag Finndisc har beskrivits som litet men innovativt. Med artister som Juha Vainio och Irwin Goodman nådde man en viss framgång även om båda artisterna senare övergick i Fazers tjänst.

Erik Lindström var aktiv livet ut och konserterade ännu på sin 90-årsdag i Lahtis. Han lät också för ett par decennier sedan instifta en stipendiefond i syfte att dela ut stipendier åt unga och lovande musiker.

Lindström belönades med Statens tonkonstpris 2003 och fick en gyllene Emmabyst för sitt livsverk 2006.

Wilhelm Qvist

Seppo Niemelä

* 19.2.1946

† 2.8.2015

Folkbildaren och författaren, filosofie doktor Seppo Niemelä dog i en ålder av 69 år i en plötslig sjukdom den 2 augusti 2015. Niemelä förespråkade i sina tal, skrifter och i sin yrkesverksamhet konsekvent och helhjärtat det nordiska bildningstankens och demokratins betydelse för vårt land. Han var en folkbildningsidealist och som sådan en inspirerande förebild och mentor för likasinnade över parti- och skolgränserna.

Seppo Niemelä föddes i Kihniö, blev student i Parkano år 1946 och filosofie magister i Jyväskylä. Hans doktorsavhandling i socialpedagogik, som godkändes vid Östra Finlands universitet 2011, behandlade bildningsbegreppet i dialog med den nordiska folkbildningstraditionen. Seppo Niemelä använde ordet bildning i samma bemärkelse som danskarna begreppet ”dannelse”.

Seppo Niemelä började sin yrkeskarriär inom media som chefredaktör för Jyväskylän Ylioppilaslehti och inom folkbildningen på Alkio-opisto i Korpi-lahti. Därefter blev han först chefredaktör för tidningen Lalli och senare för Centerpartiets huvudorgan Suomenmaa. 1991 började Niemelä som generalsekreterare och studierektor vid Landsbygdens bildnings- och kulturförbund (MSL). 2001 valdes han till generalsekreterare för Samverkande Bildningsorganisationerna (VSY-SBO) varifrån han sedan flyttade till justitieministeriet för att under åren 2003-2007 leda politikprogrammet för medborgarinflytande.

Av Seppo Niemeläs många förtroendeuppdrag var det mest synliga hans fem-åriga ordförandeskap vid Rundradions förvaltningsråd i början av 1990-talet. Ännu efter sin pensionering var Seppo Niemelä en aktiv kolumnist och populär föredragshållare. Hans sista publikation blev jubileumsboken om hans finska förebild, bildningsfilosofen och centerpartisten Santeri Alkio.

Betecknande för Seppos bildningstörst var det sätt han lärde sig sig förstå och tala svenska. Han har vid flera tillfällen berättat att svenska lärde han sig genom att lyssna på svenska Yles radioprogram. Dessa språkkunskaper kom väl till pass både i de finlandssvenska kontakterna, och speciellt i det nordiska samarbetet inom folkbildningen: Niemelä var aktiv och skrev i den viktiga nordiska antologin Guldtavlorna i gräset, och valdes även till ordförande för de nordiska studieförbundens intresseorganisation Förbundet Nordisk Vuxenutplysning (FNV).

Kanske det största bidraget ändå är Seppo Niemeläs visionära syn på bildningspedagogiken, sedd i en finländsk, nordisk och europeisk kontext. Folkhögskolan var för Niemelä ”en skola för livet” där en ”levande växelverkan” präglar undervisningen i Grundtvigs anda. Niemelä tänkte vidare, och kom fram till att bildningspedagogik handlar om autentisk och nyskapande verksamhet på deltagarens egna premisser. Idén om att överskrida det existerande och främja bildningsvägen genom dialog och erfarenhetsbyte ingår även i pedagogiken.

I förordet för den finska upplagan av boken På kant med Europa – om demokrati og nordisk folkeopplysning (2000) betonar Seppo Niemelä att demokrati i sig är en livslång, lärande process. Hans egen livsgärning och bildningsväg var ett lysande exempel som ger oss efterlevande både uppmuntran och vägledning i våra gärningar. Ett stort tomrum har uppstått efter Seppo, men hans tankar lever vidare både i skrift och minne.

*Jyrki Ijäs och Björn Wallén,
kolleger och vänner*

Johannes Salminen

* 21.6.1925, Hammarland

† 23.5.2015, Helsingfors

Förläggaren och essäisten Johannes Salminen förmedlade både i sina texter och i sitt liv en känsla för det stilla levande som envist håller obevkligheten stängin.

Liksom det brukar vara med människor fanns det inte bara en Johannes Salminen, utan många.

Den i offentligheten kända var framför allt essäist, förläggare och intellektuell (han kom på bronsplats i en omröstning om landets främsta tänkare ordnad av Helsingin Sanomat på 1980-talet).

Medan Johannes med liv och lust som förläggare på 60- och 70-talen gav ut de så kallade blottarförfattarna (Tikkanen, Kihlman&Tikkanen) var han sparsam med sin egen privata person. Men det avtryck han gjorde när man träffade honom var högst personligt. Våra främsta minnesbilder är från tiden efter pensioneringen som litterär chef i över 30 år på Söderströms förlag. Vi brukade träffas på lunch eller kaffe. In i det sista ville Johannes ses ute på stan, gärna på något etniskt ställe eller där det var mycket folk i rörelse. Om det hade funnits en orientalisk basar i Helsingfors skulle den ha varit en given träffpunkt.

Diskussionen kretsade kring minnen och människor men gärna också kring sådant vi uppfattade som idiotiskt: ett politiskt beslut, Svenskfinland, dålig arkitektur. Om litteratur diskuterades var det sällan något finlandssvenskt utan klassiker, helst ryska. Ville han någon gång låna något nyutkommet var det

Margaret Atwood, J.M. Coetzee eller Haruki Murakami – under sina allra sista år intresserade han sig för dystopier.

Johannes kom ofta med dagens Ilta-Sanomat under armen (om det inte fanns någon idioti i tidningen att diskutera kunde man prata om idiotin med eftermiddagstidningar). ”Skamligt road också av det enklare skvallret, färdig att kasta in ett eget färskt och elakt bon mot vid behov”, beskrivs romaren Cicero i en essä från 1988. Man anar Johannes också bakom textens maning till att aldrig i kampen om ära och makt glömma idealet om humanitet.

Luncherna blev långa, de fortsatte tills restaurangen stängde klockan fem. Långa var också våra trädgårdsfester, där Johannes var huvudperson ända sedan 90-talet. Den sista han deltog i höll likaså på till klockan fem, på morgonen. Samtalet och Johannes levde upp efter tre. Han var då 88 år.

Som gäst på hans egna bjudningar kände man sig exklusiv. Först en campari. Sedan antingen rostade kastanjer eller kräftor, därefter kaffe och konjak eller likör i salongen. Exklusiviteten kom av det rituella, av att mönstret alltid var detsamma. Inte för inte var Johannes katolik.

Alltid detsamma. Vilken trygghet. Och vilken saknad nu.

För framför allt var Johannes en lojal vän med klar blick för vars och ens situation och person. Han såg, uppskattade och hade tålmod med andras goda och mindre goda sidor. Hans urskillningsförmåga och livskänsla gav tillvaron nyanser och djup.

Också i essäerna är det ofta det motsägelsefulla hos människor och civilisationer han lyfter fram: den för ett enspråkigt finskt Finland ivrande men på svenska skrivande lysande stilisten Snellman, eller Sprengtporten som svek sin kung men kanske räddade Finland, eller det islamska Osmanska riket som skyddsmakt för en utsatt judendom. Fastän hans fascination för de stora civilisationerna – Ryssland, Konstantinopel, Rom – är uppenbar, väcker de små, självständigt navigerande, som dogernas Venedig, hans största förtjusning. Klart lyser också Åland, där han växte upp och dit han alltid återkom, det lilla öriket som förstått att utnyttja sitt geografiska läge och bygga sitt välstånd på sjöfarten. ”Jag är ju ålänning”, kunde han ge som en uttömmande förklaring, och signal till nytt diskussionsämne.

Trots Johannes beundran för klok pragmatism och köpmanskap är det inte segrarnas historia han skriver. Hans hållning grundas på det han såg som huma-

nismens djupaste budskap, ”framgången är inget moraliskt kriterium, du kan ha rätt också mot historien”. En kamp mister inte sitt värde bara för att den hör till de förlorade: Romarriket bländar, men det var den religion som växte fram bland dess slavar han valde då han konverterade till katolik. Utsatta minoriteter över huvud taget handlar fler än en essä om.

Johannes blick kunde vara sträng, men det var sitt frustande skratt han var känd för. Klädstilen var vit kostym och svart skjorta, jeans och sportjacka till vardags, och gärna en snitsig keps på skulten. Hans essäer är klädda enligt samma kod, i dem kombineras stor sakkunskap och stram hållning med moderna uttryck, dåtid förvandlas på ett ögonblick till nutid.

Både i hans texter och i hans liv fanns en känsla för det stilla levande som en vist håller obevkligheten stängen. Johannes sista bok, urvalet Från Bysans till Bush, kom ut för en dryg månad sedan. I den ingår dagboksanteckningar från mars 2004, och där, mitt i ett resonemang om Irak, finlandiseringen och nazisternas grymheter skriver han: ”Plötsligt i natt mindes jag ormbunken som växte invid diket mot Gräftlandet alldeles nära insjön. Där levde den sitt mystiskt undanskymda liv, till sakta sorl från den lilla bäcken.”

Tack Johannes, för din urskiljande blick, din känsla för lyckan och ljuset och för din vänskap.

*Tapani Ritamäki
Henrika Ringbom*

Olle Sirén

* 13.2.1926

† 8.9.2015

FOTO: MATS TUOMINEN

Professor Olle Sirén avled den 8 september 2015 i sin hemstad Lovisa, 89 år gammal. Det skulle inte göra honom rättvisa att tala om hans livsgärning i singularis. Hans livsgärningar var nämligen minst tre: pedagogens, historikerns och lokalpolitikerns. Han var Lovisa-bygdens Grand Old Man.

Olle Sirén föddes den 13 februari 1926 som prostson i Pyttis. Efter studentexamen vid Lovisa svenska samlyceum 1944 studerade han historia och svenska vid Helsingfors universitet och blev filosofie kandidat 1948. Redan under studietiden tog hans samhällsengagemang sig uttrycki

ordförandeskap för universitetets svenska kårsektion och kuratorskap för Östra Finlands nation. Licentiatexamen avlade han 1967.

Sin livsgärning som pedagog utförde han vid den skola han själv gått i, numera Lovisa gymnasium. Han började som timlärare 1954, avancerade till lektor och var äldre lektor från 1968 till pensioneringen 1989. Tusentals elever minns sin inspirerande modersmåls- och för många även historielärare, lite respektlöst men desto mer kamratligt kallad ”Slattré”, som en gedigen personlighet och stor humorist. Här två vittnesmål: ”En av de få som visste mycket om mycket” och ”Den kunnigaste av de kunniga”.

Han hyste stort intresse och lika stor respekt för elevernas östnyländska dialekter, och lär ha sagt att högsvenskan är lite tillgjord jämfört med äkta Pernådialekt. Och ändå var det förstås ”högsvenska” han skulle lära ut.

Sitt brinnande intresse för historia, hembygden och det svenska språket kombinerade Olle Sirén i sitt omfattande författarskap. Han fortsatte Kurt Antells arbete med Pernå sockens historia, i hela fem delar, den första 1965 och den sista 1999. Pernå socken, den enda ursprungliga mellan Borgå i väster och Pyttis i öster, inkluderade ju länge både Liljendals och Lappträskskapellförsamlingar och dessutom Degerby, sedermera Lovisa stad. Historiken omfattade alltså hela regionen. Men han skrev också Lovisa stads egen 250-årshistorik, som utkom 1995.

Hans produktion omfattade vidare historiker över Stockfors, Svartå och Strömfors bruk, herrgårdarna Sarvlax och Malmgård, Degerby rusthåll och Degerby gille, SFP i Lovisa och Kuggomskolan samt ett antal personbiografier. Han var också en flitig medarbetare i Historisk Tidskrift för Finland.

Olle Sirén intresserade sig dock inte bara för hembygdens förflutna, utan också för dess nutid och framtid. I över tre decennier satt han i Lovisa stadsfullmäktige och i femton år i stadsstyrelsen, även som dess ordförande. Sin kommunalpolitiska insats krönte han med ordförandeskap i stadsfullmäktige. Han företrädde SFP, men respekterades som den liberal han var över parti- och språkgränserna.

För sina kulturinsatser belönades Olle Sirén med hedersledamotskap i Svenska litteratursällskapet och mottog både dess Hallbergska pris och stora Tollanderska pris. Han mottog Svenska folkskolans vänners folkbildningsmedalj 1993, samt SFV:s kulturpris 2005. Han var riddare av första klass av Finlands Lejons order och förärades också Svenska kulturfondens pris. Professortitel förlänades han 1991.

Olle Sirén sörjs närmast av sina fyra döttrar Milla, Nina, Ulla och Hedda, som aldrig flyttade långt bort från hemstaden och bevarade en nära kontakt med sin pappa, liksom de fem barnbarnen till sin morfar.

En stor kulturpersonlighet, en hängiven humanist och en gentleman av den gamla stammen har lagt ned sin flitiga penna, men efterlämnat ett digert arv för många att förvalta.

Björn Månsson, elev och vän

Per Snickars

* 28.10.1926

† 5.8.2015

Per Wilhelm Snickars var född i Korsholm. Han kom till Helsingfors för att studera vid Sibelius-Akademien, där han tog sin kantor-organistexamen 1951, musiklärarexamen 1954 och sångdiplom 1960. Under hela sitt yrkesverksamma liv och sina år som pensionär stannade han kvar i Helsingfors,

men han höll fast vid sina österbottniska rötter.

Sin första tjänst hade han som extraordinarie kantor-organist vid Sörnäs svenska församling 1951–56. Därefter var han ordinarie kantor-organist vid Malms, sedermera Markus församling (numera Petrus förs.) 1956–63 och under åren 1963–83 var han kantor vid Södra svenska församlingen (numera Johannes förs.) i Helsingfors. Under denna tid förlänades han titeln *director cantus* 1971. Han avslutade sitt arbete i kyrkans hägn som stiftssekreterare vid Stiftsrådet i Borgå stift (1983–89).

Vid sidan av arbetet som kantor var Per Snickars musiklärare i Brändö svenska samskola åren 1953–64, han var timlärare i solosång vid Sibelius-Akademien 1962–84 och vid Helsingfors Konservatorium 1967–84.

Inom körlivet i Svenskfinland var Per Snickars en känd gestalt. Han var dirigent för Helsingebygdens kör i hela trettio år (1966–96), och han dirigerade Walentinakören (i Helsingfors) 1981–86. Han var förbundsdirigent för och styrelsemedlem i Helsingfors svenska kyrkosångsförbund under många år. Ordförande för Finlands svenska kyrkosångsförbund var han 1977–86. Genom de

körer han dirigerade var han också aktiv i Finlands svenska sång- och musikförbund. Han har komponerat sånger och gjort ett stort antal körarrangemang för blandad kör. Per Snickars folkbildargärning har stark förankring i det finlandssvenska musiklivet.

Per Snickars var medlem i Svenska folkskolans vänners styrelse 1980–1998, och verkade som dess vice ordförande 1988–98. I en förening som SFV behövs kunskaper och färdigheter av olika slag och genom sitt praktiska handlag och sin blick för vad som skulle göras när det gällde fastigheter var Per Snickars en stor tillgång för SFV. Det var naturligt att han genast valdes in i SFV:s fastighetsutskott, som har hand om ärenden beträffande föreningens många fastigheter, både i Helsingfors, på andra orter i Finland och ute i skärgården. Han var medlem av fastighetsutskottet 1980–2002 och dess ordförande 1987–2002.

Tack vare hans musikaliska kunnande var det en självklarhet att han var medlem av den kommitté som utarbetade SFV:s Stora sångboken, en kulturskatt som omfattar 250 finlandssvenska sånger. Stora sångboken kom ut 2001 som resultat av ett stort och gediget arbete av sångbokskommitténs medlemmar. Utöver kommittéarbetet gjorde Per Snickars pianoarrangemang till ett flertal sånger i Stora sångboken. Han var också den som alltid satte sig vid pianot när det sjöngs vid SFV:s sammankomster, inte minst var det han som alltid ackompanjerade Modersmålets sång som avslutning på föreningens årsmöten.

I Vem och Vad anger Per Snickars träslojd som särintresse, och han hade svarvning som hobby på äldre dagar. Per Snickars var en god historieberättare och han hade en underbar humor.

SFV:s folkbildningsmedalj i silver, som utdelas sparsamt, tilldelades Per Snickars 1998.

Per Snickars sörjs av sin hustru Alice och sina tre barn med familjer.

Hedvig Stenman

Ulf Söderblom

* 5.2.1930

† 4.2.2016

dagen innan han skulle fylla 86 år.

Söderbloms karriär började inte den sedvanliga vägen via Sibelius-Akademien, utan genom privatlektioner för pianopedagogen Helga Hedlöf i Åbo och med studier i musikteori för professorn vid Åbo Akademi, John Rosas. Söderblom tog dessutom starka intryck av svenske kördirigenten Eric Ericson.

Söderblom fortsatte sina studier som kapellmästarelev till Hans Swarowsky vid musikakademien i Wien, där operakonsten stod i centrum. Efter hemkomsten dirigerade han våren 1957 en produktion av Mozarts Trollflöjten i Åbo med Åbo stadsorkester och amatörångare. Föreställningen kom att bli hans språngbräda för en anställning vid Nationaloperan, där han skulle utföra sitt livsverk.

Han började som kördirigent under Leo Funteks period, men steg snart i grad och kom att verka som chefsdirigent från 1973 till 1993, längre än någon annan. Under sina totalt 44 år vid Nationaloperan dirigerade Söderblom närmare tvåtusen opera- och balettföreställningar och verkade också i en kortare period som operachef.

Professorn och hedersdoktorn, dirigenten Ulf Söderblom somnade in i stillhet den 4 februari 2016. Han kom att göra en betydande insats för utvecklandet av den inhemska operakonsten bland annat som långvarig chefsdirigent vid Nationaloperan. Han föddes den 5 februari 1930 och dog

Söderblom hade också en aktiv roll när Operafestspelen i Nyslott återuppstod 1967. I juli 1975 dirigerade han uruppförandet av Aulis Sallinens Ryttaren i Nyslott och i september samma år var det dags för Kokkonens De sista frestelserna. Ulf Söderblom kom således att ha en betydande andel i det som senare blev känt som operaboomen.

– Det var en fantastisk tid, även om man när det begav sig inte kunde förstå vad som var i görningen, erinrade sig Söderblom senare.

Söderblom dirigerade också premiären av Aarre Merikantos Juha 1967 och den därpå följande skivinspelningen. Totalt kom han att spela in tolv operor, bland dem Paavo Heininens Silkkirumpu (Silkestrumman, 1989), Fredrik Pacius Kung Karls jakt (1991), Aulis Sallinens Kullervo (1991), Erik Bergmans Det sjungande trädet (1992), Selim Palmgrens Daniel Hjort (1994), Bernhard Henrik Crusells Den lilla slavinnan (1997) och Mikko Heiniös Riddaren och draken (2001).

Han var också chefsdirigent för Lahtis stadsorkester 1985–1988 – en period som enligt vissa utgjorde startskottet för orkesterns framgångsrika utveckling – och verkade som långvarig förbundsdirigent för Finlands svenska sång- och musikförbund från 1967 till 1992 och tog där även initiativet till framföranden av större verk vid förbundets sångfester.

Söderblom kom under karriären dessutom att verka i ledningen för Svenska oratorieföreningen i Helsingfors, som årligen utförde större vokala verk tillsammans med Helsingfors stadsorkester; en möjlig höjdpunkt under den här perioden var enligt Fabian Dahlström framförandet av Hilding Rosenbergs Johannes uppenbarelse 1967. Åren 1974–1986 ledde Söderblom den blandade kören vid Helsingfors universitets studentkår, Akateeminen laulu, som 1981 tog initiativet till komponerandet och uppförandet av Joonas Kokkonens Requiem.

Ulf Söderblom gifte sig 1957 med Karin Helena Ehrnrooth och fick fem barn, av vilka speciellt de båda sönerna kom att gå i sin fars fotspår: Erik som regissör inom opera och teater och Jan som violinist och dirigent.

Sin sista kväll, en föreställning av De sista frestelserna, dirigerade Ulf Söderblom på Nationaloperan den 27 mars 2001.

Wilhelm Kvist

Tom-Christian Söderman

* 3.4.1936

† 14.4.2015

Ambassadören, pressrådet och journalisten Tom-Christian Söderman har avlidit vid en ålder av 79 år. Han gjorde en lång karriär inom utrikesförvaltningen men glömde aldrig sina rötter i skärgården.

Tom föddes i Helsingfors 1936, växte upp i Kronohagen och gick skolan i Broban. Efter avlagd studentexamen jobbade han som telefonrytare på FNB och programredaktör vid Rundradion tills han blev lockad till utrikesministeriet. Tom jobbade sida vid sida med notoriska pressrådet Anders Huldén på Finlands ambassad i Stockholm för att skapa en

opinion som stödde finsk utrikespolitik under det kalla kriget. Diplomattbostaden på Holländargatan blev ett legendariskt vattenhål för både svenska journalister och finska kulturpersonligheter. Det idoga påverkningsarbetet bar så småningom frukt. Opinionsartiklar som behandlade finsk utrikespolitik levererades i all tysthet till ambassaden på Västra Trädgårdsgatan för kommentarer och korrektur. Sedan kunde tryckpressarna sättas igång.

Tom jobbade med press- och kulturfrågor i Stockholm i elva år under 1960- och 70-talet. Det var en tid då Finland karaktäriserades som en stormakt i Sverige. Journalistvännerna i den svenska huvudstaden tryckte upp löpsedlar med texten "Finlands sak är svår", när Tom utnämndes till pressråd vid Finlands ambassad i London. Efter sju intensiva och givande år i Storbritannien bar det av till Helsingfors där han utnämndes till chef för utrikesministeriets press- och

kulturbyrå. Från denna post styrde Tom arbetet med Finlandsbilden i utlandet. Till sin hjälp handplockade han blivande förmågor inom utrikesministeriet, bland dem Christer Haglund, Juha Parikka, Erja Tikka och Petri Tuomi-Nikula. Posten som utrikesministeriets presschef kunde vara blåsig och i samband med interna uppgörelser på ministeriet utnämndes Tom till generalkonsul i Göteborg. Karriären inom utrikesförvaltningen kröntes med ambassadörs-posten i Reykjavik. Efter pensioneringen flyttade Tom med fru Kaija till Rödbergen i Helsingfors där han etablerade sig som fri skribent. Han skrev litteraturkritik för Sundsvalls Tidning och arbetade i redaktionsrådet för Nya Argus.

Utanför jobbet var det främst skärgården, och i synnerhet Hitis, som var Toms stora passion. Han skaffade sig ett sommarhem ett stenkast från sitt fadershus i Rosala. Dit återvände han varje sommar och var ett välbekant ansikte bland både öbor och sommargäster. Tillsammans med Camilla Lindberg skrev han boken Roster från Rosala som utkom 2009.

Tom Söderman var en stadin kundi som kände sig hemma i överallt i Norden. Med ett gott omdöme och god förmåga att lyssna hade han många vänner i Stockholm, Göteborg, London och Reykjavik. Hemma i Finland trivdes han bäst bland sina egna. Hans fru, två söner och sex barnbarn saknar honom.

René Söderman

Skribenten är ambassadråd vid utrikesministeriet

Kerstin Linnea Ståhl, f. Björklund

* 21.9.1941

† 27.7.2015

Kerstin, eller Stina, som hon kallades av de flesta, föddes i Borgå under kriget. Då pappa Olof inte fick permission från fronten, blev farbror Bengt en viktig person för lilla Stina. Under uppväxtåren var hon en aktiv gymnast i Göta Herves grupp. Musiken kom tidigt in i hennes liv och under tonåren spelade hon gitarr till husbehov. Hon blev student från Strömborgska läroverket i Borgå år 1960.

Efter studentexamen studerade hon vid seminariet i Ekenäs till folkskollärare, som hon blev 1963. Det var också i Ekenäs som hon träffade sin blivande

man, Hannu. Deras långa gemensamma livsbana präglades av pedagogik och musik. Stina jobbade först i Lovisa som lärare åren 1963–1964, men fick sedan tjänst vid kyrkoby folkskola Pyttis, där också hennes man jobbade. Stina var lärare i årsklasserna 1–2 och hennes undervisande inställning kom tydligt fram under hela hennes liv i olika situationer. Hon blev kvar vid skolorna i Pyttis under resten av sin tjänstgöringstid, åren 1964–2000. Hon var en sträng, men rättvis lärare. Stina undervisade också i engelska vid svenska medborgarinstitutet i Lovisa under många år och företog med sin studiegrupp en studieresa till London.

Musiken gick som en röd tråd genom Stinas liv. Hon spelade piano och harmonium och sjöng gärna, både tillsammans med sin faster Titti och vid olika tillställningar. I över tio år deltog hon aktivt i Skärgårdens vänner i Pyttis folk-

danslag. Under sina pensionsdagar sjöng hon med i den av sin man ledda allsången vid Lovisa medborgarinstitut.

Förutom musiken var "sommarlandet" i Mogenpört med blommor och bär viktigt. Att safta och sylta var för henne en naturlig del av hösten.

Stina och hennes man reste gärna, framför allt till favoritlandet Grekland.

Vi minns Stina som en varm, utåtriktad och glad person. För henne var familjen och släkten viktig och det fanns knappast en enda bemärkelsedag som hon skulle ha glömt bort. Stinas två barnbarn var speciellt kära för henne. I april i år råkade hon ut för en olyckshändelse och blev tvungen att tillbringa några månader i rullstol. Då blev korsorden hennes räddning för att få tiden att gå. Hon avled plötsligt, precis då rehabiliteringen började ta fart.

För oss som stod henne nära är den plötsliga bortgången svår att fatta.

Framför allt känns hemmet tomt för hennes man. Sorgen efter en maka, mor, mormor, svärmor och syster känns tung. Vi saknar dig, Stina!

Märta Marjamäki
Stinas syster

Paul Stenman

* 15.8.1939

† 28.7.2015

Alltid vänlig, alltid intresserad, alltid redo med ett fantastiskt lugn och en god humoristisk historia på lager, men framförallt en god make, far och bror – sådan var vår Puti.

Den 28 juli 2015, en ljuv sommarkväll, somnade Paul Stenman in efter en längre tids sjukdom. I sitt stämningsfulla hem på Packhusgatan fick han njuta av våren och de enstaka soliga dagarna i juli tills hans tillstånd snabbt försämrades och han tillbringade den sista tiden på Libeckska sjukhusets palliativa avdelning.

Paul ”Puti” Johannes Stenman föddes under krigstiden som äldst av tre sys-

kon. Hans mor Helmi kom från Kangasala och hans far Fride var hemma från Nedervetil. Puti växte upp i Gamlakarleby och hemifrån fick han med sig tvåspråkigheten och sin positiva, humoristiska livssyn.

Efter avlagda studier i etnologi och historia vid Åbo Akademi påbörjade han sin museibana på Landskapsmuseet i Mariehamn. Från 1975 fram till sin pensionering år 2002 verkade han som museichef vid K. H. Renlunds museum i Gamlakarleby, en uppgift som han levde sig in i med själ och hjärta. Gästfri som han var, kändes det alltid rätt att avlägga ett besök på museet för utbyte av tankar och funderingar. Puti kände en personlig stolthet över museets historia och dess rika samlingar av konstverk av landets främsta bildkonstnärer.

Man träffade ofta Puti, då han på cykel färdades med kameran runt halsen i Gamlakarleby centrum och i Neristan där han bodde. För honom var det viktigt

att för eftervärlden föreviga dagens samhälle i bild. Han engagerade sig stort i att bevara Neristan. Tillsammans med hustrun Stina gjorde han en aktiv insats för att skapa en trivsam och vacker miljö i den gamla trähusstadsdelen. Som en följd av detta engagemang donerades Drakes släktgård på Västra kyrkogatan till Karleby stad och Renlunds museum. Puti tog initiativ till inrättandet av en konstnärsbostad, Art in residence, i gårdsbyggnaden, en verksamhet som haft stor dragningskraft långt utanför landets gränser.

Då Nordiska konstskolan grundades år 1984 var Puti en av initiativtagarna. Han satt i skolans stiftelses styrelse i många år och förblev en äkta nordist ända till sin bortgång. Han insåg nyttan av samarbete och utbyte av tankar såväl i Norden som internationellt. Öppenhet, samarbetsvilja och respekt för andras åsikter var självklarheter för honom.

Puti hade gröna värderingar. Inget djur eller läte i naturen var för litet för att inte väcka hans intresse. På somrarna älskade han att flytta ut till holmen i Oravais. Där tycktes tiden stå still och han fick njuta av de fritidsaktiviteter som hörde hans sommar till. Förutom intresset för fotografering och fågelskådning, var det Karleby ungdomsförening (KUF) och amatörteaterverksamheten som låg honom varmt om hjärtat. Under många år deltog han både som textskrivare och skådespelare i Nyårsrevyn. Han uppskattade storligen den givande miljön och de inspirerande deltagarna och fann den generationsöverskridande verksamheten synnerligen meningsfull. År 2013 tilldelades Paul Stenman Svenska kulturfondens Svenska dagen-pris.

Puti var en aktiv frimurare. Han betraktade verksamheten ur ett historiskt perspektiv och uppskattade den förädlade umgängesformen.

Puti var nöjd med saker som de var. Han var sällsynt anspråkslös och tacksam och hade förmågan att fokusera på det väsentliga och undvek att klaga. Han var familjekär och hörde till en av de få män som var pappaledig på 60-talet. Han lät sig aldrig duperas av sin sjukdom och bevarade sitt optimistiska väsen in i det sista. Han sörjs främst av sin hustru Stina, sina två söner med familjer samt sin bror Nils-Erik med familj.

Brit och Nils-Erik Stenman

Peter Tallberg

* 15.7.1937

† 16.5.2015

FOTO: TOR LINDHOLM

Peter Tallberg dog den 16 maj 2015 efter en sista lång kamp, som han omöjligt kunde vinna men som han som en god förlorare stoiskt förde till ett ärofullt slut. Att anspela på ett tävlingsmoment ter sig naturligt då det gäller en person som Peter, en tävlingsmänniska ut i fingerspetsarna. Till och med på transportsträckan från Helsingfors till Hangö tävlade han mot varje folkbåt som rörde sig i farleden. Som aktiv idrottsman deltog han i fem olympiska spel och han var medlem av den internationella

olympiska kommittén (IOK) från år 1976 till sin död. Som den ytterst samvetsgranna medlem han var, hade han hoppats på att kunna slutföra sitt uppdrag år 2017, då han som 80-åring skulle ha uppnått pensionsåldern för IOK-medlemmar, men ödet unnade honom inte detta.

Förutsättningarna för Peter att uppnå idrottsliga framgångar var gynnsamma. Inom släkten fanns förpliktande traditioner och inom familjen uppmuntrende föräldrar, med en viss beredskap att tillskjuta nödiga resurser. Bland resurserna i övrigt, bröder, svågrar och söner, rådde rentav ett visst överutbud av duktiga gästar. Men framförallt hade Peter den mentala styrkan som krävdes – likt många toppidrottare avskydde han att förlora och gav aldrig slaget förlorat. Någon träningsnarkoman var Peter inte men han hade en medfödd god fysik, ett outtröttligt hjärta och goda blodvärden.

Ett tecken på god motorik och koordineringsförmåga var att han uppnådde, utöver segling, framgångar också i bordtennis, slalom, tennis och squash. Kännetecknande för Peters idrottsliga prestationer, oberoende gren, var ett stiligt utförande med utmärkt teknik. På tävlingsarenorna var han en slipad taktiker, inom seglingen fick han bland konkurrenterna det kanske inte så smickrande smeknamnet Ormen.

Peter var till sin läggning diplomatisk. Han undvek konfrontationer och hade föga förståelse för kompromisslösa personer. Därför togs hans tjänster gärna i anspråk inom organisationsvärlden, i de mest olikartade sammanhang. Han var i tiden ordförande för Finlands järnhandlare, han satt på den prestigefyllda posten som ordförande för Internationella seglarförbundet och var kommissarie för Finland vid världsutställningen i Sevilla. Han utsågs till första generalsekreterare för SLU, den nybildade centralorganisation som skulle samla och ena finsk idrott. Inom IOK var han initiativtagare och i 21 år ordförande för den kommission som drev idrottarnas intressen i den växande organisationen.

Peter var något av kosmopolit, en rutinerad minglare, belevad språkkunnig sällskapsmänniska, alltid välklädd med ytterst välblankade skor. I intimare kretsar kunde han ta ut svängarna ordentligt och betydligt mindre strikt. IOK förde honom till alla världens hörn, han hade personliga vänner i kungahus och bland dignitärer, han kände elitidrottare över hela världen. För sina insatser mottog Peter många utmärkelser, de sista ännu på dödsbädden.

Offentligheten var inte alltid tillmötesgående utan mången gång tung att bära. Som VD för familjeföretaget Ab Julius Tallberg blev Peter och företaget under det turbulenta 1980-talet offer för ett aggressivt maktövertagande och han tvingades avgå. Som en följd av korrupsionsrykten inom den olympiska rörelsen drabbades Peter och hans familj i ett skede av ett hänsynslöst mediedrev. Peter stod på sig, bestred anklagelserna och gick rentvådd ur striden. Relationen till pressen fick sig emellertid en törn och Peter intog därefter en reserverad hållning till det ”fria ordet”, men ställde alltid upp då så önskades.

Den nyländska skärgården var Peters vagga men svärföräldrarnas sommarställe vid Horma sjö i Loj0 kom att bli paradiset och tillflyktsorten i nästan 60 år. Här på «kolchosen» idkades segling, surfing, tennis, golf och allehanda andra aktiviteter, inte minst gräsklippning och kräftfångst. Aldrig föreföll Peter så tillfreds och avslappnad som då han hemkommen från någon av sina otaliga

resor, satt på bastulaven på ”Hormis” (ofta tillsammans med sin svåger). Han visste att efter bastun väntade en ”lucullisk” middag, hustru Nina gjorde oss aldrig besvikna på den punkten. Han visste också att före middagen vankades den traditionella angosturasnapsen, som togs på stående fot ur spetsiga glas, med ögonkontakt till sällskapet. ”Har det hörts något från pojkarna?” var den alltid återkommande frasen. Sönerna och deras familjer var ständigt i Peters åtanke. Mathias, Andreas och Peik var, var och en på sitt sätt, föremål för hans beundran och faderliga stolthet.

Livet var i många avseenden generöst mot Peter men mot slutet visade det sig i all sin hänsynslöshet. Slitna knän tvingade honom att undan för undan avstå från idrottande. Sjukdomen som hindrade honom från att utföra sina IOK-uppdrag, fråntog honom först glädjen av att äta, sedan dricka och sist att tala. Av allt som Peter funnit värdefullt återstod nu familjen, släkt och vänner.

Peter Tallberg lämnar ett stort tomrum efter sig, inom familjen och på udden vid Horma sjö. Man kan svårligen tänka sig hur det skall kunna fyllas. Personligen är jag tacksam för en villkorlös och kravfri vänskap i drygt fyrtio år.

*Tor Lindholm
svåger*

Levi Ulfvens

* 10.6.1926

† 1.10.2015

En av de verkliga eldsjälarna inom finlandssvenskt kulturliv, pol.mag. Levi Ulfvens, avled 1.10.2015 i Helsingfors. Han var född 10.6.1926 i Töjby i Korsnäs och blev drygt 89 år gammal. *Aktiv och produktiv* var hans devis, från början till slut.

För oss som lever i överflödets Finland är det svårt att föreställa sig ur vilka förhållanden Levi Ulfvens reste sig och utvecklades till en man med akademisk examen och mångsidig karriär i huvudstaden. Han föddes som åttonde barnet i ett bondehem, där pappan och husbonden dog redan när Levi var knappt tio år gammal. Hans mor blev ensam med jordbruket och en storfamilj, som bestod av sex pojkar och tre flickor. Kriget lade sten på bördan då fyra av bröderna var vid fronten i flera års tid.

Slitsamt arbete på åker och äng kunde ha varit Levis lott under hela livet, men han ville annat och satsade på att som privatist läsa till student. I en kammare i Töjby pluggade han ensam – tydligen sporrad av sin äldre bror Birger, som också blev akademiker i Helsingfors – och tog sedan bussen till Vasa för att tentera sina kurser. Han lyckades i sina föresatser och kunde efter en ganska exceptionell studiegång sätta vita mössan på huvudet i maj 1948. Med hans egna ord: ”Jag kom till hembyn med studentmössan på huvudet och lät mig beundras av hemfolket. Studentmössan hängde sedan på en krok i kammaren ovanför min säng. Där lyste den som en soluppgång efter en ljuvlig vårnatt.”

Efter detta följde studier i statslära och nationalekonomi vid Helsingfors universitet. Inte där heller fanns det något överflöd att ta till – såvitt jag vet var en gammal rock, ett par byxor och en skjorta all den utrustning han kunde ta med sig till huvudstaden. Men han trivdes som fisken i vattnet och verkade med framgång bl.a. inom Vasa Nation. Förvärvslivet kom i huvudsak att gälla ekonomi, och även där gjorde han väl ifrån sig och avancerade till direktör inom Helsingfors Sparbank, numera Aktia, en post som han pensionerades från 1988. Då hade han varit anställd på banken i 35 års tid. ”Banken var mitt liv och min värld”, har han själv konstaterat.

Vid sidan av bankingen brann han för kulturen och brukade ibland kallas för självaste Mr. Kultur. Inte minst för att han var synnerligen aktiv inom Svenska kulturfonden, Svenska litteratursällskapet, Konstsamfundet och Pro Juventute Nostra. Alla dessa åtaganden varade länge och visade på genuin uppoffring – han var en regelrätt arbetsmyra i det allmännas tjänst. I kulturfonden var han sekreterare åren 1963–71 och sedan ordförande 1972–92. I litteratursällskapets finansråd verkade han i över 25 års tid.

Hans böcker om kulturen – och framför allt om kulturfonden, beskriven i böcker som utgavs 1981, 1987, 1994, 1997 och 2001 – vittnar om detta aktiva intresse vid sidan av bankjobbet. Han skrev också böcker om skolan och ungdomsföreningen i hembyn Töjby och en bok om sin egen livsvandring, nämligen ”På levitens väg. Arvet från storstugan” (2004, 262 s.). I de finlandssvenska dagstidningarna, framför allt husorganen Hbl och Vbl, medverkade han frekvent med artiklar och insändare i flera decenniers tid. Han medverkade också i tidningen Landsbygdens Folk som kolumnist. Flera skrivmaskiner nöttes upp när han hamrade på tangenterna år efter år, men som pensionär gick han över till att skriva på dator och skaffade en ny laptop ännu som 88-åring.

Efter pensioneringen kunde han allt mer satsa på rötterna i Österbotten och tillbringade en lång rad med lyckliga somrar – några gånger ett halvt år i taget från april till oktober – i det gula huset vid kyrkan i Korsnäs. När Levi syns på cykel på landsvägen i kyrkbyn är sommaren nära, sade man på orten.

Men det var inte bara cyklingen som fyllde dagarna – också mångahanda sysslor som läsande, skrivande, snickrande, trädgårdsodling, skogsskötsel, gräsklippning och reovering av stugan fick sin beskärda del av tiden. Levi smälte på ett naturligt sätt in i lokalsamhället och gjorde aldrig något num-

mer av att han hade ena foten i salongerna i Helsingfors. Han uppträdde ofta vid festligheter på sommaren och filade grundligt på talen före varje uppträdande. Det fanns en stor syskonskara, om också utglesad med åren, att besöka och han bjöd gästfritt och gärna vänner och bekanta på trevliga sammankomster.

Prästgårdsmuseet i Korsnäs var ett av hans skötebarn som han var med om att utveckla under årens lopp. Liksom också biblioteket i Korsnäs som han besökte varje vecka under somrarna och som varje år kunde räkna med en försvarlig hög med böcker i donation då Levi städat ur hyllorna i Helsingfors.

Levi var en passionerad bärplockare och gav sig frimodigt ut i skogarna och på mossarna med bärkorgen i högsta hugg. Otaliga var de korgar med gyllengula hjortron som han bar hem. Och på senare år kunde han dessutom satsa tid och intresse på de strandtomter som införskaffades vid Svalbådan och som skulle bebyggas på lämpligt sätt.

Hälsan stod honom inte alltid bi, och många var de gånger då han reste sig efter en svår sjukdom som en Fågel Fenix ur askan. Sommaren 2015 var han svag och trött, men kunde ändå tillbringa över tre månader i stugan i Korsnäs. Nu hade cykeln lagts åt sidan, men han körde bil och styrde traktorgräsklipparen med van hand. De sedvanliga simturerna vid Svalbådan blev inte mera av, men han fick ännu möjlighet att sitta i lugn och ro på bryggan och plaska med tårna i vattnet.

Tyvärr var det nu så gott som slut på krafterna, och den sista nedförsbacken tog vid i början av augusti med vistelser på sjukhus och bäddavdelning. En kort tid var han ännu på fötter i Korsnäs, men när återresan till Helsingfors inför vintern skulle ske var han i praktiken sängliggande. Han togs igen in på Haartmanska sjukhuset, där han varit så många gånger tidigare, och från den resan blev det inte mera någon återvändo.

Det är betecknande att det igen var det gula huset vid kyrkan i Korsnäs som var skådeplats när denna sorti stod för dörren. I början av 1950-talet hade Levi träffat en trevlig flicka från kyrkbyn, och på den vägen blev han bekant med sina kommande svärföräldrar, som då hade bott i drygt 15 års tid i huset. Med tiden blev han som en son i huset, och bröllopet med hans kära Rose-Maj firades som sig bör just i detta hus i juni 1954. I ett 60-tal år kunde Levi och Rose-Maj återvända till sin fristad i Korsnäs, alltid sida vid sida och ivrigt sekunderade av svägerskan Maj-Len. Både guld- och diamantbröllop kunde firas på rätt ställe.

När den sista resan till Helsingfors inleddes var det givetvis alltid lika lojala Rose-Maj som stod vid hans sida, liksom sonen Johan och dottern Gunilla. Barnbarnen står nu i tur att efter hand överta det gula huset. Hittills är det alltså fyra generationer som fått njuta av den serena sommartillvaron vid kyrkan i Korsnäs.

Johan Ulfvens

(Levi Ulfvens mottog Svenska folkskolans vänners folkbildningsmedalj i silver 1982)

Carl Gustaf Wallgren

* 11.1.1923

† 24.3.2016

Medicinalrådet Carl Gustaf "Gutten" Wallgren avled den 24 mars i en ålder av 93 år. Han föddes i Helsingfors 1923 som nästälsta barnet till föräldrarna doktor Georg Wilhelm Wallgren och fru Rea född Strähle. De första åren av Guttens liv bodde familjen i St Michel. 1930 flyttade familjen åter till Helsingfors. Barndomsåren på 1930-talet präglades av

PORTRÄTT AV JASKA HÄNNINEN

ett livligt familjeumgänge. Somrarna tillbringades i Pellinge skärgård. Kontakterna till Reval där mormor bodde var täta. Stämmingsbilden från tiden är Guttens beskrivning av hur han som liten pojken kunde ligga i den stora sommarvillans pojkrum med öppet fönster på kvällarna, lyssnande till de vuxnas glada fest på verandan. I bakgrunden kunde han då höra knattret från sjöbevakarnas maskingevär i jakten på förbudslagstidens spritsmugglare.

Skolan för Gutten betydde Läroverket för flickor och gossar "Broban". Även det en institution med starka band till familjen. Pappan Georg Wilhelm var tidigare elev och blev senare Brobans skolläkare. Farfars syster Anna var lärare. Vid vinterkriget utbrott var Gutten 16 år gammal. Skolorna stängdes under krigshotet. Då tog sig Gutten till Borgå där det bodde släktingar till både mamma och pappa. Han anslöt sig som frivillig till den lokala luftspaningen. Vid samma tider gick han även med i skyddskåren.

I november 1939 ansågs läget ha lugnat sig så att skolorna återigen kunde inledda sitt arbete. Efter endast några skoldagar, mitt under en matematiklek-

tion, gick luftflarmet och bombningarna av Helsingfors inleddes. Den följande vintern tjänade Gutten skyddskåren med olika bevakningsuppgifter och fick en gruppleddarutbildning.

Efter vinterkrigets slut fortsatte skolan sommaren 1940. När studentexamen avklarats följande vår var det dags för militärtjänstgöring. Gutten hade tankar på en officersbana. Då han hörde om en möjlighet att få militärutbildningen i Tyskland väcktes hans intresse. Framgången i första världskriget för de i Tyskland utbildade finska jägarna i kombination med att familjens andra hemspråk var tyska bidrog till beslutet att söka in som frivillig i den finska SS-bataljonen. Våren 1941 bar det av med båt från Åbo till Danzig. Efter utbildning sändes den finska bataljonen till fronten vid Azovska sjön i östra Ukraina. I april 1943 fick han komma hem på permission till Finland. Den finska frivilligbataljonen upplöstes kort därefter. Militärutbildningen fortsatte nu med officerskurs nr 57 i Niinisalo. Från början av år 1944 tjänstgjorde Gutten som gruppchef i JR 52 vid Rukajärvi. Redan i det skedet inledde han läsandet för inträdesprovet till medicinska fakulteten vid Helsingfors Universitet.

1951 blev Gutten färdig läkare och inledde sin yrkeskarriär vid barnklinikkens röntgenavdelning. Kort därefter fick han en fast tjänst som assistentläkare vid Helsingfors stads sjukhus, en arbetsgivare som han kom att vara trogen fram till sin pensionering 1986. Gutten var radiolog, d.v.s. specialläkare inom röntgendiagnostik. En vid den tiden i snabb utveckling stadd och till av nya teknologiska innovationer präglad gren av den medicinska vetenskapen. Efter flera år vid Maria sjukhus kom Gutten att få olika uppdrag att planera nya röntgenavdelningar i Helsingforsregionen och att leda upphandling av medicinsk apparatur och teknologi. På uppdrag av hälsovårdsverket ledde han som överläkare projekteringen av bl.a. den Östra polikliniken, senare Herttonäs sjukhus, den första sjukhusenheten i det på 1970-talet växande Östra Helsingfors. Vid sin pensionering verkade Gutten som sjukhusdirektör för Helsingfors stads-sjukhus östra distrikt.

Gutten var genom åren aktiv i många sammanhang. Han var intresserad av samhälle, ekonomi och placeringsverksamhet. Detta kom att föra honom bl.a. till att bli styrelsemedlem i Läkarförbundet, styrelseordförande för Läkemedelsfabriken Medica, styrelseordförande för Eira sjukhus och skattmästare för Finska läkaresällskapet.

Gutten träffade sin livslånga kärlek Else-Maj Rautalin under studietiden på Nylands Nation där han var aktiv som klubbhövding och spelade trumpet i nationsorkestern. De gifte sig våren 1948 och det första av de tre barnen föddes följande år. Somrarna på Långön i Pellinge skärgård med den stora familjen, föräldrar, syskon, tanter, barn och syskonbarn, senare barnbarn följde Gutten genom hela hans liv. Han älskade träd och buskar, han odlade och vårdade. Han förstod att både människor i hans närhet och naturens växtlighet utvecklas bäst då man tillför lämpligt med näring, beskär lagom mycket och ser till att det runt omkring finns tillräckligt med utrymme att växa.

Dag Wallgren, son

Ole Wasz-Höckert

* 28.8.1918

† 23.10.2015

Professor Ole Wasz-Höckert avled i 97 års ålder. Hans efternamn kommer från fadern veterinär Arne Höckert och veterinär Hugo Wasz, som adopterade Ole efter att fadern avlidit några månader efter Oles födelse.

I tonåren var Ole var en framstående häcklöpare men avslutade sin idrottskarriär redan i tjugooårsåldern. Han blev student från Svenska Normallyceum i Helsingfors 1937 och påbörjade sina studier i medicin före vinterkriget då han var verksam inom Helsingfors befolkningsskydd. Han blev medicine kandidat 1941. Under fortsättningskriget fungerade han vid

fronten som bataljons- och krigssjukhusläkare.

Han blev medicine licentiat vid Helsingfors universitet 1946 och disputerade 1950 med en avhandling om tuberkulos.

Ole tjänstgjorde vid Helsingfors allmänna sjukhus barnavdelning 1949–1952 och blev specialist i barnsjukdomar 1951. Efter att ha tjänstgjort som avdelningsläkare vid Helsingfors tuberkulossjukhus 1953–1956 och Aurora epidemisjukhus barnavdelning 1956–1957 blev han också specialist i infektionssjukdomar. Hans banbrytande insatser i början av 1950-talet förbättrade diagnostiseringen och behandlingen av tuberkulös hjärnhinneinflammation hos barn. Han var docent i pediatrik vid Helsingfors universitet 1954–1965 och biträdande överläkare vid HUCS barnklinik 1959–1964.

Ole Wasz-Höckert utnämndes 1964 till den första professuren i pediatrik vid Uleåborgs universitet och verkade där till år 1972. Han tjänstgjorde som överläkare vid Uleåborgs länssjukhus och Barnkliniken vid Uleåborgs centralsjukhus. Han ägnade sig åt kliniskt arbete, undervisning, forskning och planeringen av den nya Barnkliniken. Han var mån om att hans elever också skulle lära sig sociala färdigheter. År 1972 utnämndes han tillsvenskspråkig professor i pediatrik vid Helsingfors universitet och skötte tjänsten till sin pensionering 1985.

Ole Wasz-Höckert deltog aktivt i många internationella läkarorganisationers ledning. Han verkade som samfundet Folkhälsans ordförande 1981–1992, och den karismatiska barnläkaren ivrade också för friskvård, fick till stånd en tonårspoliklinik i Helsingfors och var pionjär för babysimverksamheten. Socialmedicin stod Ole nära. Han var ordförande för föreningen Läkare mot kärnvapen 1981–1995.

Ole Wasz-Höckert var Svenska folkpartiets representant i riksdagen 1983–1991 och ivrade för hög standard inom hälso- och sjukvården. Han främjade aktivt Solkustens finska skolas verksamhet.

Ole var både kliniker och forskare. Som seniorläkare stödde och hjälpte han unga kolleger och då det var fråga om en ovanlig sjukdom rådde han dem att läsa litteratur och därefter diskutera patientens problem med honom. Ole inkluderade gärna unga kolleger i sina forskningsprojekt och gav dem teman för avhandlingsarbeten. Många av hans doktorander blev senare hans goda vänner.

Ole var sympatisk och genuint intresserad av sina medmänniskor och hans leende var oemotståndligt. Skärgårdsliv och slalom var hans specialhobbyn. Han älskade sin hustru Nina, och döttrarna Nina-Lis, Barbara och Helena med familj var synnerligen viktiga för honom.

Alf Backman

Christer Holmberg

Katarina Michelsson

Mikael Knip

Hans Åkerblom

Barnläkarkolleger och vänner

Una Wiklén

* 24.07.1940

† 16.04.2015

Una Wiklén föddes 24.7.1940. Hon blev upptagen i den sandmanska kusinskaran då hon år 1945 adopterades av vår faster. Jag minns kvällen när faster Greta kom hem till oss och sade: ”Ulli, nu ska du få en ny kusin, som är lika gammal som du. Ni kommer att bli vänner.” Det blev vi och vänskapen varade i nästan sjuttio år.

Una var litet annorlunda, hon var mörk, vi var ljusa. Hon hade ett sprakande temperament, vi var mera långsamma och eftertänksamma. Men otaliga är de upptåg och ibland halsbrytande äventyr vi har delat i barndoms- och tonåren och under senare år, nu i litet lugnare takt.

Balet, teater och musik var Unas passioner. I Mary Paischeffs balettskola på Annegatan i Helsingfors satt vår mormor ibland vid pianot. Det var hon som noterade Unas musikaliska läggning och medverkade till att Una fick utveckla sina talanger redan som barn. Vid unga år uppträdde hon som dansare, bl.a. på Svenska Teatern, och utbildade sig småningom i Stockholm till danspedagog. Ett av Unas livsverk blev den dansskola för barn, som hon startade i Åbo, då hon i slutet av 1960-talet flyttat dit med sin familj.

Hennes balettelever minns henne, inte bara för de många prisbelönda dansuppsättningar: ”Una var som en andra mamma för oss. Hon undervisade inte bara i dans utan brydde sig om oss som individer och stödde oss genom he-

la vår barndom och ungdom”. ”Hon var min första kvinnliga förebild”. Una var stolt över sina elever och höll kontakt med dem livet ut.

År 1986 handplockades Una Wiklén av Rabbe Laurén för att för Folkhälsans räkning dra igång en kvartersklubb för finlandssvenska pensionärer, den första i sitt slag i Åbo. Hon skötte den i Åbo stads regi fram till 1997 då Folkhälsan övertog det hela. Då Una erfor att man upphört med väsentliga aktiviteter såsom seniordans och minnesträning anhöll hon om att oavlönad få fortsätta att ta hand om de delarna av verksamheten. ”Jag kan ju det här, jag har ju hållit på med det så länge och det är viktiga saker”, förklarade hon själv. Minnesträningen skötte hon enligt moderna metoder och följde upp den med kontroll av förändringar och vid behov läkarundersökningar. Hon höll också kurser för blivande minnestränare.

I över 20 års tid ordnade Una Wiklén i församlingshemmet julafton med program och samvaro för ensamman finlandssvenskar. Hon fick organisationer och företag att bidra med donationer och kunde bjuda deltagarna på en traditionell julmiddag och dessutom se till att de fick julmat hem för de följande helgdagarna.

Hennes osjälviska arbete sina medmänniskor till fromma gick inte obemärkt förbi. Ett år utsågs hon av Röda Korset till Årets Vän i Åboland och våren 2014 erhöll hon Svenska folkskolans vänners folkbildningsmedalj som ”en eldsjäl som spridit kunskap och bildning genom ett ideellt engagemang på svenska”.

Una Wiklén hade lätt för att bli vän med människor, spontan och omtänksam som hon var. Men när hon gav sig in i något var hon bestämd och envis, hennes skarpa iakttagelseförmåga och mänskokänedom hjälpte till att övervinna hinder som stod i vägen. Det tomrum hon lämnar efter sig fylls inte lätt.

Vi saknar Una, men minns henne med stor värme. Eller för att låna hennes dotterdotter Saras ord: ”Nu har ridån gått ner för en av de starkaste, livligaste och vackraste av människor.”

*Ulli Cronström
Anna Lena Bengelsdorff*

Lennart Winqvist

* 18.5.1921

† 28.3.2016

Skolrådet, filosofie magister Lennart Alfred Winqvist avled i Helsingfors den 28 mars 2016. Han var född den 18 maj 1921 i Esbo och blev alltså 95 år gammal. Lennart Winqvist tillhörde den generation av entusiastiska folkbildare, som var med om att genomföra grundskolereformen i Svenskfinland. Han växte upp i en fiskarfamilj och fadern dog i tidig ålder. Såsom många andra studiehungeriga ungdomar blev därför lärarseminariet i Nykarleby den plattform, som lade grunden för hans

senare insatser inom skolväsendet. Han dimitterades från seminariet 1947. Samma år ingick han äktenskap med hushållslärare Mildred Sofia Nylund. Han fortsatte sina studier och avlade studentexamen 1954. Filosofiemagister blev han 1966.

Efter sin lärardimission tjänstgjorde han som lärare och föreståndare i Finno folkskola i Esbo 1947–1958. Efter en kort sejour i Sverige 1957–58, där han var lärare vid enhetsskolan i Södertälje, blev han utnämnd till tjänsten som föreståndare för Nykarleby seminariums folkskola, där han tjänstgjorde 1959–1964. Som lärare och lektor vid seminariet fick han utlopp för sitt stora intresse för, och djupa engagemang i pedagogiska frågor. Där kunde han också dela med sig av sina pedagogiska åsikter och didaktiska principer till blivande lärare.

Utvecklingen av skolväsendet var intensiv i Österbotten under 1960- och 1970-talen. Så hade till exempel Jakobstad-Larsmo inrättat försöksgrundskola redan 1969. I praktiken hade de flesta kommunerna i svenska Österbotten inrättat grundskola då det formella tillståndet kom. En viktig etapp i Lennart Winqvists fortsatta karriär var därför utnämningen till folkskolinspektör i Jakobstad, där han var verksam 1964–1970. I en sådan miljö hade han alla möjligheter att utnyttja sin eminenta förmåga som föreläsare och rådgivare i pedagogiska frågor.

Reformen berörde även skolförvaltningen, och då den reformerades och skolavdelningar inrättades vid länsstyrelserna 1970 utnämndes Lennart Winqvist samma år till ordinarie skolinspektör vid Vasa läns skolavdelning. Samtidigt beviljades han tjänstledighet och förordnades till överinspektör vid skolstyrelsen 1970–1971. Följande år förordnades han till t.f. byråchef, i vilken tjänst han stannade ett år varefter han tillträdde som biträdande avdelningschef i Nylands län. Winqvist hann även verka som utbildningschef vid Ålands landskapsstyrelse i två perioder: 1974–1975 och 1976–1980. Han sista arbetsplats blev skolstyrelsen, där han verkade som chef för svenska avdelningen från 1980 till sin pensionering 1987. Där fortsatte han sitt djupa engagemang i lärarnas fortbildning både som kursledare och föreläsare runt om i Svenskfinland.

Vi minns Lennart som en person som på ett frasfritt och analyserande sätt, ofta parad med en stor portion humor, gärna diskuterade olika frågor med sina kolleger.

Redan som ung lärare visade Lennart Winqvist intresse för samhällslig verksamhet. Han var bl.a. ordförande för Mellersta Nylands lärarförening 1952–1958 och styrelsemedlem i Finlands svenska folkskolläraryrkesförbund 1957–1958. Under sin tid i Nykarleby var han medlem i stadsfullmäktige 1965–67 och t.f. rektor för stadens arbetarinstitut 1963–1968. Winqvist skrev och var medförfattare i ett antal läroböcker för grundskolan bl.a. *Skriv och stava rätt 1-3* (o. K.V Lundqvist) och *Vår värld*, åk 3-9 (o. H. Krogerus). Sitt skolhistoriska intresse visade han genom sitt medlemskap i Svenska skolhistoriska föreningen i Finland, där han utsågs till hedersmedlem 1999. Han emottog SFV:s folkbildningsmedalj år 1988.

Om somrarna åkte Lennart till sin stuga vid Andrasjön i Nykarleby, där han enligt egen utsago aldrig fiskade. Det hade han fått nog av som ung. Däremot

tyckte han om att segla och han var hederskommodor i segelsällskapet Ägir sedan 1975. Ännu på sin ålders höst upprätthöll han sin kondition genom att skida och motionslöpa. Varje jul ringde han upp för att upprätthålla kontakten och önska en god fortsättning på det kommande nya året, en tradition som han upprätthöll till sina sista levnadsår.

Lennart Winqvist var vidsynt och human och varmt uppskattad bland dem som han kom i kontakt med. Hans arbete för att genomföra och vidareutveckla vår grundskola kommer länge att ihågkommas i den Finlandssvenska skolvärlden.

Karl-Gustav Jossfolk

SFV 2015

Verksamhetsberättelse och bokslut

Utveckling och balanserad ekonomi

SFV:s syftesparagraf är ganska entydig när det gäller vad föreningen skall syssla med. Föregående år hittade vi därför nya hem för de verksamheter som inte riktigt passade in i SFV:s verksamhet. Svenska studieförbundet blev en egen juridisk person, De Ungas Akademi övergick till Luckan – där Ung info redan fanns – och arbetsverkstäderna Sveps och Föregångarna övergick till Folkhälsan. Det här betyder inte att vi anser de här verksamheterna som oviktiga. Vi fortsätter att stöda dem med ansevärd summa varje år.

De kärndelar av SFV som blev kvar genomgick också synliga och betydande förändringar. Vi omvandlade år 2015 vårt kulturhus G18 till ett renodlat förenings- och organisationshus, där vi erbjuder gratis användning av både festsalen och mötesrummen

för husets hyresgäster – och dessutom för alla femtiosex medlemsorganisationer i Svenska studieförbundet.

Vår nya kultur- och bildningstidskrift SFV-magasinet kom första gången ut år 2015, och fick som en arvtogare till anrika Svenskbygden och studiecentralverksamhetens tidning Mentora ett så gott som odelat positivt mottagande.

Årsboken SFV-kalendern, som du nu håller i din hand, kommer ut i år för 130:e gången i obruten serie. Det är inte en helt vanlig årsbok med endast verksamhetsberättelse och ekonomisk översikt från året som gått, utan i SFV-kalendern ingår även artiklar av allmänt intresse och minnesrunor. Det är en tradition vi gärna håller fast vid.

Under 2016 tar vår nya, öppna kommunikationsstrategi form. Bland annat kommer våra regionalkanslier i Vasa och Åbo att flytta ut i gatunivå för att komma närmare våra målgrupper. Vi kommer också att på allvar ta i bruk video för informations spridning. Kort sagt: Vi vill bli ännu bättre på att berätta vem vi är, vad vi gör, vart SFV:s bidrag riktas och vad våra bidrag resulterar i.

Vi fortsätter att ge ut vår uppskattade biografiserie – i år lanserar vi på bokmässan i Helsingfors biografier över målaren, författaren och kulturhistorikern Helena Westermarck, och över kulturanthropologen Hilma Granqvist. Vi fortsätter också med våra populära litteraturtävlingar, Arvid Mörne och Solveig von Schoultz.

När det gäller SFV:s ekonomi finns för första gången på flera år positiva nyheter att berätta. Efter tre tunga år har vi nu, helt i enlighet med planerna, satt SFV:s ekonomi i skick. Vi har sett över alla våra arbetsprocesser, och fått ner våra kostnader så att de balanserar med intäkterna. Bokslutsmässigt kan vi konstatera att år 2015 blev ett bra år för SFV, placeringarna avkastade hyggligt, och vi kan åter visa upp ett överskott. Vi kan se med tillförsikt på framtiden.

Johan Aura
kanslichef

Verksamhetsberättelse	135
Bokslut	
Resultaträkning	138
Balansräkning	139
Finansieringsanalys	140
Noter till bokslutet	141
Bokslutets underskrift	145
Bokföringsböcker	146
Revisionsberättelse	147
Förteckningar	148
Utdelning 2015	155
SFV:s donations- och testamentsfonder 2015	158

Verksamhetsberättelse

ORGANISATION OCH VERKSAMHET

ALLMÄNT

Enligt föreningsstadgarna har SFV till ändamål att ”främja bildningsarbetet bland Finlands svenska befolkning genom att understödja skolor, barnträdgårdar och bibliotek, utge studieunderstöd ävensom stödja andra former av finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden”.

Styrelsen har 2015 fortsatt sin målsättning att minska ägande och upprätthållande av verksamhet, och fokusera på utdelningen av bidrag och stipendier, samt optimera förmögenheten för bättre avkastning.

I linje med denna strategi har ungdomsverkstäderna Sveps i Helsingfors och Resurscentret Föregångarna i Vasa fått en ny upprätthållare då de i augusti 2015 övergick till Folkhälsan Utbildning Ab. Ungefär hälften av SFV:s tidigare personalstyrka hörde till ungdomsverkstäderna.

För att omorganisera och effektivisera föreningens verksamhet inledde SFV samarbetsförhandlingar med personalen (verkstäderna undantagna) den 3 juni 2015. Omorganiseringen ledde till omställningar inom föreningens administration och att enheten De Ungas Akademi överfördes i januari 2016 till Föreningen Luckan rf. Totalt minskade personalstyrkan med 3,5 årsverken som en följd av samarbetsförhandlingarna.

Kultur- och bildningstidskriften SFV-magasinet ersatte under år 2015 Svenskbygden som föreningens medlemstidskrift. SFV-magasinet utkom med fyra nummer under sin första årgång. Upplagan låg på cirka 9 500 exemplar. Tidskriften mottogs mycket positivt.

SFV:s verksamhet är i resultaträkningen uppdelad i bildningsverksamhet, bidrags- och stipendieverksamhet, skrifter och publikationer samt administration och förvaltning. Bildningsverksamhetens största enheter bestod av studiecentralsverksamhetens kurser och studiecirklar, ungdomsverkstaden Sveps samt resurscentret Föregångarna i Vasa.

MEDLEMSKÅREN

SFV verkar aktivt i det finländska medborgarsamhället, dels i samarbete med organisationer och utbildningsenheter, dels genom sitt eget kontaktnät och sin stora medlemskår.

Vid utgången av 2015 var medlemmarna i föreningen Svenska folkskolans vänner rf 375 personmedlemmar och en understödsförening. Medlemmarna i Svenska folkskolans vänner understödsförening var 8191 personmedlemmar. Det totala antalet SFV-medlemmar var därmed 8566 st. Medlemsavgifterna har hållits oförändrade. Vid sitt årsmöte den 23 mars 2015 fastställde Svenska folkskolans vänner rf avgiften för understödjande medlemmar till 20 euro och för ständiga medlemmar till 200 euro. Svenska folkskolans

vänners understödsförening rf fastställde medlemsavgiften för sina medlemmar till 10 euro. I medlemsavgiften ingår SFV-kalendern och tidskriften SFV-magasinet samt som medlemsförmån en rabatt om trettio procent i Schildts & Söderströms bokhandel. Alla nya medlemmar fick som gåva en valfri bok ur SFV:s egen skriftserie.

STYRELSEN

Styrelsen sammanträdde under året till elva protokollförda möten. Antalet behandlade ärenden var 164.

Styrelsens sammansättning fram till årsmötet 2016 var (invalid, närvaro): ordförande: professor, dr **Per-Edvin Persson** (1989, 11/11), vice ordförande: filosofie magister **Veronica Fellman** (2007, 10/11), politices magister **Heidi Backman** (2013, 9/11), forskaren **Kjell Herberts** (mars 2015 9/11), ekonomie magister **Marc Hinnenberg** (mars 2014, 8/11), filosofie magister **Stig-Björn Nyberg** (1998, 11/11), musikmagister **Wivan Nygård-Fagerudd** (2010, 9/11), undervisningsrådet **Gun Oker-Blom** (2013, 9/11), författaren **Gustaf Widén** (2005, 11/11). Styrelsens sekreterare var kanslichefen.

I tur att avgå ur styrelsen var styrelseledamöterna Veronica Fellman, Wivan Nygård-Fagerudd och **Gustav Wikström**. Årsmötet beslöt enhälligt återvälja Veronica Fellman och Wivan Nygård-Fagerudd. I stället för Gustav Wikström, som inte kunde återväljas, nyvaldes Kjell Herberts. Samtliga valdes för mandatperioden 2015–2017.

HEDERSMEDLEMMAR

Hedersordförande i föreningen är professor **Ann-Mari Häggman**. Hedersmedlemmar i föreningen är **Lars Huldén, Bo Lundell** och **Per Snickars** (avled i augusti 2015).

UTSKOTT OCH KOMMITTÉER

Arbetsutskottet har förberett ärendena till styrelsens möten och avgjort löpande ärenden. Förvaltningsrådet har varit styrelsens rådgivande organ i frågor om förmögenhetsförvaltningen. Priskommittéer har bistått styrelsen i valet av pristagare och stipendiater. Medlemmarna i utskotten och kommittéerna är upptecknade i förteckningarna som bifogas bokslutet.

ÅRSMÖTE OCH UTDELINGSFEST

Föreningen höll sitt årsmöte i Helsingfors den 23 mars 2015.

Utdelningsfesten hölls i festsalen i SFV-huset G18 den 25 mars 2015. Vid festen utdelades Kulturpriset ur Signe och Ane Gyllenbergs fond, Folkbildningspriset, Christoffer Grönholms pris, Lillholmsstipendiet för kulturarbetare och bibliotekariéer och Beijarholmssstipendiet för lärare och barnträdgårdslärare. Fem lärare i svenska vid finska skolor premierades med stipendier. Dessutom utdelades fyra Folkbildningsmedaljer och fem Hagforsmedaljer. SFV fortsatte med den öppna nomineringsprocessen av pristagare och medaljörer.

BIDRAG OCH STIPENDIER

Under bidrags- och stipendieverksamheten i resultaträkningen redovisas totalt 2,74 miljoner som beviljade bidrag och stipendier. Utdelningen per sektor är följande.

Grupp	t euro	procent
Daghem, förskola, eftis	47	2
Skolor	1 473	54
Bibliotek	16	1
Finlandssvenska kultur- och bildningssträvanden	1 105	40
Studiestipendier	100	4
Totalt	2 742	100

Med bildningsverksamhetens kurs- och cirkelbidrag stiger årets beviljade bidrag och stipendier till 2,94 miljoner.

SFV:S STUDIECENTRALSVERSAMHET

Under 2015 avslutades samarbetsförhandlingarna inom SFV och den nya strategin verkställdes. En ny rektor anställdes i november. Sammanlagt 908 kurser genomfördes i samarbete med finlandssvenska förbund och föreningar. Kurserna hade sammanlagt 18546 deltagare (11862 kvinnor och 6684 män). Därutöver arrangerades 46 egna kurser, föreläsningar och andra evenemang för organisationsanställda och föreningsaktiva. Det totala antalet deltagare var 956.

EKONOMI OCH FÖRMÖGENHETSFÖRVALTNING

PERSONALEN

Föreningens personal var i medeltal 32 personer under räkenskapsperioden (41 personer år 2014).

DONATIONER OCH TESTAMENTER

En ny fond har grundats till värdet av 175 000 euro. Testatorn var **Erna Riska** från Helsing-

fors. Tillskottet till tidigare fonder var 114 000 euro.

Stiftelsen Svenska Brevinstitutet i Finland upplöstes 2015 och dess förmögenhet överfördes enligt stadgarna till SFV. Tillgångarna värderades till 197 000 och bokfördes som en donation.

FÖRMÖGENHETEN OCH FASTIGHETERNA

Styrelsen har fortsatt den långsiktiga processen att minska fastigheternas höga andel i föreningens tillgångar till förmån för mer avkastande alternativ. I januari 2015 har markområdet i Solvalla i Esbo och andelen i byggnaderna på markområdet sålts till Samfundet Folkhälsan.

Övriga aktier och andelar har i bokslutet nedskrivits med 672 000 euro.

RESULTATET OCH FRAMTIDA UTSIKTER

Resultatet i bokslutet 2015 uppvisar ett överskott på 228 000 euro.

Inför kommande år uppskattar styrelsen att förmögenhetens avkastning fortsätter trygga verksamheten och utdelningen av bidrag och stipendier. Den traditionella placeringsstrategin med investeringar i aktier och fastigheter fortsätter. Avkastningen påverkas sålunda av den ekonomiska utvecklingen i Finland och globalt.

Resultaträkning

1 000 euro	Net	Jan-dec 2015	Jan-dec 2014
Ordinarie verksamhet			
Bildningsverksamhet			
Inskåder			
Understöd		1 445	2 199
Övriga inskåder		18	4
		1 462	2 203
Kostnader			
Personalkostnader	4	-1 226	-1 572
Ansättningskostnader		-16	-34
Kam- och studiebidrag		-191	-262
Övriga kostnader		-409	-445
		-1 845	-2 495
Resultat		-382	-289
Bildnings- och stipendiaverksamhet			
Inskåder			
Understöd		157	146
Kostnader			
Personalkostnader	4	-95	-88
Ansättningskostnader		-1	-1
Revtjude bidrag och stipendier		-2 742	-2 485
Övriga kostnader		-92	-122
		-3 029	-2 678
Resultat		-2 772	-2 472
Stiftelse och penaltjänster			
Inskåder			
Understöd		40	32
Läkemedelsförföring		9	70
		49	42
Kostnader			
Personalkostnader	4	-151	-99
Förämningskostnader		0	-29
Övriga kostnader		-260	-131
		-411	-249
Resultat		-362	-287
Administration			
Kostnader			
Personalkostnader	4	-418	-433
Ansättningskostnader		-32	-38
Övriga kostnader		-422	-572
Resultat		-872	-974
Ordinarie verksamhetens underskott		-1 588	-2 192

1 000 euro	Net	Jan-dec 2015	Jan-dec 2014
Tillförda medel			
Inskåder			
Gåvor och bidrag		1	1
Medlemsavgifter		1	1
Donationer och testamenter		196	1 305
Tillförda medel totalt		498	1 307
Placeringsverksamhet			
Inskåder			
Hyrskostnader		2 112	2 671
Utdelning av marknadnoterade värdepapper		1 895	1 681
Övriga avkastningar		398	440
Idrottsutgifter		2 479	4 441
		7 183	9 232
Kostnader			
Personalkostnader	4	-120	-91
Ansättningskostnader		-476	-485
Bilskatkostnader		-87	-116
Festighetskostnader		-1 479	-1 491
Idrottsutgifter		-217	-383
Hälsokostnader		-672	-1 770
Övriga kostnader		-3	-3
		-3 655	-2 201
Resultat		4 129	1 503
Resultat av egen verksamhet		228	-1 130
Fonder med egen tillgång			
Inskåder			
Hyrskostnader		11	11
Utdelningar och övrig avkastning		89	81
		100	92
Kostnader			
Festighetskostnader		-5	-6
		-5	-6
Idrottsutgifter		-85	-78
Resultat		9	9
Överskott till fondkapital		-9	-9
Årets resultat		228	-1 130

Balansräkning

1 000 euro	Net	Dec 2015	Dec 2014
Aktiva			
Bestående aktiva			
Bestående tillgångar			
Mark- och vattenområden		5 225	5 104
Byggnader och konstruktionskostnader		11 333	11 788
Utlån och investeringar		247	202
	5	16 805	17 093
Placeringar			
Aktier i företag inom samma koncern	6,1	2 823	3 105
Kapitalinnehav		0	313
Läroverksamhet		7	204
Övriga aktier och andelar	6,2	79 680	73 452
		82 509	77 074
Bestående aktiva totalt		99 314	91 747
Övriga aktiva			
Fordringar			
Förskaffningsfordringar		6	5
Fordringar från företag inom samma koncern		0	173
Övriga fordringar	6,1	688	1 754
Reservatutgifter		6	28
		700	1 960
Kassa och bank		2 900	2 938
Övriga aktiva totalt		3 601	4 431
Passiva			
Eget kapital			
Placeringar	6,3	1 707	1 472
Övriga förändringar, förändringar		510	501
		2 217	1 973
Aktiva totalt		105 133	101 190

1 000 euro	Net	Dec 2015	Dec 2014
Passiva			
Eget kapital			
Fonder		75 302	88 525
Resultat			
Resultat från tidigare år		20 973	29 793
Årets resultat		228	-1 130
		21 201	28 663
Eget kapital totalt	8,1	96 503	92 125
Förändringar i eget kapital			
Långfristigt			
Skulder till kreditinstitut		2 588	3 450
Personalkostnader		0	15
Övriga skulder	6,2	117	214
Interna skulder, Fonder med egen tillgång		510	501
		3 215	4 180
Kortfristigt			
Skulder till kreditinstitut		863	0
Personalkostnader		15	1
Skulder till leverantörer		172	120
Övriga skulder	6,3	1 968	2 486
Reservatutgifter	6,4	179	256
		3 197	2 663
Förändringar i eget kapital totalt		6 412	7 043
Fonder med egen tillgång			
Eget kapital	8,2	2 217	1 973
Passiva totalt		105 133	101 190

Finansieringsanalys

1 000-euro	2015	2014
Verksamheten		
Efterslute betalningar		
Underskott	+ 1 360	+ 2 258
Medlemsavgifter	+ 1	+ 1
Övriga inbetalningar	+ 36	+ 26
	+ 1 397	+ 2 284
Utbetalningar		
Underskott	- 2 644	- 3 235
Personalkostnader	- 1 956	- 2 238
Övriga kostnader	- 1 160	- 1 327
	- 5 760	- 6 801
Rörelse	- 4 363	- 4 517
Förändringar och stöd		
Beviljade lån	+ 0	+ 301
Återbetalningar	+ 665	+ 116
Återbetalningar	+ 0	+ 0
Låntäckningskostnader	+ 0	+ 0
Låntäckningskostnader	+ 3	+ 1
Återbetalning långfristiga lån	- 0	- 3 465
Återbetalning kortfristiga lån	- 1	- 2
Återbetalningar	- 72	- 301
	+ 591	+ 355
Rörelse	- 3 772	- 4 162
Fastigheter, maskiner och inventarier		
Köp	- 124	- 95
Förskjutning	+ 332	+ 2 294
	+ 209	+ 2 199
Hyrkostnader	+ 2 423	+ 2 386
Drift, underhåll och reparationer	- 1 558	- 1 588
	+ 864	+ 811
Totalt	+ 1 073	+ 816
Rörelse	- 2 707	- 41
Osolterade värdepapper		
Köp	+ 0	+ 0
Förskjutning	+ 697	+ 0
	+ 697	+ 0
Insköter	+ 368	+ 460
Kostnader	- 4	- 4
	+ 364	+ 456
Totalt	+ 1 061	+ 456
Rörelse	- 1 616	+ 415

1 000-euro	2015	2014
Marknadsföringskostnader		
Köp	- 5 282	- 5 488
Förskjutning	+ 4 649	+ 3 785
Utbetalning	+ 1 969	+ 1 947
Förskjutning	- 3	- 3
	+ 1 333	+ 336
Rörelse	- 284	+ 738
Inkommande donationer		
Donationer och gåvor	+ 241	+ 85
Återbetalade donationer	+ 0	+ 0
	+ 241	+ 85
Rörelse	- 30	+ 824
Förändringar av tillfälliga medel	- 30	+ 824
Lämnade medel vid årets början	2 939	2 115
Lämnade medel vid årets slut	2 909	2 939

Noter till bokslutet

REDOVISNINGSPRINCIPER

MATERIELLA TILLGÅNGAR OCH AVSKRIVNINGAR

De materiella tillgångarna har aktiverats under bestående aktiva till direkt anskaffningsutgift.

Byggnader avskrivs till 4 procent på restvärdet. Maskiner och inventarier avskrivs lineärt under en period på 3-10 år.

Markområden avskrivs inte.

Avskrivningarna redovisas i resultaträkningen under ordinarie verksamhet och placeringar.

MOTTAGNA BIDRAG

Inkommande bidrag bokförs som intäkt till den del kostnader uppstått. Oanvända stöd redovisas under övriga kortfristiga skulder.

BEVILJADE BIDRAG

Bidragen kostnadsförs under året de beviljas.

PLACERINGAR

Börsaktierna och placeringsfonderna redovisas till boksluts-dagens marknadskurser. Utjämningsfonden har bokats mot fonden för verkligt värde under eget kapital.

Vid realisering av aktier och andelar har använts FIFO-regeln.

1 Tillfälliga inlöster

Under tillfälliga medel har stützars medlemsavgifter bokats inlöster av tillfälliga medel. Till dessa hör gåvor och bidrag till Beräknings samt donationer och testamente till fonden.

2 Mottagna bidrag

Efterslute bidrag redovisas under respektive verksamhetsområde i resultaträkningens ordinarie verksamhet.

Mottagna bidrag totalt

1 000-euro	2015	2014
Stöd från SFV:s medlemsskiftet	1 329	1 913
Stöd från SFV:s medlemsskiftet	40	40
Övriga bidrag	272	424
	1 641	2 377

3 Beviljade bidrag och stipendier

Beviljade bidrag, priser och stipendier redovisas under ordinarie verksamhetsområde i resultaträkningens ordinarie verksamhet.

1 000-euro	2015	2014
Beviljade bidrag	194	262
Stipendier och stipendieutbetalningar	2 742	2 425
Stipendier och publikationer	0	23
	2 936	2 690

4 Information om personalen

Föreningen har i medeltal haft 32 anställda under 2015. Medlemsantalet 2014 var 41.

Personalkostnaderna presenteras i resultaträkningen under ordinarie verksamhetsområde. Föreningens totala personalkostnader framgår i tilläggsbilagan.

Personalkostnader totalt

1 000-euro	2015	2014
Arvodet till styrelse och styrelseordförande	41	48
Övriga löner och ersättningskostnader	1 621	1 871
FPA-dagpenningar	-22	-36
Sysselsättningskostnader	-9	-9
Periodiserade löner	-8	-17
Sociala trygghetsbidrag	34	40
Personalkostnader totalt	287	337
Övriga löner	22	24
Periodiserade löner	-1	-3
	2 928	2 256

5 Förändringar i materiella tillgångar

1 000 EUR	Balansrägs- värde 1.1	Köpt	SÅL	Avskri- ningar	Balansrägs- värde 31.12
Mark- och vattensområde	5 104	122	0	0	5 225
Byggsaker och konstruktioner	11 798	17	0	-472	11 343
Maskiner och inventarer	262	36	0	-54	244
	17 095	237	0	-525	16 805

6 Förändringar i placeringar

1 000 EUR	Balansrägs- värde 1.1	Öka- ningar	Minsk- ningar	Regleringar mot fördes förvärdigt	Balansrägs- värde 31.12
-----------	--------------------------	----------------	------------------	---	----------------------------

Aktier och andelar inkl. självutskända beakt

Aktier i företag inom samma koncern	3 525	0	-700	0	2 823
Övriga aktier och andelar					
Börsaktier	11 319	1 083	-2 293	3 172	14 580
Reanlegifondier	3 920	1 065	-47	362	5 300
Övriga aktier	3 624	0	0	0	3 624
Besittelselöshetsaktier	26 151	258	-504	0	25 905
	75 629	5 326	-2 817	3 634	81 782

Försving

6.1 Aktier i företag inom samma koncern	3 525	0	-700	0	2 823
6.2 Övriga aktier och andelar					
Börsaktier	29 857	1 083	-2 293	3 227	41 862
Reanlegifondier	3 920	1 065	-47	362	5 300
Övriga aktier	3 624	0	0	0	3 624
Besittelselöshetsaktier	26 151	258	-504	0	25 905
	73 662	5 326	-2 817	3 598	79 680

Självutskända beakt

6.3 Övriga aktier och andelar					
Börsaktier	1 462	0	0	235	1 697
Besittelselöshetsaktier	18	0	0	0	18
	1 479	0	0	235	1 714

7 Bolag där ägarandelen är minst 20 procent

Ägarandel procent	31.12.2015
Asunto Oy Toimintakeskus 8	100,0
Förstghets Ab Olma	100,0
Förstghets Ab Fuikfest	100,0
Förstghets Ab Sotjärden (ingen verk.)	100,0
Ab Svenska Förläggningen - SFV (ingen verk.)	100,0
Ab Svenska Barn Oy (ingen verk.)	100,0
Olma Kustasmas Oy	99,7
Asuntti Hittänting Ab	85,3
Förstghets Ab Toimintajen 3	52,5
Kilvinkä Oy Kariil Salpa	51,0
Schibka & Söderström Ab	21,4
Webbhuset Ab	20,0

8 Villentliga poster bland fordringar och skulder

1 000 euro 31.12.2015

Fordrings under rörliga skulder

8.1 Övriga fordringar	
Inskrivna bidrag	43
Inskrivna donationer	547
Övriga fordringar	87
	677

Långfristigt försäkrade kapital

8.2 Övriga skulder	
Obetalda beviljade låntag	117
Kortfristigt försäkrade kapital	
8.3 Övriga skulder	
Obetalda beviljade låntag	1 630
Omvärlade inkommar bidrag	213
Övriga skulder	124
	1 967

Resulteringsföringar

8.4 Passiva resultatregleringar	
Rehabiliterande Beakt och samarbetsföret	
Inklusive försäkringskostnader	176
Övriga regleringar	3
	179

9 Eget kapital

1 000 euro	2015	2014
9.1 Fonder		
Fonder		
Studiechefstjänsten	5	5
Gården Ansgatan 12	93	93
Solvalla-Frens Ab	1 482	1 482
Kapitalfonder	36 999	36 757
Förvaltarefonder	0	10
Kapitalförlust		
Iskovnande lagret	261	220
Dispositioner och testamente	1 300	12
	40 540	38 999
Räntefonder	15 076	13 291
TW kapitalfonder	0	-10
Kapitalförlust		
Iskovnande lagret	13	12
Dispositioner och testamente	6	1 677
Övriga ökning	57	55
	15 151	15 076
Legatfonder	2 408	2 408
Uppskrivningslösa	188	188
Fonden för verkligt värde	10 895	10 895
Förändring	4 140	-1
	15 035	10 895
Fonder totalt	75 302	69 525
Resultat		
Tidigare års överlämning	22 610	25 715
TW kapitalfonder	-1 561	-231
TW räntefonder	-76	-1 794
	20 973	23 790
Räkenskapsperiodens resultat	228	-1 130
Resultat totalt	21 201	22 660
Föreningens eget kapital totalt	96 503	92 185
9.2 Fonder med egen tillägning		
Fonden för verkligt värde	660	705
Ökning	235	135
	1 095	840
Eget kapital	1 113	1 101
Ökning	9	9
	1 122	1 113
Fonder med egen tillägning totalt	2 217	1 973
Eget kapital totalt, fonder med egen tillägning	98 221	91 108

10 Sakerförbruk och ansvärförbindelser

1 000 euro	2015
Sakerheter för egna lån	7 285
Borgen i anseende för dotterbolag	
Bankinlånegarantier	58
Lånansvar	
Förfaller under nästa räkenskapsperiod	6
Förfaller senare	6

Bokslutets underskrift

Helsingfors den 22 mars 2016

Per-Edvin Persson
ordförande

Veronica Fellman
vice ordförande

Heidi Backman

Kjell Herberts

Marc Hinnenberg

Stig-Björn Nyberg

Wivan Nygård-Fagerudd

Gun Oker-Blom

Gustaf Widén

Revisionsanteckning

Över verkställd revision har i dag avgivits revisionsberättelse.

Helsingfors den 24 mars 2016

Jan Holmberg, CGR

Petter Lindeman, CGR

Bokföringsböcker

BOKFÖRINGSBÖCKER

Dagbok på CD-skiva

Huvudbok på CD-skiva
Balansbok inbunden

VERIFIKATSLAG

Samtliga verifikat förvaras i digital form

R, RR, RK Inköpsfakturor
RT Inköpsbetalningar
KA - KI Redovisningar
L Löner
P Värdepapper
U Understöd
UT Understödsbetalningar
F Försäljningsfakturor
FT Försäljningsbetalningar
MA - MC Memorialposter

Revisionsberättelse

TILL MEDLEMMARNA I SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER R.F.

Vi har reviderat Svenska Folkskolans Vänner r.f:s bokföring, bokslut och förvaltning för räkenskapsperioden 1.1.– 31.12.2015. Bokslutet omfattar balansräkning, resultaträkning och noter till bokslutet.

STYRELSENS OCH KANSLICHEFENS ANSVAR

Styrelsen och kanslichefen ansvarar för upprättandet av bokslutet och för att det ger riktiga och tillräckliga uppgifter i enlighet med i Finland gällande bestämmelser om upprättande av bokslut. Styrelsen och kanslichefen ska se till att bokföringen är lagenlig och medelsförvaltningen ordnad på ett betryggande sätt.

REVISORNS SKYLDIGHETER

Vår skyldighet är att uttala oss om bokslutet på grundval av vår revision. Revisionslagen förutsätter att vi iakttar yrkesetiska principer. Vi har utfört revisionen i enlighet med god revisionssed i Finland. God revisions-sed förutsätter att vi planerar och genomför revisionen för att få en rimlig säkerhet om huruvida bokslutet innehåller väsentliga felaktigheter och om huruvida styrelsens medlemmar och kanslichefen har gjort sig skyldiga till en handling eller försummelse som kan medföra skadeståndsskyldighet gentemot föreningen, eller brutit mot föreningslag eller föreningens stadgar.

En revision innefattar att genom olika åtgärder inhämta revisionsbevis om belopp

och annan information som ingår i bokslutet. Valet av granskningsåtgärder baseras sig på revisorns omdöme och innefattar en bedömning av risken för en väsentlig felaktighet på grund av oegentligheter eller fel. Vid denna riskbedömning beaktar revisorn den interna kontrollen som har en betydande inverkan för upprättandet av ett bokslut som ger riktiga och tillräckliga uppgifter. Revisorn bedömer den interna kontrollen för att kunna planera relevanta granskningsåtgärder, men inte i syfte att göra ett uttalande om effektiviteten i föreningens interna kontroll. En revision innefattar också en utvärdering av ändamålsenligheten i de redovisningsprinciper som har använts och av rimligheten i ledningens bokföringsmässiga uppskattningar, liksom en bedömning av den övergripande presentationen av bokslutet.

Vi anser att vi har inhämtat tillräckliga och ändamålsenliga revisionsbevis som grund för vårt uttalande.

UTTALANDE

Enligt vår uppfattning ger bokslutet riktiga och tillräckliga uppgifter om resultatet av föreningens verksamhet samt om dess ekonomiska ställning i enlighet med i Finland gällande bestämmelser om upprättande av bokslut.

Helsingfors den 24 mars 2016

Jan Holmberg
CGR

Petter Lindeman
CGR

Förteckningar

UTSKOTT OCH KOMMITTÉER

ARBETSUTSKOTTET

Arbetsutskottet har förberett ärendena till styrelsens möten och avgjort löpande ärenden. Medlemmarna var **Per-Edvin Persson** (ordf.), **Veronica Fellman**, **Stig-Björn Nyberg** och **Wivan Nygård-Fagerudd**.

FÖRVALTNINGSRÅDET

Förvaltningsrådet har varit styrelsens rådgivande organ i frågor om förmögenhetsförvaltningen. Medlemmarna var **Peter Storsjö** (ordf.), **Kim Lindström** och **Jarl Sved**.

KOMMITTÉER FÖR SFV:S LITTERÄRA TÄVLINGAR

Solveig von Schoultz-tävlingen: **Mia Franck** (ordf.), **Eva Kuhlefeldt** och **Peter Sandström**. Arvid Mörne-tävlingen: **Mia Franck** (ordf.), **Eva Kuhlefeldt** och **Peter Sandström**.

BIOGRAFIKOMMITTÉN

SFV:s biografikomité beslutar om utgivning i SFV:s biografiserie samt ordnar symposier med biografier som ämne. Kommittén träffas regelbundet och kommunicerar även elektroniskt. Under mötena behandlas inlämnade förslag till nya biografier, inlämnade manus, samt utgivnings- och symposietidtabeller. Kommittén arrangerar också med några års mellanrum symposier med biografier som tema. Medlemmarna var **Gustaf Widén** (ordf.), **Berndt Arell**, **Anna Friman**, **Ann-Mari Häggman**, **Bo Lönnqvist**, **Henry Rask**, **Anna Övergaard** och **Rabbe Sandelin** (sekr.).

KOMMITTÉER FÖR SFV:S PRIS OCH MEDALJER

Kulturpriset, Folkbildningspriset och Christoffer Grönholms pris: SFV:s tre styrelseledamöter **Stig Björn Nyberg** (ordförande), **Wivan Nygård-Fagerudd** och **Gustaf Widén** samt **Philip Teir**, **Gunborg Gayler** och **Markus Östlerlund**.

Folkbildningsmedaljen och Hagforsmedaljen: SFV:s styrelseledamot **Wivan Nygård-Fagerudd** (ordförande), **Olav S. Melin Nyland/Österbotten**, **Henry Rask** (Nyland) och **Regina Strandberg** (Åboland).

TOPELIUSPRISET

Topeliusprisets prisnämnd består enligt tradition av tre medlemmar från SFV:s styrelse och tre medlemmar från Publicistförbundet. SFV:s styrelseordförande leder ordet för prisnämnden. SFV:s representanter var **Per-Edvin Persson** (ordf.), **Wivan Nygård-Fagerudd** och **Gustaf Widén**. Årets Topeliuspris gick till **Marcus Rosenlund**, vetenskapsredaktör på Svenska YLE.

FREDRIKA RUNEBERG-STIPENDIET

Fredrika Runeberg-stipendiet delas ut av Fredrika Runebergs stipendiefond som förvaltas av Svenska Kulturfonden. I Fredrikakommittén ingår representanter för följande organisationer: Finlands svenska Marthaförbund, Delegationen för Svenska kulturfonden, Svenska Kvinnoförbundet och Svenska folkskolans vänner. SFV representerades av **Veronica Fellman**, **Catharina Gripenberg** och **Camilla Nordblad**. Till årets Fred-

rika utsågs **Jeanette Björkqvist**, journalist och författare

SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNERS UNDERSTÖDSFÖRENING R. F.

Styrelsemedlemmarna i understödsföreningen är **Matts Granö** (ordf.), **Johan Aura**, **Bernt Morelius**, **Camilla Nordblad** (sekr.) och **Lars Nyström** (vice ordf.).

STIFTELSEN BARNENS OCH UNGDOMENS VÄL I ESBO

SFV:s styrelsemedlemmar är även styrelse för Stiftelsen barnens och ungdomens väl i Esbo.

PRIS OCH STIPENDIER

KULTURPRISET, 15 000 EURO.

Det av kommerserådet Ane Gyllenberg 1965 instiftade Kulturpriset ur Signe och Ane Gyllenbergs fond "för väl utförd gärning Finlands svenska kultur till fromma" tilldelades vid utdelningsfesten den 25 mars 2015 **Folke Gräsbeck**, Helsingfors, pianist, MuD och lektor i ackompanjemang med motivering: Få har som Folke Gräsbeck medverkat till att fördjupa kunskaperna om Jean Sibelius musik och verka för att den spelas. Hans forskningsprojekt som omfattat skivinspelningar av Sibelius samtliga pianoverk är ett livsverk av sällsynt omfattning i vårt musikliv. Folke Gräsbeck är också med stort engagemang konstnärlig ledare för den sympatiska lilla festivalen Sibelius-dagarna i Korpo".

FOLKBILDNINGSPRISET, 10 000 EURO.

Folkbildningspriset tilldelades språkvårdaren **Eivor Sommardahl**, Helsingfors, med motivering: "Eivor Sommardahl har arbetat som språkvårdare vid Institutet för de inhemska språken (tidigare Forskningscentralen för de inhemska språken) i över trettio år. Hennes djupa och helhjärtade engagemang för svenskan i Finland har sträckt sig långt utöver det som hör till tjänsten. Hon har inriktat sig på språkstimulerande projekt i de svenska skolorna i hela Finland och myndigheternas språkbruk. Av de mest betydande projekten kan nämnas bl.a. Språkrum och föredragsturnén "Läsglädje – varför och hur?" samt hennes engagemang för ett klarare och begripligare språk i kommunala texter. Hennes utmärkande arbete kommer att ha långvariga och stärkande samhällliga effekter det svenska språket till fromma.

CHRISTOFFER GRÖNHOLMS PRIS, 10 000 EURO.

Christoffer Grönholms pris instiftades av SFV:s styrelse 2012, och delas ut som ett kulturpris till en lärare som undervisar i svenska i en finskspråkig läroinrättning. Priset tilldelades professor **Paula Rossi**, Uleåborg, med motivering: "Paula Rossi jobbar aktivt för att visa de starka banden som finns över språkgränsen och mellan den finska och svenska kulturen. Hennes sakkunnighet övertygar publiken och hennes brinnande intresse smittar av sig på åhörarna. Paula Rossi har utbildat blivande svensklärare vid Uleåborgs universitet och varit handleda-

re för över trehundra pro gradu-avhandlingar som har behandlat svenskundervisningen i Finland. Hon medverkar i många olika projekt, av vilka bl.a. kan nämnas: "Tvåspråkigheten och det mångkulturella Finland – god praxis och framtida utmaningar i fackspråklig kontext" och "Kulturell och språklig identitet hos gårdagens och dagens svenskspråkiga Uleåborgare". Paula Rossi åtnjuter dessutom olika förtroendeuppdrag bl.a. som medlem av den operativa styrgruppen vid Svenska nu och som Svenska kulturfondens delegationsmedlem.

HAGFORSMEDALJERNA

Hagforsmedaljen delas sedan 100-årsjubileet 1982 ut som erkänsla för förtjänstfull gärning till förmån för den svenska kulturen och det svenska språket i Finland. Till medaljen hör även en prissumma på 2 500 euro. Medaljörerna 2015 var:

Jouko Arranto, läkare (pensionär), Uleåborg. Jouko Arranto har arbetat för den svenska kulturen i Uleåborg och varit ordförande för SPSU (Svenska privatskolan i Uleåborg) och SKV (Svenska kulturens vänner i Uleåborg) flera årtionden. Arranto har varit en av de drivande krafterna bakom den svenskspråkiga barnträdgårdens och skolans utveckling.

Tom Gullberg, akademilektor, historiker, Vasa. Tom Gullberg har på olika sätt arbetat för svenskan i Finland och arbetar för tillfället som lärarutbildare vid ÅA och har tidigare varit rektor på Specialiseringslinjen vid Gymnasiet Svenska Normallyceum i Helsingfors. Gullberg är läromedelsförfattare och

sakkunnig i frågor om nationella och regionala identiteter, kolumnist och aktiv i den finlandssvenska förenings- och organisationsvärlden.

Kaj Palenius, lektor och forskare (pensionär), Jakobstad. Kaj Palenius har ägnat sitt yrkesverksamma liv åt arbete för den svenskspråkiga barnträdgårdsläro-utbildningen. Han har axlat olika roller allt efter utbildningens föränderliga behov; lektor, (tf.) rektor, utbildningsledare och lokal chef. Trots att forskning per definition inte ingått i hans tjänstebeskrivning, har han varit medförfattare till ett antal artiklar.

Björn Sundell, utredningsansvarig vid Magma, Helsingfors. Björn Sundell är utredningsansvarig vid tankesmedjan Magma sedan 2009 och har tidigare verkat som ledarskribent och ekonomijournalist vid Hufvudstadsbladet. Sundell har en bakgrund i näringslivet och har arbetat för bl.a. EVA, Wärtsilä och Tv-nytt.

Maria Österlund, universitetslärare. Maria Österlund forskar och undervisar i litteraturvetenskap vid Åbo Akademi och föreläser flitigt runtom i Norden. Hon är särskilt engagerad för den finlandssvenska barnlitteraturen och sprider sin kunskap om den både bland sakkunniga och för den breda allmänheten. Österlund är även barnbokskritiker vid Hufvudstadsbladet sedan 1990-talet och skriver också annan litteraturkritik.

FOLKBILDNINGSMEDALJERNA

Folkbildningsmedaljen har sedan Svenska folkskolans vänners 80-årsjubileum år 1962 delats ut till en eldsjäl som spridit kunskap och bildning genom ett ideellt engagemang på svenska. Till medaljen hör även en prissumma på 2 500 euro.

MEDALJÖRERNA 2015:

Håkan Ahlnäs, konstnär, Nykarleby. Håkan Ahlnäs är bildkonstnär och har hållit konstutställningar i Nykarleby, Vasa, Helsingfors, Stockholm och St. Petersburg. Han är författare och kulturbyggare inom många områden. Håkan Ahlnäs är en folkbildningsaktivist och kulturarbetare vars engagemang och genompositiva attityd är en stor tillgång i den trakt där han är verksam.

Kate Björkman, seniordansledare/utbildare (pensionär), Helsingfors. Kate Björkman har varit en drivande kraft bakom seniordansen i Finland och arbetat med att sprida den som seniorernas motionsform i Svenskfinland. Hon har hållit kurser, informerat och inspirerat andra ledare att starta seniordansgrupper. Björkman har efter flera kurser i Tyskland översatt internationella danser till svenska, och inom Seniordansförbundet utarbetat ett utbildningsprogram, som hon även presenterat på finska. Björkman är fortfarande aktiv och leder idag en seniordansgrupp i Helsingfors.

Jarmo Kujala, museitjänsteman och guide, St. Karins. Jarmo Kujala är en eldsjäl inom den åboländska kulturmiljön och har bland annat arbetat för Sagalunds museistiftelse med Sagalunds arkiv, bibliotek och som hu-

vudguide i över 20 år. Kujala är engagerad i teatern och musiklivet på Kimitoön och har både uppträtt och regisserat amatörteater.

Lisbet Ruth, bibliotekarie, Esbo. Lisbet Ruth har haft flera uppdrag inom bibliotekssektorn, där hon verkat aktivt för ett levande nordiskt samarbete och fört fram finlandssvensk litteratur i nordiska sammanhang. Ruth har haft en viktig roll i att modernisera bibliotek och har exempelvis deltagit i byggandet av ett virtuellt, nordiskt bibliotek. Hon har även lett arbetet med att sammanställa SFV:s boksamling till ett ändamålsenligt bibliotek.

SVENSKLÄRARSTIPENDIERNA

SFV har sedan år 2003 tillsammans med Svensk lärarna i Finland r.f. delat ut stipendier till svensklärarna i finskspråkiga skolor. I år premierades följande fem mottagare med ett stipendium på 5 000 euro var:

Sirpa Sipola, Vasa universitet, Enheten för språktjänst
Kim Lindblad, Humanistinen ammattikorkeakoulu
Joanna Ovaska, Etu-Töölön lukio
Marko Paasonen, Kulosaaren yhteiskoulu
Katri Granö, Turun ammatti-instituutti/Hotelli- ja ravintola-ala

BEIJARHOLMSSTIPENDIET

I enlighet med donatorn Birgit Ekbergs (1899–1997) instruktioner ger SFV årligen en möjlighet för en finlandssvensk lärare att ansöka om en sommarvistelse för perioden 15.5–14.7.2015 på Beijarholmen i Barösund, Ingå.

Stipendiet tilldelades **Katri Vepsä**, rektor vid Västra Nylands folkhögskola i Karis.

En finlandssvensk barnträdgårdslärare erbjöds möjligheten att ansöka om en sommarvistelse för perioden 16.7–15.9.2015 på Beijarholmen i Barösund, Ingå. Stipendiet tilldelades **Mikaela Lemström**, barnträdgårdslärare vid Svenska förskolan i Sjundeå kommun.

LILLHOLMSTIPENDIET

Det av justitierådmannen Walter Backman (1886–1970) till föreningen donerade sommarstället Lillholmen i Västanfjärd, ett seglartorp från 1800-talet, ger kulturarbetare möjlighet till sommarvistelse under perioden 15.5 - 14.7.2015. Stipendiet som utdelas för konstnärlig eller litterär verksamhet gick till **Hellen Willberg**, skådespelare vid Svenska Teatern.

En bibliotekarie erbjöds möjligheten att ansöka om sommarvistelse för perioden 16.7 -15.9.2015 på Lillholmen i Västanfjärd. Stipendiet tilldelades **Siv Österman**, bibliotekarie vid Yrkeshögskolan Novia i Åbo.

TOPELIUSPRISET – DET FINLANDSSVENSKA PUBLICISTPRISET, 5 000 EURO.

Topeliuspriset, som instiftades 1990 av SFV och Finlands svenska publicistförbund, utdelades i samband med seminariet Mediaspråk 2015 i Vasa den 23 januari 2015. Med detta pris vill SFV dels lyfta fram Topelius journalistiska gärning, dels premiера dagens svenska journalistik. Årets pris gick till **Marcus Rosenlund**, vetenskapsredaktör på Svenska YLE för hans förmåga att presentera den fascinerande vetenskapen på ett begripligt sätt. Priset delades ut av SFV:s styrelseledamot **Wivan Nygård-Fa-**

gerudd och Finlands svenska publicistförbunds ordförande, **Johanna Minkkinen**.

ARVID MÖRNE-TÄVLINGEN 2015

Sedan 1986 utlyser SFV årligen en litterär tävling för finlandssvensk ungdom, Arvid Mörne-tävlingen. Tävligen är öppen för personer, som vid tävlingstidens utgång inte fyllt 30 år. Föreningen har ansett det vara viktigt att på olika sätt främja den litterära återväxten. SFV:s Arvid Mörne-tävling inriktas vartannat år på lyrik, vartannat på prosa (noveller). Arvid Mörne-tävlingen 2015 gällde noveller och samlade 67 deltagare. Prisvinnarna och priskommitténs motiveringar var följande:

Första pris, 5000 euro, går till **Satu Laukkanen**, Åbo, för novellen ”Vi varandra”. Novellen gestaltar vardagen i kärlekslivet där mångbottnade detaljer blir främmande och avgörande för att fortsätta bygga bo. Oron på och mellan raderna fladdrar som fjärlar magen. Det är en novell med putsad fasad men innan tapetklistret torkat har kärleken skavt håll i skinnet.

Andra pris, 3 000 euro, går till **Christa Lundström**, Vasa, för novellen ”Adventskalendern”, som på ett skickligt vis väver samman konkreta detaljer med dolda, känslomässiga smärtpunkter i en berättelse som genomsyras av tilliten till medmännisklighet, värme och hopp.

Tredje pris, 2 000 euro, tilldelas **Julia Wickholm**, Söderkulla, för en elegant komprimerad gestaltning av hur våldet i ett parförhållande långsamt eskalerar. Utan att skuldbelägga offret blottar skribenten det komplicerade samspelet mellan lust, beroende och våld.

Ett hedersomnämmande går till **Malou Ziliacus**, Bromma, Sverige, för en vardags-sinnlig skildring av en 82-årig kvinnas pånyttfödelse. Novellen tvingar sin läsare till perspektivbyte och raserar effektivt tabun kring kvinnlighet och åldrande.

Hedersomnämmande får **Mariann Hilli**, Åbo, för novellen ”Hamideh”, som utvecklas till en balanserad och verklighetstrogen skildring av livets ovillkorliga gång. Mitt i saknaden kan glädjen visa sig, och allt känns meningsfullt igen.

SOLVEIG VON SCHOULTZ-TÄVLINGEN 2015

Syftet med Solveig von Schoultz-tävlingen är att främja intresset för skönlitterärt författarskap. Tävligen är öppen för personer som vid tävlingstidens utgång har fyllt 30 år. År 2015 gällde tävlingen noveller och samlade 65 deltagare. Prisvinnarna och priskommitténs motiveringar var följande:

Första pris, 5 000 euro, tilldelas **Susann Uggeldahl**, Esbo, för en intensivt berörande och stilfullt koncentrerad skildring av en ensamförälders kamp, både för och med sin funktionshindrade son. Vanmakt och raseri utmynnar i lugn tillförsikt när förälder och barn möts i gränslandet mellan gråkall verklighet och bländande fantasi.

Andra pris, 3 000 euro, får **Maria Rönnqvist**, Jakobstad, för novellen ”Nätterna med Muhammed”, som skildrar en mor-dotterrelation där till och med olika dygnsrytm framhäver oförmågan att mötas. Det går att se varandra med ömhet endast då betraktandet sker i smyg. Texten är avskalad och laddad med tystnader allt medan detaljerna får det att knastra sand mellan tänderna och lukta svett i trånga bås.

Tredje pris, 2 000 euro, tilldelas **John Christian Nordman**, Pörtom, för novellen ”Gurksallad gör alltid dagen lite trevligare”, en berättelse som med sitt exakta språk pendlar mellan vardaglig realism och dystopiska dimensioner i ett mardrömsaktigt samhälle som är kallt och omänskligt. Hopplösheten tätnar och känslorna kvävs, men en mänsklig längtan består – trots allt.

Ett hedersomnämmande går till **Nina Brandner Källman**, Östhammar, Sverige, för en humoristiskt illusionslös gestaltning av den upplevda kvinnokroppen, dess prosaiska svagheter, livgivande styrkor och ständiga utsatthet.

Hedersomnämmande får **Johan Fagerudd**, Vasa, för novellen ”Allt kommer att bli bra”, som med enkla medel bygger upp och gestaltar den spänning som finns i en situation då livsavgörande beslut måste fattas, något som kan leda till att sorg och vrede övergår i en känsla av frihet.

PUBLIKATIONER

I publikationsserien *Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner* utkom två böcker i SFV:s serie med biografier över berömda finlandssvenska personligheter som inte får glömmas bort:

Katarina Gäddnäs bok ”*Allt liv är Ett*” *Prästen och författaren Valdemar Nyman*, blev volym 204 i SFV:s bokserie, och nummer 8 i SFV:s biografiserie. **Henrik Knifs** bok *Bränna vingarna: Erik Cainberg och hans värld*, blev volym 205 i SFV:s bokserie, och nummer 9 i SFV:s biografiserie.

I SFV:s publikationsserie gavs år 2015 ut även två samlingspublikationer med vin-

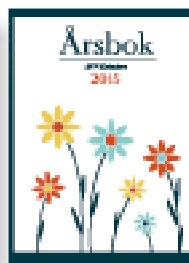

narbidragen i Arvid Mörne- och Solveig von Schoultz-tävlingarna.

Kultur- och bildningstidskriften *SFV-magasinet* utkom med fyra nummer under sin första årgång. Upplagan låg på cirka 9 500 exemplar.

SFV:s årsbok *SFV-kalendern* 2015 utkom i juni. SFV-kalendern 2015 var den 129:e årgången i serien (den första utgåvan publicerades 1886).

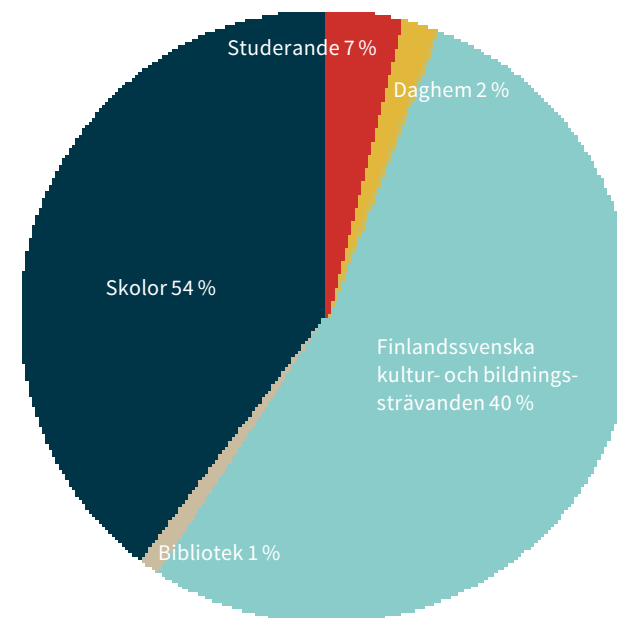
Arbetet med att förnya och modernisera SFV:s webbsida inleddes år 2015. Målet var att göra en nödvändig teknisk modernisering, och att sammanföra SFV-materialet med materialet gällande SFV:s studiecentralsverksamhet som tidigare hittades på adressen sfvbildning.fi.

Uppslagsverket Finland på adressen uppslagsverket.fi genomgick en nödvändig teknisk förnyelse under 2015, som bland annat möjliggör så kallad öppen och länkad data. I framtiden blir det därför både lättare att utveckla innehållet i mer användarvänlig riktning, och att se till att artiklarna dyker upp i olika sökmotorer på nätet.

Utdelning 2015

Enligt SFV:s stadgar skall föreningen främja bildningsarbetet bland Finlands svenska befolkning genom att understöda skolor, daghem och bibliotek, utge studieunderstöd samt stödja andra former av finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden. År 2015 delade SFV ut bidrag för totalt 2,9 miljoner euro (varav kurs- och cirkelbidrag 0,2 miljoner euro), 1 473 440 euro till skolor, 47 430 euro till daghem, 1 105 043 euro till övriga finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden, 16 100 euro till bibliotek och 100 000 euro till studerande.

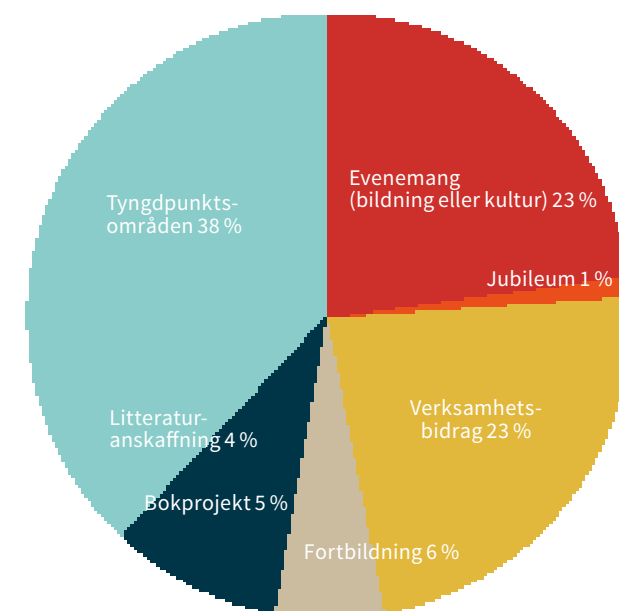
SFV:S ALLMÄNNA BIDRAG (ANSÖKNINGSPERIOD 1-28.2.2015)	ÄNDAMÅL	BELOPP
	Tyngdpunktsområden	278 400
	Evenemang (bildning eller kultur)	179 293
	Verksamhetsbidrag för förbund	120 500
	Fortbildning	48 890
	Bokprojekt	39 200
	Litteraturanskaffning	33 490
	Verks.bidrag f sv skolor och daghem på finskspr orter	32 700
	Annat ändamål	20 250
	Verksamhetsbidrag för språkbud på svenska	13 800
	Verks.bidrag f daghem, förskola eller eftis drivna i priv. regi	10 590
	Jubileum	4 000
		781 113
Återtagningar (2014-2015)		-6 200
		774 913
Övriga bildnings- och kulturbidrag över 10 000 euro		
Helsingfors universitet	Klasslärarutbildning i Helsingfors	450 000
Åbo Akademi *	Klasslärarutbildning i Helsingfors	450 000
Niilo Mäki Institutet	Utvärdering o rehabilitering av inlärningsvårigheter i finsv skolor o förskolor	141 765
Finlands svenska tankemedja Magma rf	Verksamhetsbidrag 2016	120 000
Föreningen Luckan rf	DUA-verksamheten 2016-2017	100 000
Svenska Studiefonden, Svenska Kulturfonden	Studiestipendier	100 000
Helsingfors universitet, Finska, finskugriska och nordiska institutionen	Webbkurs i finlandssvenska	72 000
Finlands Svenska Idrott rf	Verksamhetsbidrag 2015	50 000
Kamratförbundet för Kuggomskolan rf	Verksamheten 2015 för Traditionscentrum Kuggom	50 000
Kamratförbundet för Kuggomskolan rf	Verksamheten 2016 för Traditionscentrum Kuggom	50 000
Webbhuset Ab	Ebban, en flödestjänst med e-böcker till alla finlandssvenska skolor	46 875
Kommunförbundet Service Ab	Integrationskoordinator för flyktingar i Svenskfinland	30 000
Läromedelsgruppen, Svenska Kulturfonden	Stipendium för läromedelsförfattare	30 000
Svensk Pressstjänst rf	Språkgranskning av läromedel	30 000
Webbhuset Ab	Verksamhetsbidrag 2015	30 000
Raseborgs stad, Nomadskolan/Seminarieskolan	Nomadskolans verksamhet 2015	23 000
Webbhuset Ab	Ett system för medlemsregister för föreningar	16 000
		1 789 640
* Åbo Akademi återtog sin ansökan 2016		
Övriga bildnings - och kulturbidrag under 10 000 euro		
		17 300
Elevstipendier och övriga ändamål från specialfonder		
		48 660
Priser och medaljer		
		106 500
God prestation i svenska som andra språk i studentskrivningar, A och B-nivå		
		5 000
		2 742 013

Allmänna bidrag 2015

Ansökningstiden för allmänna bidrag var 1-28.2.2015. Av 1073 inkomna ansökningar beviljades 511 bidrag till både privatpersoner och organisationer.

Tyngdpunktsområden för allmänna bidrag var:

- **Läs- och skriftfärdighet.** Stärkande av läs- och skriftfärdigheten, gärna i samarbete med bibliotek eller andra samarbetspartner.
- **Muntlig uttrycksförmåga**
- **Finlandssvensk identitet.** Projekt i syfte att förmedla eller stärka den finlandssvenska identiteten och kulturen.
- **Samarbete över språkgränser.** Nordiska samarbetsprojekt i syfte att höja värdet av att kunna svenska, projekt som förbättrar attityden till svenskan i Finland, och projekt som stärker svenska språket hos tvåspråkiga eller finska språket hos enspråkigt svenska.

SFV:s donations- och testamentsfonder 2015

I rapporten redovisas bokföringsvärdena för donations- och testamentsfonderna per 31.12.2015. Fondgrupperna är kapitalfonder (K) 40,9 miljoner euro, räntefonder (R) 15,3 miljoner euro, legatfonder (L) 2,6 miljoner euro och självständiga fonder (S) 2,2 miljoner euro. Bokföringsvärdet för samtliga donations- och testamentsfonder är 61 miljoner euro.

Förändringarna 2015 inom kapital-, ränte- och legatfonder bokförs 1.1.2016 under eget kapital i balansräkningen. Dessa fonder kan därför inte avstämmas mot bokslutet 2015.

NR	NAMN, GRUNDAD, GRUPP	EURO
170	Handlanden K.G. Adolfssons fond 1956 R	19 241
200	Hanna Agnisbäckers fond 1964 K	51 620
302	Dir.cant. Emil Ahlskogs fond 1987 K	298 303
289	Gerda Ahlströms minnesfond 1984 K	54 011
103	Arthur och Aina Alléns fond 1938 K	1 660
224	Agnes Anderssons fond 1969 K	15 337
79	Bröderna Antells folkhögskolefond 1932 R	2 963
364	Dagny och Waldemar Appelgrens fond 2002 K	149 617
181	Arbetets vänners i Wiborg fond 1960 K	83 662
315	Elin och Hans Arppes fond 1989 K	66 393
55	Charlotte Askolins fond 1923 K	7 071
31	Johan Askolins donationsfond 1902 R	21 577
5	Aurorafonden 1898 R	3 800
211	Anna Elisabet Backmans fond 1967 K	19 287
223	Läraren Gustaf Knut Backmans fond 1969 R	137 409
227	Justitierådman Walter Backmans fond 1970 K	150 712
298	Dagmar och Oskar Bergenströms minnesfond 1985 R	107 327
354	Birger och Rakel Berglunds fond 2000 K	350 667
137	Elin Bergstadi fond 1948 R	1 743
275	Edith och Henrik Bergströms fond 1980 K	244 720
344	Jan-Henrik Björcks fond 1997 K	88 330
219	Emil Björkells livräntefond 1968 R	34 858
325	Kerstin Björklunds minnesfond 1992 R	24 400
37	Napoleon Björkströms skolfond 1913 R	5 333
156	Heinrich Otto Blanketts fond 1952 K	106 893
120	Fru Maria Lovisa Blanketts gåva 1944 L	1 344 106
410	Greta Blomfeldt-Lindroos och Eric Lindroos fond 1996 R	43 346
112	Frans Otto och Selma Catarina Blomqvists fond 1941 K	1 660
259	Johanna Alina Blomqvists fond 1975 K	2 921

405	Nils Johan Blomqvists fond 2009 K	10 355
314	Ninno och Tage Blåfields fond 1988 K	13 544
373	Professor Göran von Bonsdorffs fond 2004 K	22 520
114	Nadine von Bonsdorffs minne 1942 R	1 743
1	Henrik Borgströms fond 1882 K	12 017
124	Gösta och Gertrud Branders Gåva 1941 R	297 545
67	Karl Theodor Brobergs fond 1926 R	9 059
270	Dipl.ing. Lennart Bromans fond 1978 R	9 740
332	Elina och Karl Bruhns fond 1994 L	114 043
308	Gunnar Bäckes minnesfond 1988 K	13 663
297	Signe och Anders Bäckes minnesfond 1985 K	10 625
338	Hembygdsrådet Helmer W:son Bäckmans fond för den svenska saken 1995 K	236 263
242	Signe Böckermans fond 1973 K	22 057
94	Ernst Mathias Caloniuss fond 1937 R	4 855
291	Friherre Bengt Carpelans fond 1984 K	109 083
102	Tor Carpelans fond 1937 K	25 362
186	Alfhild och Maria Castréns fond 1960 R	117 366
230	Maria Castréns fond 1970 R	98 612
292	Brita Cavonius fond 1985 K	122 574
122	Edvin Cavonius premiegåva 1944 K	53 679
229	Margit och Gösta Cavonius fond 1970 R	30 988
232	Tandläkare Walborg Cederbergs fond 1971 K	24 632
359	Professor Henrik Cederlöfs fond 2002 R	31 307
255	Professor Johannes Cederlöfs fond 1974 R	40 147
347	Rafael och Viking Collianders fond 1998 R	17 429
207	Carl Magnus Creutz stipendiefond 1965 R	1 743
93	Anders Edvard Dahls fond 1936 R	148 772
199	Ninni och John Dahls gåva 1963 R	490 563
28	Olivia Dahls testamente 1909 K	5 610
228	Sylvia Dahlmans fond 1970 K	526 628
244	Signe och Åke Dalbergs fond 1973 K	8 897
154	Axel Damstens fond 1952 R	59 014
372	Jur.lic. Georg C. Ehrnrooths fond 2004 R	72 000
346	Eva och Caj Ehrstedts stipendiefond 1997 R	48 973
295	Birgit och Ivar Ekbergs fond till förmån för finlandssvenskt bildningsarbete 1985 K	769 692
166	Hugo Ekhammars fond 1955 K	17 196
378	Greta och John Ekholms minnesfond 2005 K	85 005
262	Lärare Harry Ekholms minnesfond 1975 R	6 483
64	Johan Henrik Eklunds stipendiefond 1925 R	2 963
184	Gabriella och Evert Ekroths fond 1960 K	488 306
9	Elementarkursfonden 1899 K	8 996
268	Ebba M. Enboms fond 1978 K	1 660
173	Hulda Rosalie Engbergs fond 1957 K	293 390
195	Märta Engbloms fond 1962 K	24 366
371	Undervisningsrådet Nils Göran Engströms fond 2003 K	10 000
340	Östen Engströms fond 1995 K	39 811
135	Alina och Emil Erflunds gåva 1947 R	125 731
182	Thure Ertmans fond 1960 K	23 603

402	Fastighetsrådet Henrik Estlanders fond 2008 K	20 000
11	Hedvig Falckens fond 1901 K	18 026
368	Fallåker Teaters fond 2003 K	80 706
358	Fallåkers fond 2001 R	428 879
87	Ax. Tor. Federleys fond 1934 K	7 071
35	Ida Federleys fond 1912 R	302 738
16	Viktor Federleys fond 1904 K	45 047
380	Erik och Sylvi Feldts fond 2005 K	460 266
8	Femte februari-fonden 1898 K	12 615
393	Finlands svenska lokomotivmannafond 2008 K	2 832
392	Karl Evert Finnbergs minnesfond 2008 K	796
17	Kr. Fr. Forsius fond 1906 K	3 585
321	Elna Forsmans stipendiefond 1991 K	6 639
379	Bo Fredrikssons minnesfond 2005 K	252 195
90	Irene Frelanders fond 1935 K	7 635
257	Irene och Rosa Frelanders minnesfond 1974 R	46 625
36	Ivar och Aina Friemans fond 1912 K	41 446
253	Tekla Frostells minnesfond 1974 K	15 536
22	Kronofogden B.F. Fröbergers biblioteksfond 1908 R	9 481
385	Föreningen Gabelsbergers fond 2006 R	9 000
126	Föreningen Svensk-Finlands Vänners understödsfond 1945 K	68 027
261	Försäkringsbolaget Svensk-Finlands fond 1975 K	28 172
49	Familjen Gahmbergs barnträdgårdsfond 1920 K	93 481
26	Karl Knut Galetskis fond 1909 K	180 190
44	General G.E. Galindos testamente 1918 K	72 069
343	Carl Jacob och Nanna Gardbergs fond 1996 K	43 572
329	Eva Gardbergs fond 1993 R	69 715
18	A.G. Geitlins fond 1906 K	8 996
313	Stipendiefonden Gerkmans kamratskapspris 1988 R	12 200
57	Florentin Granholms fond 1922 K	1 660
2	Vilhelm Grefbergs stipendiefond 1886 R	20 322
355	Rolf Grönbloms bildningsfond 2000 K	63 070
203	Frans Bruno Gröndahls fond 1963 K	225 669
194	Maria och Frans Bruno Gröndahls minnesfond 1962 K	3 286
201	Ernfrid Grönholms fond 1964 K	186 406
197	Ester Adéle Grönlunds fond 1963 K	328 976
331	Edmund Wilhelm Guerillots fond 1993 K	279 680
266	Vivi och Åke Gulins fond 1977 R	1 666 613
375	Ole Gustafssons stipendiefond 2004 R	14 100
208	Signe och Ane Gyllenbergs fond 1965 R	740 031
97	Fil.dr K.J. Hagfors stipendiefond 1937 K	28 748
386	Viva och Ragnar Hanssons fond 2006 K	26 980
56	Otto Hartmans fond 1922 K	5 643
21	Makarna Heikels idrottsfond 1908 R	47 302
162	Ester och Artur Heikkiläs fond 1954 K	5 179
272	Skolföreståndare Georg Helmers fond 1979 K	38 276
369	Helsingfors folkskolors lärare- och lärarinneförenings fond 2003 K	1 700 000
168	Gust. Ad. Helsingius minnesfond 1956 K	7 668

285	Adéle och Martha Henrikssons fond 1983 K	397 959
258	Eini Henrikssons fond 1975 R	160 904
317	Ola-Hillevi och Rolf Herlers stipendiefond 1989 R	6 972
161	Hertonäs-Degerö svenska småskoleförenings fond 1954 R	4 681
10	Wilhelmina Hisingers donationsfond 1899 K	72 103
293	Edit Holmbergs fond 1985 K	15 470
236	Mårten Holmbergs fond 1972 K	4 548
318	Elin och Karl Holmqvists minne 1989 K	98 328
222	Lärarinnan Maja Holmqvists fond 1969 K	65 497
256	Anna och John Holmströms fond 1974 R	33 435
365	Ann-Mari Holmströms fond 2002 K	120 000
139	Hanna Holmströms fond 1948 K	113 333
13	Theodor Holmströms folkhögskolefond 1904 R	338 119
226	Konsul Viktor Hovings fond 1970 K	2 822
345	Ester och Evert Huldéns minnesfond 1997 R	10 779
286	Skolföreståndare Lennart Häggbloms fond 1986 K	7 038
341	Paul Häggblunds stipendiefond 1995 K	4 762
360	Marianne Häggströms fond 2002 K	210 000
180	Anna och Johan Höglunds minnesfond 1959 R	11 468
299	Kerstin Inbergs minnesfond 1985 R	441 547
104	Mårten Ingmans fond 1938 R	2 998
334	Ingå Gillets minnesfond 1994 R	45 018
169	Elin och Gertrud Janssons fond 1956 K	1 660
175	Hilding Janssons minnesfond 1958 K	2 988
363	Professor Jan-Magnus Janssons fond 2002 R	85 988
323	Olof M Janssons fond 1992 R	123 745
361	Paul Janssons fond för främjande av amatörmusiken i Svenskfinland 2002 R	12 873
362	Tove Janssons minnesfond 2002 R	100 000
389	Frank Jernströms minnesfond 2007 K	7 105
178	Lärare Arthur Johanssons gåva 1959 K	2 423
129	Oskar Johanssons fond 1946 K	12 283
155	Sanny Johanssons fond 1952 K	23 603
353	Johan Johnsons fond för kulturverksamhet 2000 K	25 011
247	Fingal Juslins minnesfond 1973 R	3 311
246	Walfrid Juslins minnesfond 1973 R	1 743
233	Ebba och Jaakko Juvas fond 1971 K	134 545
400	Kamratförbundet för Östra Nylands folkhögskolas stipendiefond 2008 R	51 000
251	Ester och Naema Kanzens fond 1973 R	20 252
198	Elsa Karlssons och Inga Wiks fond 1963 K	29 445
349	Karl Erik Karlssons fond 1998 K	3 443
243	Kasaböle privata svenska folkskolans fond 1973 K	92 070
212	Sigrid och Jacob Kaustells fond 1967 K	5 876
183	Eva och Henrik Kihlmans fond 1960 K	2 093 910
52	Lennart Kihlmans donationsfond 1921 K	14 142
128	Konstitutionella arbetarföreningens i Helsingfors bildningsfond 1945 R	18 997
274	Agnes och J.R. Korkmans fond 1980 K	30 640
382	Helena Korvelas fond 2006 K	52 685
307	Beda och Felix Kreanders minnesfond 1988 R	5 229

320	Ilmari och Nanny Kriegs minne 1990 K	142 745
401	Kristinestad stads stipendiefond 2008 R	42 500
59	Kristinestads Kulturfond 1922 R	3 207
301	Ethel och Ragnar Krogius fond 1968 K	24 034
23	Mimmi Kroijerus fond 1908 K	19 818
352	Kvinnliga teologie studerandes fond 1999 R	2 523
15	Vaktmästare K.J. Kymlanders fond 1905 K	3 021
217	Kyrkoby gamla syförenings fond 1968 R	3 555
205	Ebba Kåhlmans fond 1964 K	11 552
127	Kamrer Henrik Kåhlmans fond 1945 K	4 714
167	Nils Källströms fond 1954 K	37 848
130	Agnes och Robert Lagus fond 1946 K	34 159
138	Aina Lagus fond 1948 R	1 743
177	Nanna Medea Lagus fond 1958 K	47 438
370	Lappfjärds folkhögskolas stipendiefond 2003 K	14 220
73	Karl Alexander Laurells biblioteksfond 1929 R	2 963
95	Georg Laurens fond för kulturändamål i Österbotten 1937 K	19 818
75	Lars Algot Laurents fond 1930 K	2 822
27	Frans Robert Leschs fond 1911 K	8 996
136	Jenny Lesches minne 1947 K	1 346 666
144	Oskar Jakob Less fond 1951 K	37 778
339	Ebba och Gerda Linds fond för den svenska saken 1995 K	143 794
190	Alice Lindebergs fond 1962 K	108 453
303	Edit Lindbergs fond 1987 K	162 928
99	Gustaf Evert och Irene Lovisa Lindbergs minnesfond 1937 K	5 677
337	Lektorn, filosofie kandidaten Edit Matilda Lindbloms minnesfond 1994 K	3 001
187	Aina Sofia Lindbäcks fond 1961 K	76 020
118	Johan Alfred och Charlotta Wilhelmina Lindebergs fond 1943 K	5 677
158	Astrid och Helmer Lindells fond 1953 K	47 238
4	Tulluppsyningsman Lindéns fond 1891 K	25 229
53	Målarmästare C.A. och hans Hustru Ulrika Charlotta Lindfors testamentsfond 1921 K	70 841
351	Henry och Ulla Lindfors fond 1999 K	504 564
202	Lars E. Lindfors stipendiefond 1964 R	1 917
269	Roger Lindholms stipendiefond 1978 R	2 754
290	Anna och Evert Lindqvists fond 1984 K	326 918
330	Göta och Erik W. Lindroos fond 1993 K	265 582
140	Emil Artur Lindroths fond 1949 K	113 333
220	Essi och Boris Lindstedts fond 1969 R	9 307
390	Maj-Lis, Åke och Maj-Britt Lindströms fond 2008 K	50 000
366	Svea Lindström-Siréns och Sven Siréns fond 2002 K	250 055
407	Lovisa svenska köpmannaförenings fond 2009 K	50 429
149	Selma Lundells fond 1951 K	1 660
82	G.A. Lundenius fond 1934 K	70 841
191	Sofia Lundqvists fond 1962 K	18 059
277	Sofia och Jakob Lundqvists fond 1981 K	558 496
115	Bonden Adolf Adrian Långstedts fond 1943 R	28 878
47	Otto August Malm donationsfond 1919 K	31 005
65	Aina och E.W. Malmbergs fond 1926 R	14 884

264	Anna och Oscar Malmbergs minnesfond 1976 K	70 841
319	Alfred, Olga och Agda Malmgrens fond 1989 K	142 462
72	Fru Anna Malmqvists fond 1928 K	4 249
263	Folkskollärare Maria Mangs fond 1976 R	1 743
113	Henrik Wilhelm Mangströms fond 1942 R	4 898
326	Ebba och Ragnar Mannils fond 1993 K	87 066
312	Ethel och Birger Marnilas fond 1988 K	149 384
342	Marthaförbundets fond 1995 R	35 311
132	Gösta Masalins gåva 1947 K	1 660
221	Mataskärsfonden – Edvin Bergroths donation för nyländska bildningssträvanden 1969 R	535 727
374	Björn-Eric Mattssons minnesfond 2004 R	10 647
192	Lektor Signe Mattssons fond 1962 K	55 637
348	Irina Matvejews fond 1998 K	5 794
125	Runar Meinanders fond 1945 K	21 545
316	Ulla och Ragnar Meinanders fond 1989 K	11 698
48	General C.O. Meläns biblioteksfond 1920 R	10 422
123	Ellen Emilia Mélaris fond 1944 R	22 309
46	Minnet Av 1918 års frihetskamp 1919 K	38 276
40	Kollegan A.W.E. Modeens fond 1914 K	1 660
145	Referendarierådet Karl Modeens fond 1951 K	188 921
238	Ernst och Elsa Montells samt Aune Josefssons minnesfond 1972 R	27 642
288	Professor Anders Myhrmans fond 1983 R	61 273
141	Systrarna Aina och Alma Nordbergs fond 1949 K	2 822
231	Valter och Ingrid Nordlings fond 1971 K	228 292
105	Gustaf Victor och Emilia Sofia Nordlunds fond 1938 K	276 094
62	Petrus Nordmanns minnesfond 1923 R	43 921
58	Nordsjö-Botby skoldistrikts fond 1922 R	59 324
69	Anna och J.A. Nordströms fond 1926 K	10 623
383	Else-Maj Nordströms fond 2006 K	233 036
193	Mathilda Nordströms fond 1962 K	3 618
12	Wilhelmina Nordströms fond 1903 K	48 666
43	Hovrådninnan Augusta Nummelins fond 1917 R	9 098
159	Hilma Nybergs fond 1953 K	1 660
225	Nybro folkskolas i Mörskom fond 1970 R	7 320
164	Gustil och Artur Nygrens fond 1955 R	12 409
241	Gerda Maria Nyholms fond 1973 K	51 421
39	Wilhelm Nyholms fond 1915 K	28 848
394	Ernst Einar Nylunds fond 2008 K	694
189	Nina Nylunds fond 1961 K	46 475
7	Nyländska understödsfonden 1897 K	6 705
310	Kerttu och Arvid Nymans fond 1988 K	33 196
282	Johan och Sofia Nyqvists fond 1982 K	57 231
30	A.J. Nystedts fond 1911 K	1 660
409	Karl-Edvard och Gunvor Nysténs fond 2009 K	54 355
376	Stig och Maire Nyströms fond 2005 K	62 850
411	Tor-Erik Näsmans fond 2010 K	245 653
296	Adèle Ohlströms fond 1985 R	92 268
74	Axel Immanuel Olins fond 1930 K	2 822

311	Hjördis och Hugo Olins fond 1988 K	728 242
61	Carl Alexander Palins fond för Estlands svenskar 1923 R	101 771
109	Frans Palmros fond 1938 R	34 509
110	Elin Palmros fond 1938 R	54 552
111	Hedvig Palmros fond 1941 R	31 755
3	Bröderna Paqualins fond 1891 K	1 660
322	Eugenia Paulus fond för unga finlandssvenska kvinnliga författare 1991 R	137 862
399	Pernå kommuns stipendiefond 2008 R	71 060
306	Eine Pihls fond 1988 R	167 073
160	Einar Pontåns fond 1954 R	25 551
153	Publikationsfonden 1952 K	47 979
24	Emil Och Berta Randéns fond 1909 K	18 026
215	Åke och Wivan von Rehausens fond 1967 K	284 593
239	Maria Renfors fond 1972 K	253 189
84	Riihimäki svenska folkskolas fond 1935 K	1 660
252	Överstelöjtnant Nils Roos fond 1973 K	259 496
63	Fredrik och Wini Rosbergs fond 1924 R	27 015
254	John Rosbergs och fru Lycka Rosbergs fond 1974 K	21 710
121	Ida Rosqvists folkhögskolefond 1944 R	1 893
245	Olga och Robert Rosteds fond 1973 R	10 301
335	Joel Rundts fond 1994 K	7 303
116	Johan Sigfrid Rönnbergs fond 1943 K	10 390
106	S. Salovius fond 1939 R	4 898
324	Johan Helmer Sandelins och Linnéa Backlunds fond 1992 K	1 518 005
213	Ellen och Olga Sandholms minne 1967 K	405 627
206	Karin Sandholms fond 1965 K	31 703
384	Håkan Sandströms fond 2006 K	22 960
377	Tom Sandströms fond för den finlandssvenska hembygdens framtid 2005 K	20 035
406	Börje Saxbergs fond 2009 R	40 000
19	Estrild Schildts minne 1907 K	9 030
287	Holger Schildts stipendiefond 1983 R	73 410
209	Auda Schulmans fond 1966/2003 K	569 793
309	Astrid och Valter Siemssens fond 1988 K	53 546
176	Wolter Simbergs fond 1958 K	3 818
304	Helmer och Anne-Marie Sippels minnesfond 1987 K	14 000
280	Sigward W. Sippels fond 1981 K	14 000
279	Stig Sige Sippels minnesfond 1981 K	14 000
278	Waldemar och Hjördis Maria Sippels minnesfond 1981 K	14 000
367	Matilda och Johan Viktor Siréns fond 2002 K	167 489
89	J.F. Skipparis fond 1934 K	56 666
78	Alida Skogs minne 1932 R	2 235
388	Synnöve och Karl-Gunnar Skogbergs fond 2007 R	10 000
101	Småskolefonden 1937 R	5 884
413	Svanhild och Jan-Erik Snells samt Inga Sahrbergs fond 2013 R	908 000
273	Kanslirådet Kaj Snellmans fond 1979 K	74 426
45	Bergsrådet Seth Sohlbergs fond 1918 K	576 622
248	Sollalla barnträdgårdsfond 1973 R	5 786
196	Sottungsby-westersundom småskoleföreningsfond 1963 R	70 970

83	Evelina och Viktor Spjuts understödsfond 1934 K	4 249
6	S:t Petersburger Liedertafel-fonden 1895 K	2 523
237	Anna Stenbergs fond 1972 K	4 515
265	Anna-lisa Stenbergs fond 1977 K	6 042
143	Ellen Stenbäcks fond 1950 K	6 706
134	Josef och Emma Stenbäcks minnesfond 1947 K	1 660
271	Irene och Halvdan Stenholms fond 1979/1985 K	3 126 426
70	Karl Gustaf Strandbergs fond 1927 R	4 013
305	Agda Maria och Gigge Strandviks fond 1987 K	28 914
32	Adhemar Strengs fond 1911 K	2 855
404	Stroke och afasifonden 2009 R	51 115
179	Ester och Georg Ströms fond 1959 K	23 072
294	Karin Ströms fond 1985 K	18 590
151	Stina Maria Strömbergs minnesfond 1952 R	2 963
235	Harry Waldemar Strömmers fond 1971 K	174 281
357	Vivi Strömstens minne 2001 K	25 389
146	Edla och Reinhold Ståhlbergs fond 1951 R	5 438
98	Axel Stålströms fond 1937 K	7 071
51	Ständiga medlemmars fond 1920 K	57 529
336	Jarl Sundborgs minnesfond 1994 K	3 320
60	Anders Gustaf Sundbergs fond 1923 K	1 660
157	Anna Sundholms fond 1952 K	70 841
381	Erik Vilhelm och Else Maria Svarfvars fond 2005 R	194 411
80	Svensk hyllningsfond 1933 R	317 577
66	Svensk minnesfond 1926 R	1 179 375
91	Svenska bildningens vänners i Brahestad fond 1934 K	12 747
234	Svenska bildningens vänners i Sockenbacka fond 1971 R	182 968
216	Svenska brevinstitutets fond 1968 R	91 466
71	Svenska dagens skolgåva 1928 R	1 743
152	Svenska folkskolans i Lönnhammar fond 1952 K	1 660
283	Svenska folkskolans vänners 100-årsfond 1982 R	223 100
387	Svenska folkskolans vänners 125-årsjubileumsfond 2007 R	168 850
240	Svenska folkskolans vänners jubileumsfond 1972 R	1 310 019
92	Svenska folkskolans vänners studiefond 1938 R	164 528
131	Svenska förbundets fond 1947 R	2 789
250	Svenska föreningens i Östermyra fond 1973 L	939 182
391	Svenska kamratförbundet vid statsjärnvägarnas fond 2008 R	250 000
398	Svenska kamratförbundet vid statsjärnvägarnas rf:s hyllningsfond 2008 K	310
395	Svenska kamratförbundets vid statsjärnvägarnas studiefond 2008 K	762
397	Svenska kamratförbundets vilohemsfond 2008 K	1 644
188	Svenska skolfonden 1961 K	526 163
68	Svenska småskoleseminariets i Helsingfors bostadsfond 1926 R	96 847
327	Svenska studieandelskassans fond 1993 K	24 153
50	Svensk-Finlands musikfond 1920 K	1 660
119	Sydföreningens utbildningsfond 1943 K	84 950
41	Kanslirådet Carl Synnerbergs fond 1915 K	180 190
165	Syskonen Björkells fond 1955 R	49 602
20	Janne Söderströms skolfond 1907 R	18 928

284	Eva och Bjarne Takolanders fond 1982 K	72 103
133	Nina Tallbergs fond 1947 K	6 606
403	Inga Tallqvists fond 2008 K	222 099
214	Rosa Tammelanders minnesfond 1967 K	3 818
260	Josef Emil Teirs fond 1975 K	338 836
117	Rusthällaren Frans Tennbergs fond 1943 K	94 444
77	Mårten Thors stipendiefond 1932 R	19 186
210	Dipl.ing. Paul Thorwalls understödsfond 1966 S	2 217 389
34	Mathilda Thölgrens fond 1912 K	61 978
100	Johan Fredrik Timpers fond 1937 K	22 673
33	Karl Emil Tollanders fond 1912 K	90 575
218	Vera Torckells minnesfond 1968 K	26 590
38	Nikolaj August och Mathilda Maria Turdéns fond 1915 K	17 295
171	Sigrid Vaenerbergs fond 1956 K	8 598
396	Ina och Emil Wahlroos fond 2008 K	520
85	Ingrid Wasastjernas fond 1935 R	14 884
86	Selma Wasastjernas fond 1935 R	150 613
142	Elsa Wasastjernas fond 1949 K	9 461
150	Ellen och Hjalmar Waselius fond 1952 R	127 457
414	Hedvig Waselius fond 2014 K	1 349 884
76	Bröderna Oskar, Karl, Herman, Artur och Hjalmar Waselius fond 1931 K	7 368 427
25	Aug. och Matilda Weckströms fond 1909 K	108 121
172	Martin Wegelius och Richard Faltins fond 1957 R	6 518
412	Ernst Rafael Wesanders fond 2013 R	767 899
267	Leif Westerbergs minnesfond 1978 K	9 428
276	Christel och Hilding Westerholms fond 1980 K	4 183
328	William Magnus Wickbergs fond 1993 K	1 147 887
350	Einar och Rut Wickströms minnesfond 1999 K	25 228
88	Lilly Wickströms minnesfond 1934 K	4 714
408	Arkitekt Marita Wickströms fond 2009 K	421 666
204	Justitierådman Tor Wickströms fond 1964 K	3 187
96	Nanny Widerholms fond 1937 K	2 822
147	Gustaf Wiklunds minnesfond 1951 R	2 510
148	Ruth och Paul G. Wiklunds fond 1951 K	2 053
185	Viks småskolefond 1960 K	7 436
281	Birger Rudolf Wikströms fond 1982 K	78 310
163	Elin Wilhelmssons fond 1954 K	171 763
54	Jordbrukaren Janne Winkvists testamente 1921 K	2 822
107	Ane Winqvists fond 1939 K	2 822
108	Hanna Winqvists fond 1939-41 K	33 030
14	Västra Nylands musikfond 1904 K	3 618
29	Robert Ådahls fond 1910 K	3 618
42	Alexandra Åhmans fond 1916 K	7 801
174	Eric och Johanne Åkessons fond 1958 R	149 787
300	Viktor Öhbergs fond 1986 K	15 038
356	Pär Österbergs fond för Barösunds framtid 2000 L	210 633
333	Östsvensk samling i Grankulla 1994 K	1 973

Bränna vingarna

– Erik Cainberg och hans värld

Henrik Knifs bok följer den Nedervetil-födde bildhug-garen Erik Cainberg (1771–1816) på hans färd via Tobias Sergels ateljé i Stockholm till en lång men improduktiv tid i Rom, och tillbaka till Åbo där hans kändaste verk finns i universitetets akademisal. Cainbergs splittrade liv placeras i kontexten av den oroliga tiden – en tid då nationalitets- och identitetsperspektiv ännu inte dominerade vår gestaltning av världen.

Valdemar Nyman – ”Allt liv är Ett”

Katarina Gäddnäs biografi beskriver prästen och författaren Valdemar Nyman (1904–1998) som kom till Finström på Åland på 1930-talet, och som långt in på 1990-talet bjöd upp församlingsborna till en svindlande dans i tanke, teologi, liv och litteratur. Han skapade korsdrag i trånga kulturkorridorerna och instängda kyrkor, men fick också utstå hård kritik både från församling, kolleger och stiftsledning. Idag har dock många tagit honom till sitt hjärta.

Pris 15 euro. Alla SFV-biografier finns nu i lager. Beställ på redaktion@sfv.fi tel. 09-6844 570, eller fråga efter böckerna i bokhandeln. Mer information: www.sfv.fi/bok

- Victor Westerholm ■ Aleko Lilius ■ Eirik Hornborg ■ Anna Bondestam
- Alma Söderhjelm ■ Algoth Niska

